

**rijksuniversiteit
 groningen**

Schulden in de startblokken

De ontwikkeling van financieel gedrag onder jongeren met schulden in de
 gemeente Groningen

Debts at the starting line

The development of financial behavior in indebted youth in the municipality of
 Groningen

Naam	Simone Baks
Studentnummer	S3429512
Datum	27 augustus 2024
Opleiding	Master Sociologie: Politiek, Beleid en Maatschappij Rijksuniversiteit Groningen
Begeleider	Dr. Rita C. Smaniotto
Referent	Dr. Francesca Giardini

Samenvatting

Door financiële verleidingen zoals gokken en achteraf betalen krijgen veel jongeren te maken met schulden. Ook wanneer zij 18 jaar worden ontstaan regelmatig problemen. Vanaf dat moment wordt van hen namelijk financiële zelfredzaamheid verwacht, terwijl zij hier vaak nog niet klaar voor zijn. Jongeren zijn daarom een belangrijke doelgroep in het Plan Schuldhulpverlening 2024-2028 van de gemeente Groningen. Hierin wordt onder andere het belang van de Eurocoach-aanpak van de Groningse Kredietbank benadrukt. De Eurocoach helpt jongeren met schulden door samen overzicht te creëren en betalingsregelingen te treffen.

Deze scriptie onderzoekt hoe jongeren met schulden hun financiële gedrag ontwikkelen. Om hier inzicht in te krijgen is een model voor financieel gedrag onder jongeren opgesteld. Dit model stelt drie voorwaarden voor gezond financieel gedrag: kennis, basisvaardigheden en doenvermogen. De ouders, school, vrienden en sociale media kunnen deze voorwaarden beïnvloeden. Ook zijn in het model triggers opgenomen die kunnen leiden tot ongezond financieel gedrag en een negatieve financiële situatie: life-events, financiële verleidingen en schaarste. Het model stelt dat een sterk vangnet de negatieve effecten van deze triggers op het financiële gedrag kan verminderen. Schaamte kan echter verhinderen dat jongeren steun vragen aan hun vangnet. De onderzoeksvraag luidt: *“Wat hebben jongeren nodig om op hun 18e financieel zelfredzaam te zijn, en hoe kan het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen hierop inspelen?”* Om deze vraag te beantwoorden zijn dertien semigestructureerde interviews gehouden met jongeren tussen de 18 en 27 jaar uit de gemeente Groningen, die onder begeleiding staan van een Eurocoach. De interviews zijn geanalyseerd met een thematische analyse in het programma ATLAS.ti.

Uit de resultaten blijkt dat financiële problemen onder jongeren vooral ontstaan door een gebrek aan doenvermogen. De jongeren stellen vervelende taken uit, pakken problemen niet snel aan en missen de zelfcontrole die nodig is om verleidingen te weerstaan. Dit uit zich in rekeningen niet (op tijd) betalen en onverstandig budgetteren. Ook geven zij snel toe aan financiële verleidingen zoals achteraf betalen en sociale druk vanuit vrienden. Gokken en beleggen kwamen niet naar voren als oorzaken van schulden. Ook wanneer jongeren instabiliteit ervaren op leefgebieden zoals wonen, werk, studie en welzijn neemt het doenvermogen af door stress. Dit uit zich onder andere tijdens het life-event 18-/18+. Jongeren zijn vaak ook niet goed voorbereid op de verantwoordelijkheden die komen kijken bij 18 jaar worden. Vooral jongeren zonder vangnet ervaren dit als een onzekere periode.

Ook tonen de resultaten dat financiële kennis, vaardigheden en doenvermogen voorwaarden zijn voor gezond financieel gedrag. Basisvaardigheden zijn door de jongeren niet benoemd. Vooral voldoende doenvermogen is belangrijk omdat het een buffer vormt tegen de negatieve invloed van financiële verleidingen en life-events op het financiële gedrag. Over het algemeen hebben de jongeren hun financiële gedrag onvoldoende ontwikkeld omdat zij van hun ouders geen verantwoordelijkheden kregen rondom geld tijdens de financiële opvoeding. Op school bleef de kennisoverdracht beperkt omdat de kennis niet van toepassing was op de persoonlijke situatie van de jongeren. Vrienden en sociale media hebben weinig invloed op hun financiële ontwikkeling, maar kunnen wel het doenvermogen beperken door sociale druk en de promotie van financiële verleidingen zoals achteraf betalen.

De resultaten leiden tot vier beleidsaanbevelingen. Ten eerste, stimuleer het doenvermogen van jongeren door ondersteuning bij de overgang 18-/18+ en positieve leerervaringen rondom geld. Hiervoor moet kritisch worden gekeken naar het systeem van wet- en regelgeving, met name rondom de omgang met betalingsachterstanden onder jongeren en de toegankelijkheid van financiële verleidingen. Ten tweede, ondersteun kwetsbare doelgroepen tijdens hun financiële ontwikkeling. Deze doelgroepen zijn kinderen van ouders onder bewind, jongeren binnen begeleid wonen en jongeren die instabiliteit ervaren op diverse leefgebieden. Ten derde, vergroot de bekendheid van de Eurocoach, vooral onder jongeren die niet in contact staan met hulpverlening. Ten vierde, versterk de self-efficacy van jongeren met schulden door tijdens de begeleiding een praktische leerervaring en peer support te bieden.

Vervolgonderzoek naar de financiële ontwikkeling van jongeren kan zich richten op jongeren op verschillende momenten tijdens het hulpverleningstraject. Ook kan het doenvermogen van jongeren zonder schulden onderzocht worden, evenals de factoren die hen beschermen tegen financiële problemen. Ook is meer onderzoek naar de invloed van basisvaardigheden op het financiële gedrag nodig. Tot slot kan toekomstig onderzoek zich richten op momenten waarop de zelfcontrole van jongeren onder druk staat en hoe zij hierbij ondersteund kunnen worden.

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn masterscriptie ter afronding van de studie Sociologie, route Politiek, Beleid & Maatschappij aan de Rijksuniversiteit Groningen. Tijdens mijn afstudeertraject heb ik mij beziggehouden met de hulpverlening aan jongeren met schulden in de gemeente Groningen. Dit heeft geleid tot het onderzoek “Schulden in de startblokken: De ontwikkeling van financieel gedrag onder jongeren met schulden in de gemeente Groningen”.

Dit onderzoek is uitgevoerd tijdens mijn stage bij de gemeente Groningen, waar ik heb mogen meelopen op de afdeling Werk, Inkomen en Maatschappelijke Participatie van de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO). Hier heb ik een hele leerzame stageperiode gehad waarin ik onder andere heb gezien hoe de gemeente zich op vele vlakken inzet voor jongeren. Ik hoop dat de resultaten van dit onderzoek daar een bijdrage aan kunnen leveren.

Ik wil mijn grote dank en waardering uitspreken richting de jongeren die hebben deelgenomen aan de interviews. Zonder hun openheid had ik dit onderzoek niet kunnen uitvoeren. Ook wil ik de Eurocoaches bedanken voor alle hulp die zij hebben geboden tijdens het onderzoek.

Daarnaast wil ik de collega's bij de DMO bedanken, allereerst voor de ontzettend leuke stageperiode die ik bij jullie heb gehad, maar ook voor het meedenken tijdens mijn onderzoek, de aanmoediging en leuke gesprekken.

Ook wil ik mijn scriptiebegeleider Rita Smaniotto bedanken voor de begeleiding tijdens mijn afstudeertraject. Dankzij onze gesprekken heb ik een mooi eindproduct kunnen opleveren. Ditzelfde geldt voor mijn referent Francesca Giardini, wiens inzichten hebben bijgedragen aan een goede afronding van deze scriptie.

Tot slot wil ik mijn ouders en vrienden bedanken voor de steun, gezelligheid en motivatie die zij gedurende mijn hele studietijd hebben geboden.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Simone Baks

Groningen, augustus 2024

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Voorwoord	3
1. Inleiding	7
1.1. Aanleiding	7
1.2. Bestaande inzichten over de vorming van financieel gedrag	7
1.3. Wetenschappelijke relevantie	9
1.4. Maatschappelijke relevantie	10
1.5. Sociologische relevantie	11
1.6. Onderzoeksvraag en deelvragen	12
1.7. Leeswijzer	13
2. Schuldhulpverleningsbeleid gemeente Groningen	14
2.1. De Groningse Kredietbank en het schuldhulpverleningstraject	14
2.2. Het Eurocoach-traject	15
3. Theoretisch kader	16
3.1. Totstandkoming van het model voor financieel gedrag onder jongeren	16
3.1.1 Het oorspronkelijke model van Jungmann en Madern (2016)	16
3.1.2 Het aangepaste model voor financieel gedrag onder jongeren	17
3.2. De definitie en het belang van kennis, vaardigheden en doenvermogen	20
3.2.1 Kennis	20
3.2.2 Basis- en digitale vaardigheden	20
3.2.3 Doenvermogen	21
3.3. De invloed van het netwerk op het financiële gedrag van jongeren	23
3.3.1 De invloed van het netwerk via socialisatieprocessen	23
3.3.2 Kennisoverdracht via het netwerk	24
3.3.3 De invloed van het netwerk op de basis- en digitale vaardigheden	26
3.3.4 De invloed van het netwerk op het doenvermogen	27
3.4. De invloed van triggers op het financiële gedrag van jongeren	28
3.4.1 De invloed van life-events op de financiële situatie en het financiële gedrag ...	28
3.4.2 Doenvermogen en het weerstaan van financiële verleidingen	29
3.4.3 Belemmering van het doenvermogen door schaarste	29
3.5. Sociaal en financieel vangnet	30
3.5.1 Vormen van steun vanuit het netwerk	30
3.5.2 Schaamte als barrière voor gebruikmaken van het vangnet	31

3.6	Samenvatting van het model voor financieel gedrag onder jongeren	32
4.	Methoden.....	33
4.1	Keuze voor de kwalitatieve methode.....	33
4.2	Populatie en wervingsproces	33
4.3	Operationalisatie van de onderzoeksvragen en het interviewschema	34
4.4	Verloop van de interviews	35
4.5	Data-analyse: thematische analyse	35
4.6	Ethiek.....	36
4.6.1	Ethische principes: respect of persons, beneficence en justice	36
4.6.2	Ethische Commissie van Sociologie	37
4.7	Wetenschappelijke nauwkeurigheid	37
4.7.1	Credibility, transferability, dependability en confirmability	38
4.7.2	Reflexiviteit: subjectiviteit en positionaliteit	38
5.	Resultaten.....	40
5.1	Achtergrondinformatie jongeren	40
5.2	Hoe ontstaan financiële problemen onder jongeren?.....	40
5.2.1	Rekeningen niet betalen en onverstandig budgetteren.....	41
5.2.2	Financiële verleidingen: achteraf betalen, sociale media, gokken en beleggen.	43
5.2.3	Ervaringen met het life-event 18-/18+	44
5.2.4	Reacties op de geldzorgen: aanpakken, ontwijken en schaarste	47
5.3	Hoe komt financieel gedrag onder jongeren tot stand?	51
5.3.1	De invloed van het netwerk op het financiële gedrag van jongeren	51
5.3.2	De aanwezigheid van een sociaal en financieel vangnet.....	57
5.4	Wat hebben jongeren nodig om financiële problemen te voorkomen?	61
5.4.1	Actoren binnen de preventie-aanpak.....	61
5.4.2	Inhoud van de financiële educatie	62
5.5	Hoe ervaren jongeren het Eurocoach-traject?.....	63
5.5.1	Belemmeringen bij het vragen van hulp van de Eurocoach.....	64
5.5.2	De effecten van begeleiding van de Eurocoach	65
5.5.3	De grenzen aan de leermogelijkheden bij de Eurocoach	69
5.5.4	Contact met hulpverleningsinstanties.....	70
6.	Conclusie en discussie.....	72
6.1	Beantwoording van de deelvragen	72
6.1.1	Oorzaken voor financiële problemen onder jongeren	72
6.1.2	De ontwikkeling van financieel gedrag onder jongeren.....	73

6.1.3	De preventie van financiële problemen onder jongeren.....	75
6.1.4	De begeleiding via het Eurocoach-traject	76
6.2	Wat hebben jongeren nodig om financiële zelfredzaamheid te ontwikkelen?	77
6.3	Beleidsaanbevelingen: gezond financieel gedrag onder jongeren stimuleren.....	80
6.3.1	Ondersteuning ter versterking van het doenvermogen.....	80
6.3.2	Focus op de ondersteuning van specifieke doelgroepen	81
6.3.3	Bekendheid en toegankelijkheid van de Eurocoach vergroten	82
6.3.4	Self-efficacy versterken binnen het Eurocoach-traject	83
6.4	Sterke punten van het onderzoek.....	84
6.5	Beperkingen van het onderzoek	85
6.6	Vervolgonderzoek naar de financiële ontwikkeling van jongeren.....	86
7.	Literatuurlijst.....	88
	Bijlage I. Flyer.....	99
	Bijlage II. Informatiebrief	100
	Bijlage III. Formulier geïnformeerde toestemming	103
	Bijlage IV. Interviewschema	104
	Bijlage V. Operationalisatie interviewvragen.....	107
	Bijlage VI. Codeboek.....	112

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In 2023 hadden ruim 19.000 jongeren tussen de 18 en 25 jaar betalingsachterstanden. Ook gebruiken zij steeds vaker niet-geregistreerde vormen van lenen, zoals achteraf betalen (BKR, 2024). Dit betekent dat niet alle jongeren met schulden in beeld zijn. Bovendien worden zij via sociale media geconfronteerd met financiële verleidingen zoals gokken, beleggen en promoties van influencers. De laatste jaren neemt de aandacht voor de financiële educatie van jongeren dan ook toe. Recent heeft de Rijksoverheid hiervoor €8 miljoen aan subsidies vrijgesteld voor mbo-scholen en €18,7 miljoen voor middelbare scholen (Rijksoverheid, 2023; Rijksoverheid, 2024).

Ook 18 jaar worden heeft gevolgen voor de financiële situatie van jongeren. Vanaf dat moment wordt van hen financiële zelfredzaamheid verwacht. Zij gaan bijvoorbeeld op zichzelf wonen, studeren en moeten zelf verzekeringen afsluiten (Nibud, z.d.; NJi, z.d.b). Deze overgang is een **life-event**: “een ingrijpende gebeurtenis [...], die destabiliserend werkt op de financiële situatie” (Westhof et al., 2015). Tijdens deze overgang spelen de ouders vaak nog een belangrijke rol. Zij vormen een financieel vangnet en bieden steun wanneer de jongere er zelf niet uitkomt (Schoenmaker & Kok, 2020). Jongeren zonder vangnet staan er vanaf hun 18e vaak alleen voor. Zij hebben echter niet altijd voldoende financiële kennis en vaardigheden om al financieel zelfredzaam te zijn, waardoor problemen kunnen ontstaan. Dit roept de vraag op hoe schulden onder jongeren ontstaan en voorkomen kunnen worden.

1.2. Bestaande inzichten over de vorming van financieel gedrag

Om schulden te voorkomen moet iemand **gezond financieel gedrag** vertonen: “gedrag dat voorkomt dat er achterstanden in betalingen ontstaan” (Jungmann & Madern, 2016). Onder andere persoonlijke factoren zoals kennis en vaardigheden bepalen of iemand dit kan. Uit onderzoek blijkt dat ontoereikende **basisvaardigheden** en financiële problemen met elkaar samengaan (Alvarez et al., 2018; Madern et al., 2016; Keizer, 2019). Mensen die onvoldoende basisvaardigheden beheersen hebben bijvoorbeeld moeite met financieel overzicht houden en brieven begrijpen. De laatste jaren gaan de lees- en rekenvaardigheden onder jongeren in Nederland achteruit (Meelissen et al., 2023; Inspectie van het Onderwijs, 2023).

Ook de aandacht voor de invloed van **doenvermogen** op financieel gedrag neemt toe: “het vermogen om in actie te komen” en vol te houden bij “verleidingen en tegenslag” (WRR,

2017).ⁱ Doenvermogen vermindert onder andere door stress en schaarste (WRR, 2017; Jungmann & Madern, 2016). **Schaarste** is een manier van denken die ontstaat wanneer iemand een gebrek aan iets heeft, bijvoorbeeld aan geld. Dit neemt het denken over, waardoor het zicht op de lange termijn en het doenvermogen afnemen (Mullainathan & Shafir, 2013). Mensen die schaarste ervaren lenen bijvoorbeeld te veel of schatten kosten verkeerd in (Cook & Sadeghein, 2018). In bestaande onderzoeken is veel aandacht voor deze wisselwerking tussen schaarste en schulden (Madern, 2015; Jungmann & Madern, 2016; WRR, 2017). Schaarste houdt ook verband met **self-efficacy**: het geloof in je eigen capaciteiten. Dit geloof neemt af wanneer iemand schaarste ervaart (Yu et al., 2023). Self-efficacy is onderdeel van het doenvermogen en een voorwaarde voor gezond financieel gedrag. Mensen met meer self-efficacy zijn bijvoorbeeld financieel beter voorbereid: zij zijn goed verzekerd en hebben een spaarpotje voor onvoorziene uitgaven (Kuhnen & Melzer, 2018).

De bestaande literatuur onderscheidt verschillende actoren die het financiële gedrag van jongeren vormgeven: de ouders, school, vrienden en sociale media. Zij vormen het **netwerk** van de jongere. Vaak bestaat dit netwerk uit mensen die op elkaar lijken. Volgens het principe van homofilie trekken mensen met gelijke houdingen en kenmerken namelijk naar elkaar toe. De informatie die iemand ontvangt is hierdoor echter beperkt (McPherson et al., 2001). Zo is gebleken dat het niveau van financiële kennis hoger is in een netwerk dat bestaat uit mensen met een hoge **sociaaleconomische status (SES)**. Ook biedt dit netwerk meer hulpbronnen, zoals nuttige contacten en financiële middelen (Chang, 2005). Het netwerk beïnvloedt ook de kans dat iemand te maken krijgt met financiële risico's. Onderzoek wijst bijvoorbeeld uit dat mensen met een lage SES meer risico lopen op negatieve financiële gebeurtenissen, zoals een faillissement. Dit komt mede door een gebrek aan financiële buffers (von Stumm et al., 2013).

Ouders spelen de belangrijkste rol tijdens de financiële ontwikkeling. Verschillende onderzoeken bevestigen dat ouders die zich financieel goed kunnen redden een rolmodel zijn voor hun kinderen (Shim et al., 2010; Grohmann et al., 2015). Ook is het belang van praten over geld en zakgeld geven uitgewezen (Sansone et al., 2019; Agnew, 2018; Solheim et al., 2011). Daarentegen kunnen ouders ongezond financieel gedrag stimuleren wanneer zij het verkeerde voorbeeld geven, bijvoorbeeld door risicogedrag zoals gokken of beleggen te vertonen (Pluymert et al., 2019; Wijzer in Geldzaken, 2024).

Op **school** leren jongeren over de geldzaken tijdens de financiële educatie. Wanneer jongeren op school financiële educatie hebben gehad, neemt hun financiële kennis toe (Walstad et al., 2010). Ook heeft het een positieve invloed op het financiële gedrag van jongeren, zij sparen

bijvoorbeeld meer of stellen een budgetplan op wanneer zij financiële educatie hebben gehad (Kaiser & Menkhoff, 2020). Scholen hebben echter niet altijd de ruimte om financiële educatie te geven. Ook zijn zij dit niet verplicht (Pluymert et al., 2019).

Daarnaast beïnvloeden **vrienden** het financiële gedrag van jongeren. Vrienden zitten over het algemeen in dezelfde levensfase en kijken op een gelijke manier naar de wereld. Zij vormen zo een belangrijke referentiegroep waaraan jongeren hun gedrag spiegelen (Geber et al., 2019; Maxwell, 2002). Wanneer jongeren een moeizame band hebben met hun ouders is deze identificatie nog belangrijker (Jaccard et al., 2005). Studies bevestigen dat jongeren meer risico's nemen wanneer hun vrienden toekijken. Ook vinden zij het normaler om risicogedrag te vertonen wanneer hun vrienden dat doen (Braams, 2017; Geber et al., 2019; Maxwell, 2002). Jongeren geven bijvoorbeeld eerder te veel geld uit op hun creditcard wanneer zij denken dat anderen dit ook doen (Sotiropoulos & d'Astous, 2013). Ditzelfde geldt voor problematisch gokken (Foster et al., 2014).

Ook **sociale media** beïnvloeden het financiële gedrag van jongeren. Zo laat 61% van de jongeren van 16 tot 19 jaar zich door influencers overhalen om aankopen te doen (Wijzer in Geldzaken, 2024). Jongeren die intensief gebruik maken van sociale media zijn ook meer geneigd tot achteraf betalen. Dit komt onder andere door de normen die worden overgedragen via sociale media. Verhalen op sociale media kunnen bijvoorbeeld doen lijken alsof schulden creëren om aan een bepaalde levensstijl te kunnen voldoen, normaal is (Aisjah, 2024).

Daarentegen kunnen influencers financieel risicogedrag juist ontmoedigen door te informeren over de gevaren hiervan (van Reijmersdal & Hudders, 2023).

Het netwerk van de jongere geeft ook steun. Steun kan ervoor zorgen dat life-events goed verlopen. Life-events zorgen namelijk vaak voor grote veranderingen, ook in de financiële situatie (Westhof et al., 2015; Odekerken et al., 2023). De **overgang 18-/18+** is een voorbeeld van een life-event. Onderzoek naar de invloed van een sociaal en financieel **vangnet** op deze overgang wijst uit dat jongeren met een sterk vangnet tijdens deze periode minder problemen ervaren dan jongeren zonder vangnet. Ook op kwetsbare jongeren heeft deze overgang meer impact (Schoenmaker & Kok, 2020; Muzus, 2022).

1.3. Wetenschappelijke relevantie

De factoren die financieel gedrag beïnvloeden worden vaak los van elkaar besproken. Ook hebben bestaande onderzoeken beperkt aandacht voor de invloed van deze factoren op jongeren. Bij jongeren spelen echter andere beweegredenen mee dan bij volwassenen. Deze

scriptie introduceert een model voor financieel gedrag onder jongeren waarin deze factoren worden samengevoegd. Dit model bouwt voort op de inzichten van Jungmann en Madern (2016) over gezond financieel gedrag (zie paragraaf 3.1.1). Ook houdt het model rekening met factoren die specifiek voor jongeren relevant zijn, zoals vrienden en sociale media. Dit biedt inzicht in de wisselwerking tussen de factoren die financieel gedrag onder jongeren verklaren. Zo draagt het model bij aan de theoretische kennis over de werking van deze mechanismen onder jongeren.

Verschillende factoren beïnvloeden het financiële gedrag van jongeren. Zo is de invloed van het netwerk op risicogedrag onderzocht (Geber et al., 2019; Maxwell, 2002). Voor financieel risicogedrag is echter minder aandacht (Sotiropoulos & d'Astous, 2013; Aisjah, 2024). De invloed van het life-event 18-/18+ op de financiële situatie is ook toegelicht, met aandacht voor de rol van een vangnet tijdens deze periode (Schoenmaker & Kok, 2020; Muzus, 2022). Dit vangnet biedt ook steun bij andere life-events en bij het weerstaan van financiële verleidingen. Voor zover bekend is hier onder jongeren geen onderzoek naar gedaan. Tot slot duidt bestaand onderzoek op een wisselwerking tussen schulden, schaarste en doenvermogen (Mullainathan & Shafir, 2013; Madern, 2015; Cook & Sadeghein, 2018; Kuhnen & Melzer, 2018; WRR, 2017). Desondanks is er weinig aandacht voor de werking hiervan bij jongeren. Bovendien wordt de schaarste-mindset voor hen niet altijd bevestigd (Gamble et al., 2019).

Ook de onderzoeksmethode draagt bij aan de wetenschappelijke relevantie van deze scriptie. Onderzoeken naar financieel gedrag onder jongeren werken vaak met een kwantitatieve methode, zoals surveys (Brown et al., 2016; Damian et al., 2020; Grohmann et al., 2015; Shim et al., 2010). Hierdoor wordt het gesprek met de jongeren niet aangegaan. Zo blijft hun perspectief onderbelicht en ontstaat geen inzicht in de persoonlijke overwegingen rondom hun financiële gedrag. Om beleid effectief vorm te geven is het belangrijk de ervaringen van de doelgroep mee te nemen. Het perspectief van jongeren op dit vraagstuk is daarom onmisbaar. Zij weten uit ervaring wat hen belemmert bij het vertonen van gezond financieel gedrag en hoe de hulpverlening voor hen werkt. Deze scriptie baseert zich daarom op diepte-interviews met de jongeren.

1.4. Maatschappelijke relevantie

Schulden zijn een maatschappelijk probleem. Financiële problemen beïnvloeden namelijk het welzijn van jongeren. Ten eerste zorgen ze voor stress. Dit heeft een negatieve invloed op hun gezondheid, studie en werk. Ook het sociale leven lijdt onder de geldzorgen. Jongeren

schamen zich voor hun problemen en vermijden sociale activiteiten of kunnen hier niet aan meedoen. Tot slot beperken schulden jongeren bij het opbouwen van hun toekomst. Door de geldzorgen presteren zij namelijk vaak minder goed op school. Ook moeten zij met hun inkomen schulden afbetalen. Dit maakt het bijvoorbeeld moeilijker om woonruimte te betalen (NJI, z.d.b). Gemeenten zien de problemen onder jongeren ook complexer worden. Vaak gaan schulden namelijk gepaard met verslaving of mentale problemen (Odekerken et al., 2023).

De schuldenproblematiek heeft ook gevolgen voor de samenleving als geheel. In 2022 werden de maatschappelijke kosten van problematische schulden geschat op 15 tot 17 miljard euro per jaar (NOS, 2022). De toename in financiële problemen onder Nederlandse huishoudens heeft tot meer politieke aandacht voor de schuldenproblematiek geleid. Zo wil het kabinet met de aanpak Geldzorgen, Armoede en Schulden in 2030 het “aantal personen in armoede en het aantal huishoudens met problematische schulden” halveren ten opzichte van 2015 (Rijksoverheid, z.d.). Dit is een voortzetting van het Actieplan Brede Schuldanaanpak, waarin ook de versterking van de financiële educatie van jongeren wordt benadrukt (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2018). De inzichten uit deze scriptie bieden praktische aanknopingspunten voor beleid gericht op de verbetering van de financiële zelfredzaamheid van jongeren.

1.5. Sociologische relevantie

Schulden zijn verbonden met het ongelijkheidsvraagstuk. Vaak worden schulden van generatie op generatie overgedragen. Kinderen worden hierdoor geconfronteerd met de gevolgen van keuzes die door hun ouders in het verleden zijn gemaakt. De intergenerationele overdracht van schulden komt ook door de grote invloed van ouders tijdens de financiële ontwikkeling van hun kinderen. Ouders met een hoge SES weten welke kennis, vaardigheden en houdingen bijdragen aan gezond financieel gedrag. Zij beschikken namelijk over cultureel, economisch en sociaal kapitaal. Dit betekent dat zij een hoog opleidingsniveau, voldoende financiële middelen en goede connecties in hun netwerk hebben (Economakis & Papageorgiou, 2023). Zo kunnen zij hun kinderen een goede financiële opvoeding en extra ondersteuning bieden, bijvoorbeeld in de vorm van bijles.

Kinderen van ouders die niet goed met geld omgaan lopen het risico op financiële problemen. Door stress en een gebrek aan kennis is tijdens het opgroeien vaak geen aandacht voor de financiële opvoeding (Pluymert et al., 2019) (zie paragraaf 3.4.3). Ook hebben deze ouders door geldzorgen niet de middelen om hun kinderen te ondersteunen. Dit biedt deze kinderen

minder kansen om de kennis en vaardigheden op te doen die bijdragen aan gezond financieel gedrag. De hulpbronnen in het gezin beïnvloeden zo hun toekomstige financiële situatie. Het schuldenvraagstuk houdt daarom ook verband met kansengelijkheid en sociale mobiliteit.

Het financiële gedrag van kinderen uit kwetsbare gezinnen wordt dus gevormd door factoren buiten hun macht. Desondanks denken mensen in de huidige samenleving vaak vanuit een meritocratisch ideaal. Deze denkwijze schrijft het succes van mensen direct toe aan hun eigen inzet en talent. Wanneer mensen het lastig hebben is dit volgens deze beredenering dan ook hun eigen schuld (Sandel, 2020). Jongeren met financiële problemen voldoen niet aan dit zelfredzaamheidsideaal. Dit kan leiden tot schaamte en minder zelfrespect en eigenwaarde. Deze scriptie gaat in op de mechanismen die de intergenerationele overdracht van schulden in stand houden. Dit maakt duidelijk welke ondersteuning jongeren met een kwetsbare achtergrond nodig hebben om financiële zelfredzaamheid te ontwikkelen.

1.6. Onderzoeksvraag en deelvragen

In de gemeente Groningen ervaren veel jongeren moeite met hun financiën. Zij vormen daarom een belangrijke doelgroep in het Plan Schuldhulpverlening 2024-2028. In dit plan wordt onder andere het belang van de preventie- en Eurocoach-aanpak van de Groningse Kredietbank (GKB) benadrukt. De Eurocoach helpt jongeren tussen de 18 en 27 jaar met schulden via een vrijwillig traject. Samen met de jongere creëert de Eurocoach financieel overzicht en treft betalingsregelingen met schuldeisers.

Deze scriptie onderzoekt hoe jongeren die nu worden geholpen door de Eurocoach hun financiële gedrag hebben ontwikkeld en in een schuldsituatie zijn terechtgekomen. De focus ligt op financiële kennis, basisvaardigheden, doenvermogen en factoren die gezond financieel gedrag belemmeren. Ook is aandacht voor de invloed van het netwerk op deze ontwikkeling. Op basis van de ervaringen van de jongeren kunnen de beleidsafdeling van de gemeente Groningen en de GKB de begeleiding beter op hen afstemmen. Hun ervaringen maken namelijk duidelijk wat jongeren nodig hebben om gezond financieel gedrag te ontwikkelen. Dit biedt aanknopingspunten voor beleidsmakers en hulpverleners bij de vormgeving en uitvoering van de preventie-aanpak, financiële educatie en schuldhulpverlening aan jongeren.

Binnen dit onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal: *“Wat hebben jongeren nodig om op hun 18e financieel zelfredzaam te zijn, en hoe kan het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen hierop inspelen?”* Deze hoofdvraag is opgedeeld in vier deelvragen.

Deelvraag 1 en 2 proberen inzichtelijk te maken hoe jongeren terechtkomen in een schuldsituatie en hun financiële gedrag ontwikkelen:

1. **Ontstaan financiële problemen:** *Hoe ontstaan financiële problemen onder jongeren?*
2. **Gezond financieel gedrag:** *Hoe ontwikkelen jongeren hun financiële gedrag en wat belemmert hen bij het vertonen van gezond financieel gedrag?*

Deelvraag 3 en 4 focussen op hoe het schuldhulpverleningsbeleid hierop kan inspelen om financiële problemen onder jongeren te voorkomen of duurzaam op te lossen:

3. **Preventie:** *Wat hebben jongeren nodig om financiële problemen te voorkomen?*
4. **Begeleiding:** *Hoe ervaren jongeren het Eurocoach-traject?*

Om deze vragen te beantwoorden worden dertien semigestructureerde interviews gehouden met jongeren in de gemeente Groningen die onder begeleiding staan van een Eurocoach. Deze interviews worden geanalyseerd met een thematische analyse in ATLAS.ti.

1.7. Leeswijzer

Deze scriptie is opgedeeld in zes hoofdstukken. Hoofdstuk 1 is de inleiding waarin de aanleiding voor het onderzoek wordt toegelicht. Vervolgens omschrijft hoofdstuk 2 het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen. De focus ligt in dit hoofdstuk op de uitvoering van de schuldhulpverlening en de schuldhulpverlening aan jongeren. Hierop volgt hoofdstuk 3, waarin het theoretisch kader wordt omschreven. Hoofdstuk 4 bespreekt de methoden door een toelichting op het verloop van de interviews, dataverwerking, ethiek en wetenschappelijke nauwkeurigheid. In hoofdstuk 5 worden de resultaten gepresenteerd. Hoofdstuk 6 rondt de scriptie af met een conclusie en reflectie op de bredere implicaties van het onderzoek. Ook worden in dit hoofdstuk beleidsaanbevelingen gegeven voor het versterken van de financiële zelfredzaamheid van jongeren. De bijlagen bevatten de flyer die gebruikt is tijdens het wervingsproces, informatiebrief, formulier voor geïnformeerde toestemming, interviewschema, operationalisatie-tabel van de interviewvragen en codeboek.

2. Schuldhulpverleningsbeleid gemeente Groningen

In dit hoofdstuk wordt het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen toegelicht. Hierbij is aandacht voor de rol van de Groningse Kredietbank (GKB), het verloop van het schuldhulpverleningstraject, wettelijk kader en de Eurocoach-aanpak.

2.1. De Groningse Kredietbank en het schuldhulpverleningstraject

Vanaf de invoering van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) in 2012 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de vormgeving en uitvoering van de schuldhulpverlening. Gemeenten geven deze verantwoordelijkheid zelf vorm. Verschillende gemeenten regelen de organisatie en uitvoering zelf, maar er zijn ook gemeenten die dit uitbesteden (Stavenuiter & Nederland, 2014). De gemeente Groningen draagt zelf zorg voor de schuldhulpverlening. Dit omvat preventie, vroegsignalering, budgetbeheer, budgetcoaching en schuldregeling. De GKB voert deze taken uit. Preventie bestaat bijvoorbeeld uit voorlichtingen op scholen en financiële educatie via het lesprogramma MoneyWays (Gemeente Groningen, 2024).

Mensen kunnen zichzelf aanmelden bij de schuldhulpverlening of worden doorverwezen, bijvoorbeeld door het WIJ-team. De WIJ-teams bevinden zich in verschillende wijken in de gemeente Groningen en ondersteunen inwoners onder andere op financieel gebied. Inwoners kunnen bijvoorbeeld langskomen tijdens het financieel spreekuur waar medewerkers onder andere helpen bij financieel overzicht creëren en formulieren invullen (WIJ Groningen, z.d.).

Sinds 2021 is ook vroegsignalering een wettelijke taak voor gemeenten. Inwoners met betalingsachterstanden bij woningcorporaties, energieleveranciers of zorgverzekeraars komen zo in beeld bij de gemeente. Wanneer schuldeisers na meerdere contactpogingen geen reactie hebben ontvangen van de inwoner, geven zij een signaal af aan de gemeente. De gemeente doet vervolgens een hulpaanbod aan de inwoner (VNG, 2024). De gemeente Groningen had voor 2021 al een aanpak voor vroegsignalering: team Eerste Hulp bij Geldzaken (Gemeente Groningen, 2024). Inwoners met betalingsachterstanden krijgen van het team een brief waarin zij een Whatsapp-bericht, sms, telefoontje of huisbezoek aankondigen. Wanneer inwoners hier geen behoefte aan hebben kunnen zij contact opnemen met het team (Divosa, 2024).

Wanneer een inwoner zich met financiële problemen bij de GKB meldt, probeert de medewerker eerst duidelijkheid te krijgen over de situatie en administratie (Gemeente Groningen, 2024). Wanneer schuldhulpverlening nodig is, volgt de intake in het minnelijke schuldsaneringstraject (Msnp). De schuldhulpverlener probeert betalingsregelingen te treffen

met de schuldeiser(s). Zij werken met een Vrij te laten bedrag (Vtlb) waarvan de inwoner de vaste lasten en dagelijkse boodschappen kan betalen. Het deel van het inkomen dat overblijft is de afloscapaciteit. Met dit bedrag betaalt de inwoner de schulden af. Wanneer de Msnp niet slaagt, bijvoorbeeld omdat schuldeisers niet akkoord gaan met een schuldregeling, kan de inwoner via de rechter een wettelijk schuldsaneringstraject (Wsnp) aanvragen. De looptijd van de trajecten is 18 maanden (NVVK, z.d.; Belastingdienst, z.d.).

2.2. Het Eurocoach-traject

Voor jongeren van 18 tot 27 jaar met schulden heeft de GKB de Eurocoach. Ook jongeren zonder schulden kunnen bij de Eurocoach terecht met vragen over hun geldzaken. Jongeren zoeken deze hulp zelf op of worden doorverwezen, bijvoorbeeld door de school of het WIJ-team. Met de Eurocoach creëren jongeren overzicht in hun financiën en zoeken zij contact met de schuldeiser(s) om betalingsregelingen te treffen. De Eurocoach werkt met het bedrag dat beschikbaar is. Studiefinanciering wordt bijvoorbeeld niet als inkomen gezien, waardoor een regulier schuldhulpverleningstraject niet altijd passend is voor jongeren. De Eurocoach kan op twee manieren handelen. Ten eerste is er schuldsanering op maat, waarbij de Eurocoach een bedrag vanuit de inkomsten van de jongere reserveert. Hiermee worden de schulden binnen 18 maanden afbetaald. Een tweede optie is het jongerenkrediet, waarmee alle schulden in één keer worden afgelost. De jongere lost dit krediet vervolgens binnen 18 maanden af aan de gemeente. De situatie van de jongere bepaalt voor welke optie gekozen wordt. Tijdens het Eurocoach-traject heeft de jongere maandelijks een afspraak met de Eurocoach. Ook kunnen zij via Whatsapp contact opnemen. Het traject is vrijwillig en de keuzes liggen bij de jongere. Uitstromen gaat in kleine stappen, bijvoorbeeld door eerst over te gaan van weekgeld naar maandgeld (CMO STAMM, 2022).

3. Theoretisch kader

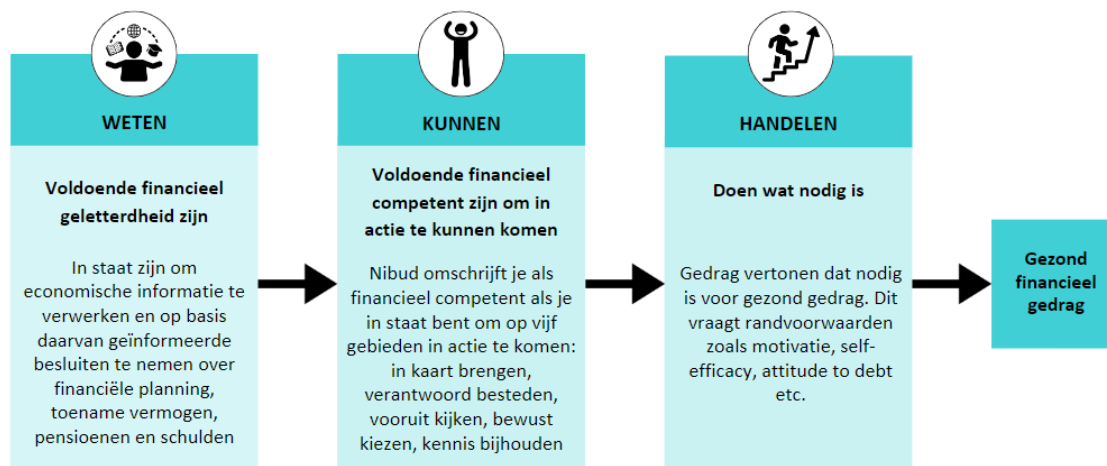
Dit hoofdstuk introduceert het model voor financieel gedrag onder jongeren dat centraal staat in deze scriptie. Eerst wordt ingegaan op het model voor gezond financieel gedrag van Jungmann en Madern (2016). Vervolgens wordt toegelicht welke aanpassingen op dit model zijn gedaan om het geschikt te maken voor jongeren. Om deze aanpassingen te onderbouwen wordt besproken hoe de ouders, school, vrienden en sociale media het financiële gedrag van jongeren beïnvloeden. Ook wordt uiteengezet welke triggers gezond financieel gedrag kunnen belemmeren: life-events, schaarste en financiële verleidingen. Deze mechanismen komen voort uit bestaande kennis over financieel gedrag onder jongeren.

3.1. Totstandkoming van het model voor financieel gedrag onder jongeren

Deze paragraaf bespreekt de totstandkoming van het model voor financieel gedrag onder jongeren. De inzichten van Jungmann en Madern (2016) vormen een basis voor het denken over financieel gedrag. Om hun model geschikt te maken voor jongeren worden de definities van de kernconcepten uit het model aangescherpt. Deze paragraaf gaat op de aanpassingen in.

3.1.1 *Het oorspronkelijke model van Jungmann en Madern (2016)*

Gezond financieel gedrag zorgt ervoor dat er geen betalingsachterstanden ontstaan. Dit betekent dat de financiën op orde zijn en de inkomsten en uitgaven in balans blijven. Ook bewustzijn van financiële risico's en daarop voorbereid zijn behoort tot gezond financieel gedrag (Jungmann & Madern, 2016). Of iemand dit gedrag kan uitoefenen is afhankelijk van intrapersonlijke kenmerken. Dit zijn kenmerken van de persoon zelf, zoals zelfbeheersing, kennis en vaardigheden. Ook invloeden vanuit de naaste omgeving, zoals steun en normen, beïnvloeden financieel gedrag (Madern, 2015). Dit zijn interpersoonlijke kenmerken. Deze kenmerken zijn opgenomen in het model voor gezond financieel gedrag van Jungmann en Madern (2016), weergegeven in Figuur 1. Met dit model onderzochten zij interventies gericht op de bevordering van gezond financieel gedrag.

Figuur 1: Het oorspronkelijke model voor financieel gedrag, aangepast van Jungmann en Madern (2016).

Het model bestaat uit de elementen weten, kunnen en handelen.ⁱⁱ Dit zijn voorwaarden voor gezond financieel gedrag. **Weten** verwijst naar financiële geletterdheid: het vermogen om economische informatie te verwerken, bijvoorbeeld over concepten zoals rente en inflatie (Jungmann & Madern, 2016; Grohmann et al., 2015). Ook moet iemand over de capaciteiten beschikken om iets te doen met deze informatie. Het model baseert **kunnen** op de competenties van het Nibud: “in kaart brengen, verantwoord besteden, vooruitkijken, bewust kiezen en kennis bijhouden” (Jungmann & Madern, 2016).ⁱⁱⁱ Zelfs als mensen voldoende financiële kennis en competenties hebben, vertonen zij niet altijd gezond financieel gedrag. Aan het **handelen** zijn namelijk randvoorwaarden verbonden, zoals motivatie, die kunnen veranderen door invloeden van buitenaf. Iemand is bijvoorbeeld minder gemotiveerd om verstandig te handelen bij stress of tegenslag (Jungmann & Madern, 2016).

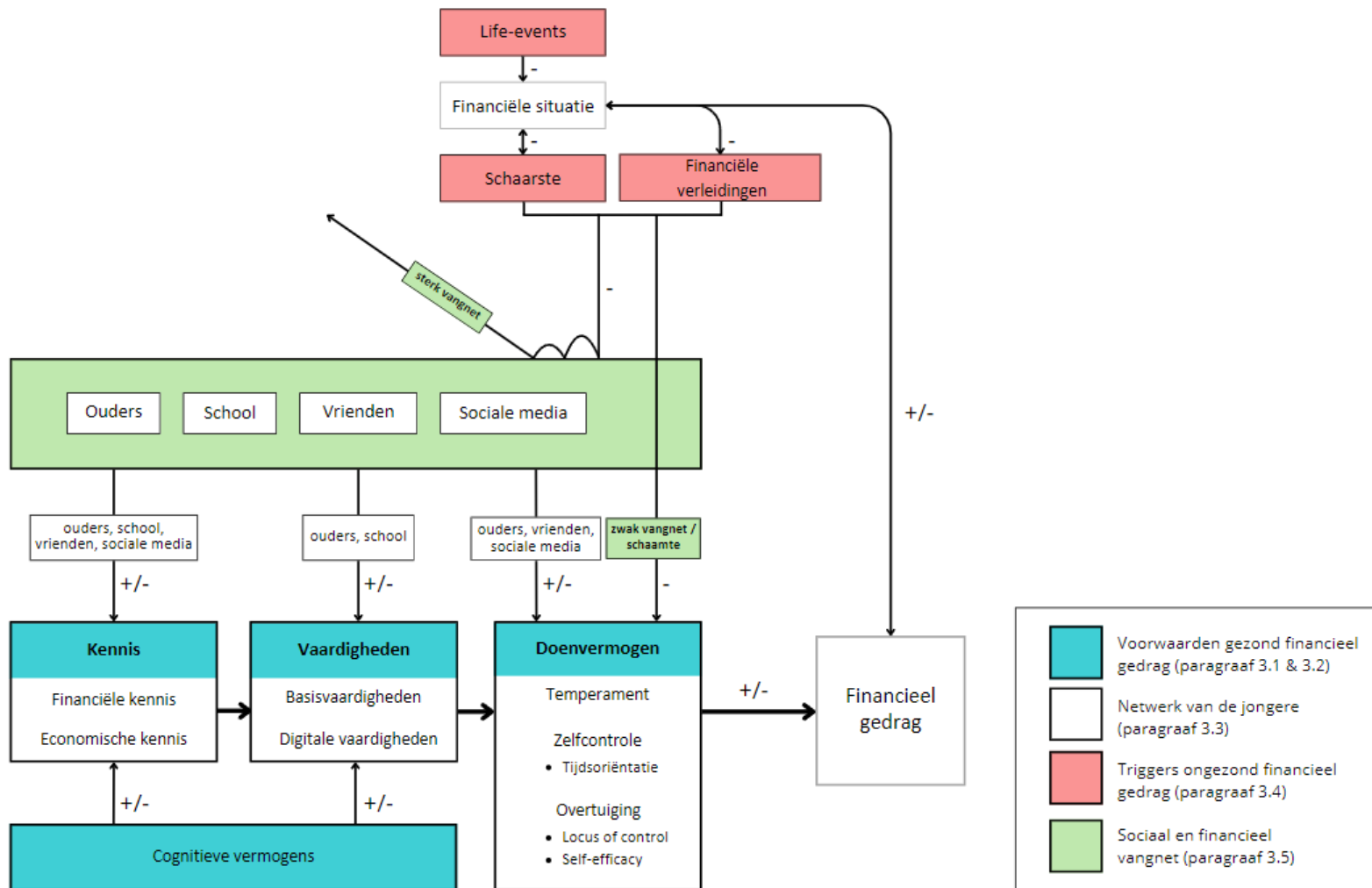
3.1.2 Het aangepaste model voor financieel gedrag onder jongeren

Jongeren vormen een bijzondere doelgroep wat betreft financieel gedrag. In vergelijking met volwassenen baseren zij hun gedrag namelijk op andere sociaalpsychologische uitgangspunten. De bovenstaande inzichten zijn daarom beter geschikt voor ‘standaard’ huishoudens (Madern 2015; Jungmann & Madern, 2016).^{iv} Dit onderzoek neemt het model van Jungmann en Madern (2016) als vertrekpunt voor het verklaren van financieel gedrag onder jongeren en doet verschillende aanpassingen op het model. Deze aanpassingen worden hieronder weergegeven en in de rest van het hoofdstuk verder uitgewerkt.

Ten eerste worden de begrippen weten, kunnen en handelen vervangen door kennis, vaardigheden en doenvermogen. In het aangepaste model staat weten enkel voor **kennis** over financiële en economische basisconcepten (zie paragraaf 3.2.1). Dit is een smallere definitie

dan financiële geletterdheid, zoals gebruikt door Jungmann en Madern (2016), waaronder ook informatie verwerken en op basis daarvan besluiten nemen valt (zie Figuur 1). Om besluiten te nemen is echter ook kunnen en handelen vereist, waardoor deze concepten overlappen. Iemand kan voldoende kennis hebben, maar niet over de capaciteiten beschikken om hier iets mee te doen. Kunnen staat in het aangepaste model voor **basis- en digitale vaardigheden** (zie paragraaf 3.2.2). Dit zijn voorwaarden voor de ontwikkeling van financiële vaardigheden. Wanneer iemand niet goed kan lezen of rekenen, is budgetteren en de administratie bijhouden immers lastig. Handelen wordt in het aangepaste model gedefinieerd als **doenvermogen** (zie paragraaf 3.2.3). Dit uit zich in “niet-cognitieve vermogens” zoals doelen stellen en in actie komen (WRR, 2017). Het model van Jungmann en Madern (2016) definieerde handelen als “gedrag vertonen dat nodig is voor gezond gedrag”, met randvoorwaarden zoals motivatie en self-efficacy. In essentie omschrijft dit al doenvermogen. Tot slot staat **gezond financieel gedrag** in het aangepaste model voor financiële kennis en vaardigheden blijvend toepassen op de financiële situatie. Financiële kennis, basisvaardigheden en doenvermogen zijn vereist om dit op de lange termijn vol te houden.

Ten tweede beïnvloeden actoren uit het netwerk van de jongere het financiële gedrag via **socialisatieprocessen**. Deze actoren zijn de ouders, school, vrienden en sociale media (zie paragraaf 3.3). Ook kunnen triggers zoals **life-events**, **schaarste** en **financiële verleidingen** gezond financieel gedrag belemmeren. Deze triggers kunnen namelijk zorgen voor stress en zetten soms de zelfcontrole onder druk, waardoor het doenvermogen van de jongere wordt beperkt (zie paragraaf 3.4). Het **vangnet** van de jongere kan steun bieden tijdens periodes waarin het doenvermogen wordt belemmerd. **Schaamte** kan echter verhinderen dat de jongere steun vraagt aan het netwerk (zie paragraaf 3.5). Deze factoren krijgen ook een plaats in het model en worden in de volgende hoofdstukken toegelicht. Figuur 2 geeft het aangepaste model voor financieel gedrag onder jongeren weer.

Figuur 2: Het aangepaste model voor financieel gedrag onder jongeren. Gezond financieel gedrag vereist kennis, vaardigheden en doenvermogen. Het netwerk van de jongere kan deze elementen positief beïnvloeden. Ook kan het netwerk een vangnet vormen dat de negatieve effecten van triggers (life-events, schaarste en financiële verleidingen) op het doenvermogen en de financiële situatie van de jongere vermindert. Ongezond financieel gedrag ontstaat wanneer het netwerk de kennis, vaardigheden en het doenvermogen negatief beïnvloedt en een zwak vangnet vormt. Door schaamte rondom de geldzorgen kan de jongere er ook voor kiezen geen gebruik te maken van het vangnet. Het financiële gedrag van de jongere werkt vervolgens door in de financiële situatie.

3.2. De definitie en het belang van kennis, vaardigheden en doenvermogen

Kennis, vaardigheden en doenvermogen zijn voorwaarden voor gezond financieel gedrag. Dit zijn intrapersoonlijke kenmerken die de jongere zelf in een bepaalde mate bezit. In deze paragraaf worden deze kenmerken gedefinieerd. Ook wordt ingegaan op de gevolgen van een gebrek aan deze kenmerken voor het financiële gedrag van jongeren.

3.2.1 *Kennis*

Een voorwaarde voor gezond financieel gedrag is beschikken over voldoende financiële kennis. Dit gaat ten eerste om kennis van economische en financiële concepten zoals rente en inflatie (Jungmann & Madern, 2016; Grohmann et al., 2015). Ten tweede moeten jongeren zich bewust zijn van financiële risico's. Zij moeten bijvoorbeeld begrijpen hoe rente op een lening hun financiële situatie beïnvloedt. Tot slot moeten jongeren op de hoogte zijn van hun financiële verantwoordelijkheden, zoals belasting betalen en verzekeringen regelen (Madern, 2015). Deze kennis vormt de basis voor het onderhouden van een gezonde financiële situatie. Kennis is ook een voorwaarde voor de ontwikkeling van financiële vaardigheden.

3.2.2 *Basis- en digitale vaardigheden*

Jongeren kunnen kennis alleen omzetten in gezond financieel gedrag als zij in staat zijn iets met deze kennis te doen. **Basisvaardigheden** zijn een voorwaarde voor het aanleren van de financiële vaardigheden die hiervoor nodig zijn. Onder de basisvaardigheden vallen lezen, schrijven en rekenen. Wanneer de basisvaardigheden ontoereikend zijn om mee te doen in de maatschappij is er sprake van laaggeletterdheid. Iemand is laaggeletterd als het niveau van lezen, schrijven en/of rekenen onder niveau 2F ligt. Dit is het niveau na afronding van het vmbo of mbo-niveau 2/3 (Stichting Lezen en Schrijven, 2018).

Ruim 2,5 miljoen mensen in Nederland zijn laaggeletterd (Stichting Lezen en Schrijven, 2018). Van de mensen die moeite hebben met taal is 7,1% tussen de 16 en 24 jaar. Voor moeite met rekenen ligt dit iets hoger, hiervan valt 10,8% in deze leeftijdscategorie (Alvarez et al., 2018). Veel jongeren beheersen de basisvaardigheden onvoldoende (Inspectie van het Onderwijs, 2023). In 2022 presteerde 33% van de 15-jarigen onder niveau. De score die zij behaalden duidt op een zwakke taalvaardigheid waarvan zij hinder kunnen ondervinden in hun verdere schoolloopbaan en de maatschappij. Het risico bestaat dat zij laaggeletterd zijn als zij school verlaten (Meelissen et al., 2023).

Mensen met beperkte basisvaardigheden hebben vaak ook moeite met **digitale vaardigheden**. Online toeslagen aanvragen en DigiD gebruiken leveren dan problemen op (Alvarez et al., 2018). Daarnaast moeten jongeren kritisch nadenken over wat zij online doen. Zo is het steeds belangrijker om phishing mails en malafide websites te herkennen. Jongeren kunnen zich over het algemeen digitaal goed redden. Zij hebben soms nog wel moeite met DigiD omdat zij niet altijd begrijpen hoe dit werkt (van Giesen et al., 2023). Ook vindt 31% van de 16 tot 19-jarigen in Nederland het steeds lastiger om phishing mails te herkennen. Daarnaast geeft 28% van hen aan reclame van influencers lastig te herkennen (Wijzer in Geldzaken, 2024).

Ontoereikende basisvaardigheden belemmeren gezond financieel gedrag. Basisvaardigheden zijn namelijk een voorwaarde voor de ontwikkeling van financiële vaardigheden. Mensen met ontoereikende basisvaardigheden hebben bijvoorbeeld moeite met de administratie bijhouden en brieven begrijpen. Ook zijn planning en rekenvaardigheden vereist om de financiën in balans te houden. Voor iemand met onvoldoende basisvaardigheden vormt de geldzaken goed organiseren hierdoor een uitdaging. In de schuldhulpverlening zijn laaggeletterden dan ook oververtegenwoordigd (Alvarez et al., 2018; Madern et al., 2016; Keizer, 2019).

3.2.3 *Doenvermogen*

Gezond financieel gedrag vereist doenvermogen: overgaan tot actie, doorgaan bij tegenslagen en verleidingen weerstaan. Doenvermogen wordt beïnvloed door drie persoonskenmerken: temperament, zelfcontrole en overtuigingen (WRR, 2017).^v

Temperament

Temperament omschrijft hoe iemand omgaat met problemen en emoties. Hierbij worden twee temperamenten onderscheiden: een approach temperament en avoidance temperament. Iemand met een approach temperament pakt problemen, zoals betalingsachterstanden, direct aan. Daarentegen kiest iemand met een avoidance temperament ervoor om problemen “te ontkennen en vermijden” (WRR, 2017). Temperament omschrijft dus hoe iemand reageert op invloeden vanuit de omgeving. Ook geeft het aan of iemand in actie komt bij problemen (WRR, 2017; Elliot & Thrash, 2010). Een approach temperament is belangrijk voor gezond financieel gedrag. Iemand met een approach temperament geeft namelijk minder snel op en gaat actief op zoek naar een oplossing zodat problemen niet opstapelen.

Zelfcontrole

Zelfcontrole omschrijft in hoeverre iemand in staat is het gedrag dat zij normaal gesproken hebben te veranderen. Dit zorgt ervoor dat zij verleidingen kunnen weerstaan en impulsen onder controle hebben (WRR, 2017; de Ridder et al., 2012). Deze weerstand is belangrijk om gezond financieel gedrag voort te zetten. Ook de **tijdsoriëntatie** is van belang. Zelfcontrole betekent namelijk ook behoeftes uitstellen, zoals nieuwe kleding kopen, om te sparen voor de toekomst. Bij het maken van financiële keuzes is het dus belangrijk om na te denken over de lange termijn. Denken op de korte termijn kan zorgen voor ongezond financieel gedrag, zoals impulsieve aankopen doen terwijl de financiële situatie dit niet toelaat (Madern, 2015).

Overtuigingen

Tot slot wordt doenvermogen bepaald door de overtuigingen die iemand over zichzelf en de wereld heeft. Optimisme en waargenomen controle geven deze overtuigingen vorm.

Optimisme omschrijft of iemand gelooft dat dingen gebeuren door omstandigheden die hij/zij kan veranderen. **Waargenomen controle** bestaat uit locus of control en self-efficacy. **Locus of control** geeft aan of iemand gelooft dat hij/zij doelen kan bereiken door zijn/haar eigen handelen, of dat dit afhangt van externe factoren zoals geluk. **Self-efficacy** omschrijft of iemand gelooft dat hij/zij de capaciteiten heeft om bepaalde doelen te bereiken (WRR, 2017). Oftewel, het geloof in het eigen kunnen (Bandura, 1997). Het karakter van de jongere, de opvoedstijl van de ouders en omgang met vrienden beïnvloeden deze elementen (zie paragraaf 3.3.4) (Orejudo et al., 2012; Ahlin & Lobo Antunes., 2015; Chęć et al., 2024; Bandura, 2012).

Optimisme, locus of control en self-efficacy bepalen hoe iemand zich gedraagt. Optimisme en locus of control beïnvloeden of iemand in actie komt bij problemen. Ook stellen mensen met minder self-efficacy vaak lagere doelen voor zichzelf en hebben zij weinig hoop op een goede uitkomst. Zij geven ook sneller op wanneer zij geconfronteerd worden met bureaucratische processen, bijvoorbeeld wanneer zij hun schulden willen aanpakken (Bandura, 2012; Bandura, 1995; Jungmann & Madern, 2016). De motivatie kan ook verminderen door een onverwachtse inkomensval. Mensen met weinig self-efficacy vinden het dan lastig om door te gaan, waardoor zij gezond financieel gedrag niet volhouden (Jungmann & Madern, 2016).

3.3. De invloed van het netwerk op het financiële gedrag van jongeren

Om gezond financieel gedrag op de lange termijn vol te houden zijn kennis, vaardigheden en doenvermogen vereist. Hoewel deze kenmerken deels erfelijk bepaald zijn, worden deze ook gevormd door de omgeving van de jongere via socialisatieprocessen. In deze paragraaf wordt uiteengezet hoe deze processen werken. Vervolgens wordt omschreven hoe de ouders, school, vrienden en sociale media de financiële kennis, basisvaardigheden en het doenvermogen van de jongere beïnvloeden en zo hun financiële gedrag vormgeven.

3.3.1 De invloed van het netwerk via socialisatieprocessen

Kennis, basisvaardigheden en doenvermogen zijn voorwaarden voor gezond financieel gedrag. Deze voorwaarden zijn deels erfelijk overdraagbaar. **Cognitieve vermogens**, zoals intelligentie, beïnvloeden namelijk het denkvermogen en bepalen hoe goed iemand informatie kan verzamelen en afwegen (WRR, 2017). Dit bepaalt ook hoe iemand financiële kennis verwerkt en de basisvaardigheden ontwikkelt. Ook doenvermogen is deels erfelijk bepaald (zie paragraaf 3.3.4). Deze voorwaarden worden echter ook gevormd door de omgeving. Dit gebeurt via **socialisatieprocessen** waarbij kinderen de geaccepteerde vaardigheden, gedragingen, normen en waarden aanleren die nodig zijn om mee te doen in de maatschappij (Grusec & Hastings, 2015). Zo leren kinderen ook hoe zij zich op financieel vlak moeten gedragen. Via financiële socialisatie leren kinderen namelijk hoe zij met geld moeten omgaan door financiële kennis, vaardigheden, houdingen en gedragingen op te doen (Shim et al., 2010). Zoals aangegeven, focust deze scriptie op financiële kennis en basisvaardigheden. De houdingen zijn samengevat in het doenvermogen.

Socialisatie gebeurt via het netwerk van de jongere, bestaande uit de ouders, school, vrienden en sociale media. Zij beïnvloeden op directe en indirecte wijze de kennis, vaardigheden en het doenvermogen van de jongere. Ouders kunnen hun kinderen bijvoorbeeld **instrueren** over hoe zij zich moeten gedragen door te vertellen dat zij moeten sparen. Naast directe instructie, socialiseren personen in het netwerk het kind op indirecte wijze via hun voorbeeldfunctie. Kinderen observeren het gedrag van rolmodellen en imiteren dit. Wanneer zij dit doen is er sprake van **observationeel leren** (Shim et al., 2010; Jorgensen & Savla, 2010).

Via socialisatieprocessen draagt de omgeving ook normen over naar de jongere. **Sociale normen** omschrijven welk gedrag binnen een groep algemeen geaccepteerd is (Nyborg et al., 2016; Simpson & Willer, 2015). Deze normen ontstaan door onderlinge communicatie en

komen tot uiting in het gedrag van groepsleden (Cialdini, 2011). Sociale feedback doorbreekt normen of houdt deze in stand. Vrienden en ouders wijzen de jongere bijvoorbeeld terecht bij gedrag dat zij vreemd vinden, of geven een compliment als de jongere iets doet wat in hun ogen goed is (Nyborg et al., 2016). Jongeren vinden goedkeuring van de omgeving belangrijk. Vooral aan de mening van vrienden hechten zij veel waarde. Hierdoor kunnen zij gedrag gaan vertonen waarvan zij weten dat het door hun vrienden goedgekeurd wordt. Zo spiegelen jongeren hun gedrag aan elkaar, ook wanneer dit gedrag bijvoorbeeld financieel risicovol is (Geber et al., 2019; Maxwell, 2002).

3.3.2 Kennisoverdracht via het netwerk

Het netwerk van de jongere is een bron van financiële kennis (Chang, 2005). De ouders, school, vrienden en sociale media dragen kennis over door directe instructie rondom de geldzaken, zoals advies en uitleg. Ook leren jongeren door het financiële gedrag van belangrijke personen in hun netwerk te observeren en imiteren. Deze paragraaf legt uit hoe het netwerk financiële kennis overdraagt naar de jongere.

Kennisoverdracht door instructie rondom de geldzaken

Jongeren leren voornamelijk over hun geldzaken via de financiële opvoeding door hun **ouders**. Zij zijn doorgaans het meest aanwezig in het leven van de jongere (Grusec & Hastings, 2015). Ouders doen dit op directe wijze wanneer zij de geldzaken bespreken en uitleg geven over financiële verantwoordelijkheden en risico's. Wanneer ouders hun kinderen bijvoorbeeld hebben geleerd over budgettering en het belang van sparen, maken zij betere financiële keuzes (Grohmann et al., 2015). Ook kunnen ouders kennis meegeven door een praktische leerervaring, zoals zakgeld geven. Mensen die vroeger zakgeld kregen vinden zichzelf beter financieel geïnformeerd: 30,1% tegenover 22,7% (Sansone et al., 2019). Ook zijn zij vaker van mening dat zij van hun ouders hebben geleerd om met geld om te gaan dan mensen die geen zakgeld kregen: 84% tegenover 64% (van der Schors & Stierman, 2016).

Niet alle jongeren krijgen thuis een goede financiële opvoeding. Dit is mede afhankelijk van de **SES** van de ouders. De SES van de ouders beïnvloedt namelijk de kwaliteit van de kennis en hulpmiddelen waarvan de jongere gebruik kan maken. Bovendien hebben ouders met geldzorgen door het gevoel van schaarste vaak geen mentale ruimte over voor de financiële opvoeding (zie paragraaf 3.4.3). Zij praten liever niet over geld en het is niet vanzelfsprekend dat zij zakgeld kunnen geven. Hun kinderen missen zo een belangrijke leerervaring over sparen en verantwoord besteden (Sansone et al., 2019).

Op vergelijkbare wijze doen jongeren financiële kennis op door gesprekken met **vrienden**, waarbij onderwerpen zoals sparen en investeren aan bod kunnen komen. Dit kan waardevolle informatie opleveren, maar ook negatief uitpakken. Vrienden nemen risicogedrag immers snel van elkaar over (Braams, 2017; Geber et al., 2019; Maxwell, 2002). Ook op **sociale media** dragen influencers kennis over wanneer zij financieel advies geven. Wanneer zij de risico's van beleggen bespreken zijn jongeren minder bereid dit zelf te gaan doen (van Reijmersdal & Hudders, 2023). De positieve invloed van advies van influencers blijkt ook uit het feit dat 39% van de 16 tot 19-jarigen in Nederland hierdoor wel eens geld heeft verdiend en 46% wel eens geld bespaard. Daarentegen heeft 29% door deze adviezen wel eens geld verloren (Wijzer in Geldzaken, 2024). Adviezen kunnen ook onjuiste informatie verspreiden of risicogedrag promoten zonder te wijzen op de gevaren. Ook zijn promoties van influencers vaak gesponsord en dus niet geheel onafhankelijk (van Reijmersdal & Hudders, 2023).

Ook **scholen** vergroten de kennis over financiële basisconcepten bij vakken zoals economie en wiskunde. Daarnaast kunnen scholen voorzien in financiële educatie. Dit geeft jongeren meer vertrouwen in hun capaciteiten om goed met geld om te gaan. Scholen zijn echter niet verplicht om financiële educatie op te nemen in het curriculum. Ook hebben zij hiervoor weinig tijd en ruimte (Pluymert et al., 2019).

Normalisatie van (on)gezond financieel gedrag door observationeel leren

De manier waarop personen binnen het netwerk omgaan met geld beïnvloedt het financiële gedrag van jongeren. Door observationeel leren nemen kinderen het financiële gedrag van belangrijke personen in hun netwerk over (Shim et al., 2010; Jorgensen & Savla, 2010). Dit komt mede door de **normen** die zij overdragen. Vooral descriptieve normen spelen hierbij een rol: het gedrag dat groepsleden, zoals vrienden, daadwerkelijk vertonen (Cialdini, 2011).

Wanneer **ouders** verantwoord financieel gedrag vertonen, wijzen hun kinderen hen vaker aan als positief financieel rolmodel. Ook voelen deze kinderen zich meer in controle over hun financiële gedrag (Shim et al., 2010). Kinderen nemen ook een voorbeeld aan hun ouders wanneer zij risicogedrag vertonen. Zo belegt 60% van de 16 tot 19-jarigen in Nederland wanneer minimaal één van de ouders dit ook doet. Wanneer ouders niet beleggen doet slechts 5% van de kinderen dit zelf wel (Wijzer in Geldzaken, 2024). Onverantwoord gedrag uit zich ook wanneer ouders brieven van instanties thuis ongeopend op een stapel gooien of spullen kopen die zij zich niet kunnen veroorloven. Wanneer kinderen dit als normaal gedrag gaan zien omdat zij een voorbeeld nemen aan hun ouders, is de kans groot dat bij hen op latere

leeftijd ook financiële problemen ontstaan. De normen in de omgeving promoten namelijk financieel risicogedrag, waardoor dit wordt genormaliseerd.

Ook de houding tegenover geld in het gezin beïnvloedt het financiële gedrag van kinderen. Kinderen van ouders die vaak ruzie maken over geld zien geld bijvoorbeeld als problematisch (Allen et al., 2007). Zij merken dat praten over geld stress oplevert en beginnen hier daarom liever niet over. Dit gedrag zet door op latere leeftijd. Kinderen die opgroeiden in een gezin waarin geld een bron van conflict was, hebben op latere leeftijd nog steeds moeite met praten over geld (Solheim et al., 2011). Deze kinderen hebben gezien hoe hun ouders ruzie maakten over geld waardoor zij hebben geleerd dit onderwerp te vermijden.

Op gelijke wijze beïnvloeden **vrienden** het financiële gedrag. Zij laten via hun handelen zien wat normaal gedrag is en wat zij van elkaar verwachten (Geber et al., 2019). Ook influencers op **sociale media** hebben deze voorbeeldfunctie. Zij kunnen positief gedrag promoten, maar laten vaak ook risicogedrag zien, zoals gokken en beleggen. Daarnaast beïnvloeden zij de aankoopintenties van hun volgers door promoties van (dure) producten (van Reijmersdal & Hudders, 2023).

3.3.3 De invloed van het netwerk op de basis- en digitale vaardigheden

De ontwikkeling van basisvaardigheden begint al voordat kinderen naar school gaan. **Ouders** spelen hierin een belangrijke rol. Wanneer zij thuis veel met elkaar en het kind praten, groeit de woordenschat van het kind. De voorsprong die deze kinderen thuis opdoen is zo groot, dat kinderen uit gezinnen waarin ouders weinig praten hun achterstand op school lastig kunnen inhalen. Ook voorlezen stimuleert de taalontwikkeling. Van de kinderen die veel zijn voorgelezen heeft 70% voldoende vaardigheden wat betreft de woordenschat tegenover 30% van de kinderen die niet werden voorgelezen (Broekhof & Nyhof-Broek, 2021).

Op **school** ontwikkelen kinderen de basisvaardigheden bij vakken zoals Nederlands en rekenen. Ook kan aandacht worden besteed aan de digitale vaardigheden door kinderen te leren omgaan met computers en te wijzen op de mogelijkheden en gevaren van het internet. Daarnaast kunnen scholen kinderen die moeite hebben met de basisvaardigheden extra hulp bieden. Zo vormt de school een vangnet wanneer hier bij de jongere thuis weinig tijd of aandacht voor is. Door de druk op het onderwijs is hier echter niet altijd voldoende capaciteit voor. Door het lerarentekort vallen klassen uit en is er geen ruimte om extra aandacht te geven

aan leerlingen die dit nodig hebben. Juist op scholen met kwetsbare leerlingen spelen deze problemen vaak (Inspectie van het Onderwijs, 2023).

3.3.4 De invloed van het netwerk op het doenvermogen

Doenvermogen wordt beïnvloed door de persoonskenmerken temperament, zelfcontrole en overtuigingen (zie paragraaf 3.2.3). Hoewel de zelfcontrole en overtuigingen mede door het netwerk gevormd worden, geldt dit in mindere mate voor het temperament. **Temperament** is namelijk deels erfelijk bepaald en daardoor lastig te veranderen (WRR, 2017). Ook ontwikkelt het temperament zich al vanaf jonge leeftijd. Wanneer kinderen op jonge leeftijd bijvoorbeeld impulsief zijn en het lastig vinden om taken af te maken, worden zij op latere leeftijd op gelijke wijze omschreven (Caspi et al., 2003). Het temperament dat iemand heeft blijft over het algemeen dus stabiel naarmate iemand ouder wordt (WRR, 2017).

Ouders beïnvloeden door hun opvoedstijl de locus of control en zelfcontrole. Wanneer zij affectie tonen en hun kind stimuleren zich te ontwikkelen draagt dit bij aan een interne **locus of control**. Dit betekent dat het kind gelooft dat het eigen handelen bepaalt of hij/zij bepaalde doelen bereikt. Daarentegen stimuleert een strenge, overbezorgde opvoedstijl een externe locus of control. Deze kinderen geloven dat zij weinig controle hebben over de gevolgen van hun gedrag en kunnen lastig met stress omgaan. Ook hebben zij minder **zelfcontrole** dan kinderen met een interne locus of control (Ahlin & Lobo Antunes, 2015). Om gezond financieel gedrag vol te houden is het belangrijk dat jongeren verantwoordelijkheid nemen voor hun gedrag, verleidingen weerstaan en goed omgaan met stress die ontstaat bij tegenslag.

Ouders en **vrienden** vormen ook **self-efficacy**: het geloof in je eigen capaciteiten (Bandura, 1997). Zij versterken dit door de jongere aan te moedigen tijdens lastige periodes. Self-efficacy neemt ook toe wanneer iemand een succeservaring ziet bij mensen die op diegene lijken. Wanneer jongeren bijvoorbeeld zien dat vrienden met geldzorgen hun problemen succesvol aanpakken, ontstaat het geloof dat zij dit zelf ook kunnen (Bandura, 2012). Ook de financiële opvoeding van de ouders beïnvloedt de self-efficacy. Wanneer jongeren obstakels overwinnen versterkt dit hun self-efficacy. Ouders kunnen een succeservaring stimuleren via een positieve leerervaring. Zakgeld biedt jongeren bijvoorbeeld de mogelijkheid om te leren omgaan met geld in een veilige omgeving. Ook geloven jongeren sterker in hun financiële kunnen wanneer zij tijdens het opgroeien veel met hun ouders over geld hebben gepraat en een voorbeeld nemen aan het gedrag van hun ouders (Bandura, 2012; Vijaykumar, 2022).

Tot slot beïnvloeden **vrienden en sociale media** het doenvermogen door de normalisering van risicogedrag en financiële verleidingen. Zij doen zo namelijk een beroep op de zelfcontrole van de jongere, onder andere door sociale druk. De invloed van financiële verleidingen op de financiële situatie en het doenvermogen van jongeren wordt besproken in paragraaf 3.4.2.

3.4 De invloed van triggers op het financiële gedrag van jongeren

Deze paragraaf bespreekt hoe triggers in de omgeving van jongeren hun doenvermogen, en zo de financiële situatie en het financiële gedrag, beïnvloeden. Deze triggers zijn sterk met elkaar verbonden en bestaan uit life-events, schaarste en financiële verleidingen.

3.4.1 De invloed van life-events op de financiële situatie en het financiële gedrag

Een **life-event** is een gebeurtenis die een grote impact heeft op het leven van iemand, zoals een echtscheiding, ontslag of de geboorte van een kind (Westhof et al., 2015). Life-events kunnen negatieve gevolgen hebben voor de financiële situatie omdat ze vaak gepaard gaan met een inkomensval. Wanneer iemand zijn/haar baan verliest neemt het inkomen immers af. Ook bij de geboorte van een kind komen veel kosten kijken. Vooral wanneer geen financiële buffer is opgebouwd kan dit voor problemen zorgen (WRR, 2017).

Ook de **overgang 18-/18+** is een life-event dat veel veranderingen teweegbrengt. Bij deze overgang komen namelijk nieuwe financiële verantwoordelijkheden kijken, zoals toeslagen aanvragen en de zorgverzekering betalen (Pluymert et al., 2019). Ook krijgen jongeren meer vrijheden. Vanaf hun 18e kunnen zij bijvoorbeeld abonnementen afsluiten en hebben zij toegang tot hun bankrekening (Nibud, z.d.). De verantwoordelijkheden en kosten nemen voor jongeren vanaf dat moment toe, waardoor de financiële situatie verandert. Wanneer jongeren weinig ondersteuning krijgen tijdens de overgang naar 18 jaar, is de kans groot dat bij hen geldzorgen ontstaan (zie paragraaf 3.5).

Life-events gaan bovendien vaak gepaard met **stress**. Wanneer jongeren 18 jaar worden, krijgen zij soms te maken met veranderingen waarop zij niet altijd voorbereid zijn. Vaak weten de jongeren wel dat zij iets moeten regelen, maar weten zij niet precies wat en hoe, waardoor stress kan ontstaan (Cohen & Wills, 1985). Stress zet niet cognitieve-vermogens, zoals plannen, overzicht houden en doorzettingsvermogen, onder druk. Deze vermogens bepalen het doenvermogen en zijn voorwaarden voor gezond financieel gedrag. Tijdens stressvolle periodes kan het doenvermogen dus afnemen, juist wanneer het belangrijk is om te handelen en doordachte keuzes te maken (WRR, 2017).

3.4.2 *Doenvermogen en het weerstaan van financiële verleidingen*

Ook **financiële verleidingen**, zoals gokken, beleggen en achteraf betalen, beïnvloeden het doenvermogen omdat zij een beroep doen op de **zelfcontrole** van de jongere. Om gezond financieel gedrag vol te houden moeten jongeren deze verleidingen namelijk weerstaan. Hiervoor moeten zij hun impulsen onderdrukken en nadenken over de gevolgen van keuzes op de lange termijn. Dit hoort bij de zelfcontrole, onderdeel van het doenvermogen (zie paragraaf 3.2.3). Financiële verleidingen zetten de zelfcontrole onder druk en belemmeren op deze manier het doenvermogen van de jongere (WRR, 2017).

Jongeren laten zich steeds vaker overhalen tot financiële verleidingen. Zo koopt 10% van de jongeren tussen de 16 en 19 jaar wel eens op afbetaling (Wijzer in Geldzaken, 2024). Tot 6% van de 18 tot 24-jarigen komt door kopen op afbetaling terecht in een incassoprocedure (Koops, 2022). Ook de belofte op ‘snel geld’ door gokken of beleggen is voor jongeren aantrekkelijk (Makkink, 2023; Rijksoverheid, 2022). Wanneer het niet lukt om financiële verleidingen te weerstaan kunnen geldzorgen ontstaan. Zo komt gezond financieel gedrag verder onder druk te staan. Geldzorgen maken deze verleidingen immers aantrekkelijker.

Sociale media en vrienden kunnen het lastig maken niet in te gaan op financiële verleidingen. Jongeren worden op **sociale media** namelijk met deze verleidingen geconfronteerd door influencers die dit op overtuigende wijze promoten (van Reijmersdal & Hudders, 2023). Ook presenteren zij financieel risicogedrag hierdoor als normaal gedrag. Op gelijke wijze kunnen **vrienden** risicogedrag normaliseren, bijvoorbeeld omdat zij gokken of investeren. Jongeren moeten veel zelfcontrole hebben om niet in dit gedrag mee te gaan. Zij hechten namelijk veel waarde aan hoe hun vrienden over hen denken (Pluymert et al., 2019). Door **sociale druk** ontstaat zo de neiging om met dit gedrag mee te doen.

3.4.3 *Belemmering van het doenvermogen door schaarste*

Life-events, zoals ontslag of de overgang 18-/18+, kunnen leiden tot **schaarste**. Schaarste ontstaat wanneer iemand een gebrek aan iets heeft. Mensen met geldzorgen kunnen alleen nog denken aan de rekening of huur die zij moeten betalen. Zij raken hierop volledig gefixeerd, waardoor **tunnelvisie** ontstaat. Voor andere zaken, zoals de opleiding, is geen aandacht meer (Mullainathan & Shafir, 2013). De cognitieve capaciteit, ook wel de **bandbreedte**, neemt namelijk af omdat het directe probleem deze overneemt. Op belangrijke keuzemomenten maken mensen die schaarste ervaren geen goede afweging meer. De perceptie van kosten en

baten raakt namelijk uit balans. De kosten van gedrag dat niet bijdraagt aan een oplossing voor het directe probleem lijken groter, terwijl de baten op de lange termijn minder belangrijk lijken. Zij kiezen daarom liever voor een beloning op de korte termijn, ook wanneer dit op de lange termijn negatieve consequenties heeft (Yu et al., 2023; Mullainathan & Shafir, 2013).

Schaarste beperkt het doenvermogen door de belasting die het legt op de **zelfcontrole**. Door schaarste verschuift de **tijdsoriëntatie** namelijk naar de korte termijn, waardoor ongezonde financiële keuzes ontstaan (zie paragraaf 3.2.3). Zo kiest iemand die schaarste ervaart ervoor een lening aan te gaan om een rekening te betalen, terwijl hij/zij zich dit niet kan veroorloven. Op deze manier verhindert schaarste nadenken over een structurele oplossing. Hier is vaak ook geen behoefte aan omdat dit niet bijdraagt aan een oplossing voor het directe probleem. Zo zorgt schaarste voor meer schaarste: financiële problemen creëren schaarste, wat leidt tot ongezonde financiële keuzes en een toename in geldzorgen (Mullainathan & Shafir, 2013).

Ook zorgt schaarste voor stress en minder focus waardoor iemand fouten gaat maken. Door de afname in bandbreedte kunnen mensen namelijk minder goed informatie opnemen, hebben zij minder controle over hun handelen en kunnen zij hun aandacht snel verliezen. Dit kan de financiële situatie negatief beïnvloeden. Mensen die schaarste ervaren vergeten bijvoorbeeld rekeningen te betalen of maken fouten in hun administratie. Ook vermijden zij hun geldzaken liever waardoor zij brieven niet meer openen (Mullainathan & Shafir, 2013; Nibud, 2023). Wanneer mensen geldzorgen hebben wordt juist veel van hun handelen gevraagd. Zij moeten betalingsregelingen nakomen en er mogen geen nieuwe schulden ontstaan, waardoor zij vooruit moeten kijken. Zo ontstaat een vicieuze cirkel: door een gebrek aan financieel overzicht ontstaan financiële problemen, door deze problemen ontstaat schaarste en door de schaarste neemt juist het overzicht weer af (WRR, 2017).

3.5 Sociaal en financieel vangnet

In deze paragraaf wordt toegelicht hoe het netwerk van de jongere steun kan bieden tijdens moeilijke periodes, zoals het life-event 18-/18+. Ook wordt besproken hoe niet alle jongeren gebruikmaken van deze steun vanwege schaamte rondom de schulden.

3.5.1 Vormen van steun vanuit het netwerk

Life-events en schaarste kunnen zorgen voor stress. Stress ontstaat wanneer iemand weet dat hij/zij moet reageren op de situatie, maar niet weet hoe. Tijdens deze periode vormt steun vanuit het netwerk een buffer die de negatieve effecten op het welzijn vermindert (Cohen &

Wills, 1985). Steun helpt de jongere ook goed omgaan met financiële verleidingen en nieuwe verantwoordelijkheden. Zo vormt het netwerk een **sociaal en financieel vangnet**.

Tijdens de **overgang 18-/18+** biedt het netwerk informationele steun. **Ouders en vrienden** helpen begrijpen welke verantwoordelijkheden bij deze overgang komen kijken en leggen uit hoe de jongere hiermee om kan gaan (Cohen & Wills, 1985). Hoewel jongeren vaak niet goed op de hoogte zijn van mogelijkheden zoals de zorg- en huurtoeslag, maken zij zich hier niet druk om. Zij kunnen hun ouders om hulp vragen en weten dat zij bij nood een financieel vangnet vormen (Schoenmaker & Kok, 2020). Echter, niet alle jongeren hebben dit vangnet. Zij staan er op hun 18e vaak alleen voor. Ook op kwetsbare jongeren heeft deze overgang meer invloed. Zij raken overweldigd door alle informatie en geloven niet dat zij zelfstandig hun geldzaken kunnen regelen (Muzus, 2022). Door nieuwe verantwoordelijkheden en een onzekere financiële positie ontstaan bij deze jongeren vaak financiële problemen. Jongeren hebben immers vaak een beperkte financiële buffer en werken regelmatig op basis van een flexibel contract (Nibud, z.d.; NJi, z.d.b).

Informationele steun kan ook helpen omgaan met **financiële verleidingen**. De **ouders, vrienden, school** of **sociale media** kunnen deze steun bieden. Zo kunnen zij de jongere bijvoorbeeld waarschuwen voor de risico's van beleggen en achteraf betalen. Wanneer toch geldzorgen ontstaan kan het netwerk de jongere steunen met instrumentele hulp. Dit betekent dat zij door financiële of materiële middelen een directe oplossing bieden voor de geldzorgen of de jongere tijd en ruimte geven deze aan te pakken (Cohen & Wills, 1985). Het gevoel van **schaarste** kan zo verminderen. De jongere hoeft zich immers niet langer enkel te focussen op de geldzorgen en krijgt zo meer mentale ruimte (zie paragraaf 3.4.3).

Tot slot kan het netwerk de jongere helpen bij tegenslag door emotionele of sociale steun. **Vrienden** en **ouders** spreken bijvoorbeeld hun waardering voor de jongere uit, ondanks de financiële problemen. Ook kunnen zij tijd met hen doorbrengen en zo positieve afleiding bieden. **Sociale media** kunnen de jongere helpen door herkenning te bieden en te laten zien dat zij niet de enige zijn met geldzorgen. Steun vermindert zo de stress die kan ontstaan door life-events en financiële verleidingen. Op deze manier kan steun vanuit het netwerk de negatieve invloed van triggers op het doenvermogen verminderen (zie paragraaf 3.4).

3.5.2 Schaamte als barrière voor gebruikmaken van het vangnet

Door het stigma rondom schulden, **schamen** veel jongeren zich voor hun geldzorgen. Een stigma zorgt ervoor dat iemand afwijkt van wat de samenleving verwacht, waardoor diegene

niet meer helemaal meetelt (Goffman, 1963). In vergelijking met volwassenen schamen jongeren zich vaker voor hun financiële situatie (Plantinga, 2019). Zij wachten daarom met hulp vragen wanneer zij problemen ervaren, waardoor deze opstapelen. Ook proberen zij hun geldzorgen te verbloemen. In sociale situaties zoals een avond uit geven zij bijvoorbeeld geld uit dat ze eigenlijk niet hebben (Moorhouse et al., 2023). Schaamte kan ook overbesteding stimuleren omdat jongeren dure spullen kopen om te doen lijken alsof alles financieel goed gaat (Simons et al., 2018). Zo kan schaamte verhinderen dat jongeren steun vragen en ook leiden tot onverstandige financiële keuzes, waardoor de financiële problemen opstapelen.

3.6 Samenvatting van het model voor financieel gedrag onder jongeren

Het model voor financieel gedrag onder jongeren dat centraal staat in deze scriptie stelt drie voorwaarden voor gezond financieel gedrag: kennis, basisvaardigheden en doenvermogen. Het netwerk van de jongere beïnvloedt deze voorwaarden via socialisatieprocessen. Dit netwerk bestaat uit de ouders, school, vrienden en sociale media. Daarnaast kunnen triggers zorgen voor ongezond financieel gedrag en een negatieve financiële situatie, gekenmerkt door betalingsachterstanden. Deze triggers zijn life-events, zoals 18 jaar worden, het gevoel van schaarste dat kan ontstaan door geldzorgen en financiële verleidingen zoals achteraf betalen en gokken. Deze triggers kunnen het doenvermogen van de jongere beperken door stress en een beroep op de zelfcontrole. Vooral wanneer het netwerk van de jongere geen sterk vangnet vormt, kunnen deze triggers een negatieve invloed hebben op het doenvermogen. Daarnaast kan schaamte verhinderen dat jongeren gebruikmaken van hun vangnet.

4. Methoden

Dit hoofdstuk licht toe welke methoden in dit onderzoek zijn gebruikt. Eerst wordt ingegaan op de keuze voor kwalitatief onderzoek, de onderzoeksopzet, dataverzameling en data-analyse. Vervolgens worden de ethische overwegingen rondom dit onderzoek besproken. Tot slot wordt de wetenschappelijke nauwkeurigheid toegelicht.

4.1 Keuze voor de kwalitatieve methode

Dit onderzoek is opgezet aan de hand van de kwalitatieve onderzoekscyclus (Hennink et al., 2020). De kwalitatieve methode is geschikt voor dit onderwerp omdat de ervaringen van de jongeren centraal staan. Het diepte-interview maakt het mogelijk om het perspectief en de gevoelens van de doelgroep inzichtelijk te maken. Bovendien maakt de persoonlijke setting het diepte-interview een goede manier om te praten over gevoelige thema's zoals schulden (Hennink et al., 2020). Het interview is semigestructureerd zodat ik van vragen kan afwijken en kan doorvragen, en zo een actieve rol krijg (Brinkmann, 2022). Ook laat het de jongeren vrij om meer te vertellen over onderwerpen die zij belangrijk vinden.

4.2 Populatie en wervingsproces

De populatie bestaat uit jongeren uit de gemeente Groningen tussen de 18 en 27 jaar die onder begeleiding staan van een Eurocoach. Deze jongeren hebben te maken met (beginnende) schulden en kunnen daarom vertellen over hun financiële ontwikkeling en de manier waarop hun schuldsituatie is ontstaan. Door te concentreren op hun ervaringen ontstaat inzicht in wat hen heeft belemmerd bij de ontwikkeling van financiële zelfredzaamheid.

De jongeren zijn benaderd via de Eurocoaches. Het onderzoek en eventuele risico's zijn aan de Eurocoaches toegelicht in hun teamoverleg. De Eurocoaches zijn op de hoogte van de situatie van de jongeren waardoor zij konden bepalen wie in staat was om aan het interview mee te doen. De jongere moest de informatie en risico's wat betreft het interview namelijk goed begrijpen. Alleen wanneer de jongere een geïnformeerde afweging kon maken over de deelname is hij/zij benaderd. De Eurocoaches lichtten het onderzoek toe aan de jongere tijdens hun afspraak en gaven een flyer mee met informatie over het interview, de duur, locatie en cadeaubon. Via de contactgegevens op de flyer kon de jongere mij een Whatsapp bericht sturen om vragen te stellen of zich op te geven voor het interview. De flyer is bijgevoegd in Bijlage I. Ook hebben de Eurocoaches Whatsapp gebruikt om jongeren te benaderen. Wanneer de jongere mij een bericht stuurde kreeg hij/zij de informatiebrief waarin

het doel van het onderzoek, dataopslag en risico's verbonden aan de deelname werden toegelicht. De informatiebrief is bijgevoegd in Bijlage II. Als de jongere na het lezen van de brief mee wilde doen aan het interview, werd een afspraak gemaakt.

De jongeren kregen voor hun deelname een cadeaubon ter waarde van €30 voor de bioscoop, Douglas of Nike. Dit bedrag bestond uit €25 als waardering voor deelname en €5 ter vergoeding van mogelijke reiskosten. Voor het verstrekken van de cadeaubonnen waren geen aanvullende gegevens nodig. Informatie over de cadeaubon stond in de informatiebrief. In paragraaf 4.6 wordt de keuze voor compensatie toegelicht. De flyer, informatiebrief, het toestemmingsformulier en de interviewvragen zijn geschreven op taalniveau B1 en gecontroleerd door de senior Eurocoach. Dit heeft tot kleine aanpassingen op de flyer geleid.

4.3 Operationalisatie van de onderzoeksvragen en het interviewschema

De hoofd- en deelvragen van het onderzoek zijn in samenspraak met de gemeente Groningen geformuleerd. De gemeente signaleert financiële problemen onder jongeren. De bestaande literatuur bevestigt de financiële kwetsbaarheid van deze doelgroep (zie paragraaf 1.2). Op basis hiervan zijn het theoretisch kader en conceptuele model in Figuur 2 opgesteld. Dit model is deductief omdat het voortkomt uit de literatuur (Hennink et al., 2020). Naar aanleiding van de interviews zal het model worden aangepast (zie paragraaf 6.2).

Het theoretisch kader en conceptuele model vormden de basis voor het interviewschema, bijgevoegd in Bijlage IV. Het interviewschema bevatte een introductie, achtergrondvragen, openingsvragen, kernvragen en afsluitende vragen (Hennink et al., 2020). De operationalisatie van de interviewvragen is opgenomen in Bijlage V. In de introductie stelde ik mij voor, vertelde ik over het verloop van het interview en vroeg ik toestemming voor de audio-opname. De achtergrondvragen gingen in op de woon- en werksituatie van de jongere. De openingsvragen relateerden in brede zin aan het onderwerp van het onderzoek. Zo vroeg ik de jongeren hoe zij hun geldzaken regelen en wat zij denken dat iemand moet kunnen om geldzorgen te voorkomen. De kernvragen zijn gebaseerd op het conceptuele model (zie Figuur 2). Deze vragen gingen bijvoorbeeld over de invloed van het netwerk op het financiële gedrag van de jongere en hun ervaringen met financiële verleidingen, het life-event 18-/18+ en het Eurocoach-traject. Bij de vragen zijn probes geformuleerd om op door te vragen. Ter afsluiting konden de jongeren informatie toelichten.

4.4 Verloop van de interviews

Voor aanvang van het interview hebben de jongeren de informatiebrief en het formulier voor geïnformeerde toestemming doorgelezen. Dit formulier is bijgevoegd in Bijlage III. Nadat eventuele vragen door mij waren beantwoord, ondertekenden de jongeren het formulier en stemden zij in met deelname aan het interview, de audio-opname en het gebruik van hun informatie in deze scriptie. Alle interviews zijn face-to-face afgenomen op een locatie van de gemeente Groningen. Eén van deze locaties was het gebouw waarin de afspraken met de Eurocoaches ook plaatsvonden. Deze locatie was dus bekend voor de jongeren. De jongeren bepaalden de locatie en datum voor het interview. In totaal hebben dertien jongeren meegedaan aan de interviews. De interviews duurden gemiddeld 55 minuten, de minimale duur was 29 minuten en de maximale duur was 1 uur en 31 minuten.

4.5 Data-analyse: thematische analyse

De interviews zijn geanalyseerd met een thematische analyse. Dit is een methode voor het systematisch organiseren en inzicht bieden in patronen in de data. Deze patronen zijn thema's die kunnen duiden op gedeelde ervaringen die de jongeren hebben gehad tijdens hun financiële ontwikkeling en het ontstaan van geldzorgen. Voor de thematische analyse is gebruik gemaakt van het programma ATLAS.ti. Dit is een softwareprogramma voor de analyse van kwalitatieve data. Tijdens de analyse zijn de fases van thematische analyse zoals geformuleerd door Braun en Clarke (2012) gevolgd. Eerst maakte ik mezelf bekend met de data door de transcripten te maken, waarvoor ik het interview meermaals heb teruggeluisterd. Ook heb ik de transcripten doorgelezen om deze te anonimiseren.

Vervolgens formuleerde ik de thema's, sub-thema's en codes via inductief en deductief coderen. Bij **deductief coderen** worden voorafgaand aan de analyse onderwerpen vastgesteld (Braun & Clarke, 2012). De deductieve thema's zijn gebaseerd op het conceptuele model en relateren aan de deelvragen. In totaal zijn acht deductieve thema's geformuleerd. Deze thema's gaan onder andere over de oorzaken voor financiële problemen, met sub-thema's die ingaan op financiële verleidingen en de overgang 18-/18+. Ook de hulp van de Eurocoach wordt besproken, waarbij de sub-thema's inzicht bieden in hoe de jongeren bij de Eurocoach zijn gekomen, de belemmeringen die zij voelden en welke effecten de hulp heeft gehad.

Bij **inductief coderen** komen de thema's voort uit de data zelf (Braun & Clarke, 2012). Op basis van de interviews is één thema toegevoegd: de omgang met financiële problemen. Ook

zijn verschillende aanpassingen gedaan binnen de deductieve sub-thema's en codes. Zo is aan het thema dat ingaat op de begeleiding van de Eurocoach een sub-thema toegevoegd dat de leermogelijkheden binnen het traject omschrijft. De thema's, sub-thema's en bijbehorende deductieve en inductieve codes zijn te vinden in het codeboek in Bijlage VI. Het codeboek licht toe hoe de codes tot stand zijn gekomen en voorziet deze van een uitleg en voorbeeld uit de interviews die de code illustreert. Na de thematische analyse zijn de thema's nagekeken om te bepalen of deze bijdragen aan de beantwoording van de onderzoeksvraag.

4.6 Ethiek

In deze paragraaf wordt toegelicht hoe binnen dit onderzoek rekening is gehouden met ethiek. De principes "respect of persons", "beneficence" en "justice" staan centraal (Hennink et al., 2020). Ook wordt ingegaan op de wetenschappelijke nauwkeurigheid en de goedkeuring van het onderzoek door de Ethische Commissie van Sociologie.

4.6.1 *Ethische principes: respect of persons, beneficence en justice*

Bij de vormgeving van dit onderzoek is rekening gehouden met ethiek door de principes respect of persons, beneficence en justice in acht te nemen. **Respect of persons** betekent dat het welzijn en belang van de participanten voorop staat. Hierbij is vrijwillige deelname van belang (Hennink et al., 2020). Hier is op verschillende manieren voor zorggedragen. Zo zijn de Eurocoaches ingelicht over het onderzoek en de risico's. Ook hebben de jongeren een informatiebrief ontvangen met toelichting op het onderzoek, waarover zij vragen konden stellen voor deelname aan het interview. Alle documenten zijn zo toegankelijk mogelijk gemaakt door de informatie op taalniveau B1 te beschrijven.

De jongeren ontvingen compensatie voor hun deelname. Compensatie kan vrijwillige deelname en betrouwbaarheid van het onderzoek beïnvloeden. De voor- en nadelen zijn daarom in kaart gebracht op basis van literatuur over het onderwerp en gesprekken met de Eurocoaches en beleidsadviseurs. Uiteindelijk is gekozen voor compensatie omdat dit de respons waarschijnlijk zou verhogen en om de jongeren waardering te tonen voor hun deelname. Om te voorkomen dat jongeren zich tot deelname gedwongen voelen is benadrukt dat de informatie uit het interview vertrouwelijk blijft en dat deelname vrijwillig is en geen invloed heeft op hun begeleiding (Head, 2009).

Beneficence houdt in dat het onderzoek voordelen heeft voor de maatschappij en minimale risico's meebrengt voor de participanten (Hennink et al., 2020). Dit onderzoek heeft niet

alleen theoretische waarde en praktische relevantie voor beleidsmakers en uitvoerders, ook de doelgroep zelf heeft baat bij het onderzoek. De uitvoering van het schuldhulpverleningsbeleid wordt namelijk nu vormgegeven. Dit onderzoek biedt inzichten die de hulpverlening aan jongeren kunnen verbeteren. Deze inzichten kunnen op korte termijn worden meegenomen, waardoor het onderzoek naast academische waarde, ook waarde heeft voor de jongeren.

Tot slot moet het onderzoek zijn uitgevoerd op een eerlijke wijze om te voldoen aan het principe **justice** (Hennink et al., 2020). De jongeren waren op de hoogte van de manier waarop hun informatie wordt gebruikt en bekend met mijn positie als student en stagiair bij de gemeente Groningen. Ook konden zij hun deelname tot één week na het interview intrekken zonder opgave van reden. Daarnaast werd zorgvuldig met de data van de jongeren omgegaan. De interviews zijn opgenomen op een beveiligde werktelefoon en geanonimiseerd zodat de informatie niet herleidbaar is naar de jongeren. Vervolgens zijn de opnames verwijderd. De transcripten worden tot uiterlijk 31 december 2025 bewaard op het netwerk van de gemeente Groningen en de online omgeving van de Rijksuniversiteit Groningen.

4.6.2 *Ethische Commissie van Sociologie*

De onderzoeksopzet en documenten behorende bij de interviews zijn voorgelegd aan de Ethische Commissie van Sociologie. Ook is aan de Ethische Commissie een reflectie op de ethische bezwaren die van toepassing zijn op dit onderzoek voorgelegd. De bezwaren gingen onder andere over financiële compensatie en interviews met een kwetsbare doelgroep. In het document is toegelicht hoe deze bezwaren zijn geminimaliseerd of waarom ze gerechtvaardigd zijn. De Ethische Commissie van Sociologie is akkoord gegaan met de uitvoering van dit onderzoek.

4.7 Wetenschappelijke nauwkeurigheid

In de volgende paragrafen wordt de wetenschappelijke nauwkeurigheid van dit onderzoek toegelicht. Wetenschappelijke nauwkeurigheid wordt bepaald aan de hand van “credibility”, “transferability”, “dependability” en “confirmability” (Shenton, 2004). Ook de invloed van mijn achtergrond op dit onderzoek wordt toegelicht door een reflectie op subjectiviteit en positionaliteit. Mijn achtergrond, aannames en veronderstellingen kunnen namelijk invloed hebben op de opzet van het onderzoek, de interpretatie van de resultaten en het verloop van de interviews. Dit beïnvloedt de “confirmability” (Hennink et al., 2020).

4.7.1 Credibility, transferability, dependability en confirmability

Credibility omschrijft in hoeverre de resultaten van het onderzoek overeenkomen met de realiteit (Shenton, 2004). De geloofwaardigheid van dit onderzoek is op verschillende manieren gewaarborgd. Zo heb ik tijdens mijn stageperiode bij de gemeente Groningen gesprekken gevoerd met de Eurocoaches en beleidsadviseurs. Het onderzoek is hierdoor vanuit een geïnformeerde basis vormgegeven. Ook de keuze voor diepte-interviews met vragen gebaseerd op praktijkervaring en theorie versterkt de geloofwaardigheid. Tot slot is zorggedragen voor de anonimiteit van de jongeren, waardoor zij vrijuit konden spreken.

Transferability omschrijft of de resultaten van het onderzoek van toepassing zijn op andere situaties (Shenton, 2004). Dit onderzoek heeft een specifieke doelgroep en context, namelijk het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen en de hulpverlening aan jongeren. Om transferability te vergroten zijn de doelgroep en context omschreven. Volledige overdraagbaarheid is niet mogelijk omdat het onderzoek zich juist richt op deze specifieke context. Desondanks maken jongeren buiten de gemeente Groningen vergelijkbare financiële ontwikkelingen mee, zoals de overgang naar 18 jaar. De inzichten uit dit onderzoek kunnen daarom worden meegenomen door hulpverleners en beleidsmakers in andere gemeenten.

Dependability omschrijft of het onderzoek gelijke resultaten oplevert wanneer het in dezelfde context opnieuw wordt uitgevoerd (Shenton, 2004). Dit is onder andere gewaarborgd door een volledige omschrijving van de methoden. Ook de interviewvragen, het verloop van de interviews en achtergrondinformatie van de participanten zijn uiteengezet. Op basis hiervan kan het onderzoek op gelijke wijze opnieuw worden uitgevoerd, met vergelijkbare resultaten.

Confirmability omschrijft in hoeverre de resultaten zijn gebaseerd op de bevindingen van de participanten en zo min mogelijk door mij zijn beïnvloed (Shenton, 2004). De onderstaande toelichting op reflexiviteit geeft duidelijkheid over mijn invloed. Ook is het verloop van het interview omschreven in de methoden en zijn het interviewschema en codeboek te vinden in de bijlagen. De conclusies die zijn getrokken in de resultaten kunnen met deze informatie worden gecontroleerd. Ook zijn de resultaten ondersteund met citaten.

4.7.2 Reflexiviteit: subjectiviteit en positionaliteit

Subjectiviteit gaat over de invloed van mijn achtergrond en aannames op het onderzoek. Bij de onderzoeksopzet kan dit een rol spelen, bijvoorbeeld bij de thema's die centraal staan en de formulering van de interviewvragen. Ik heb zelf geen ervaring met problematische schulden.

Mijn beeld over de manier waarop schulden ontstaan was daarom gebaseerd op theoretische kennis over het onderwerp. Ik was mij ervan bewust dat schulden vaak ontstaan door factoren waarop de jongeren geen invloed hebben, zoals de opvoeding. Zo had ik verwacht dat zij een lastige thuissituatie en moeizame band met de ouders hadden. In mijn veronderstelling hadden de jongeren vanuit huis weinig over de geldzaken meegekregen en waren zij mogelijk met geldzorgen opgegroeid. Ook dacht ik dat verleidingen zoals gokken en beleggen oorzaken van schulden zouden zijn. In lijn met deze aannames had ik ook het beeld dat jongeren zich door sociale media en vrienden lieten aansporen tot risicogedrag. Vanwege deze aannames zijn deze elementen onderzocht in de bestaande literatuur en opgenomen in het conceptuele model (zie Figuur 2). Hoewel deze veronderstellingen in de literatuur werden bevestigd, heeft mijn achtergrond bijgedragen aan de keuze om deze actoren in het model op te nemen. Dit model vormde de basis voor de interviewvragen, waardoor mijn achtergrond hierop ook invloed had.

Om de invloed van deze persoonlijke aannames te minimaliseren zijn de onderzoeksopzet en interviewvragen gebaseerd op bestaande literatuur. Ook is in de operationalisatie-tabel per vraag weergegeven waarom deze wordt gesteld, bij welk element van het conceptuele model de vraag hoort en welke paragraaf in het theoretisch kader dit element toelicht. Deze tabel is opgenomen in Bijlage V. Daarnaast is de onderzoeksopzet bekeken door de senior Eurocoach, beleidsadviseurs van de gemeente Groningen en scriptiebegeleider.

Mijn achtergrond en de manier waarop ik mij presenteer beïnvloeden ook het verloop van het interview. Dit heeft te maken met **positionaliteit**. Omdat ik geen ervaring heb met schulden is het voor mij lastiger om te begrijpen hoe moeilijk het is om hierover te praten. Ik was mij ervan bewust dat dit voor de jongeren een persoonlijk onderwerp is. Tijdens de werving bleef de communicatie daarom laagdrempelig door met Whatsapp te werken. Ook heb ik tijdens het interview geprobeerd een informele sfeer te creëren. Zo vond een kort gesprek plaats voordat het interview begon, waarin ik de jongere bijvoorbeeld vertelde dat ik studeerde en stage liep. Vaak bleek dat de jongeren ook studeerden en van gelijke leeftijd waren. Deze overeenkomsten droegen bij aan de informele sfeer. Na afloop van het interview heb ik de jongeren gevraagd naar hun ervaring. Zij waren positief over hun deelname, waardoor ik de volgende interviews op gelijke wijze afnam. Eén jongere gaf de tip meer voorbeelden te geven bij een vraag. Hoewel ik dit in de andere interviews heb geprobeerd, was dit niet altijd mogelijk omdat ik de jongeren niet wilde sturen in de beantwoording van de vragen.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd. Eerst wordt achtergrondinformatie gegeven over de jongeren. Vervolgens worden de deelvragen aan de hand van negen thema's besproken. Deze thema's zijn grotendeels gebaseerd op het conceptuele model (zie Figuur 2). Ter beantwoording van deelvraag 1 wordt besproken hoe financiële problemen onder jongeren ontstaan en hoe zij hiermee omgaan. Voor deelvraag 2 wordt gefocust op de invloed van het netwerk op het financiële gedrag van de jongere. De voorwaarden van gezond financieel gedrag staan centraal: kennis, basisvaardigheden en doenvermogen. Ook wordt besproken welke steun de jongeren kregen toen problemen ontstonden en hoe schaamte een rol heeft gespeeld bij het vragen van deze steun. Vervolgens gaat deelvraag 3 in op wat de jongeren nodig hadden gehad om hun geldzorgen te voorkomen. Tot slot wordt deelvraag 4 behandeld door de ervaringen van de jongeren met de Eurocoach en andere hulpverlening te bespreken.

5.1 Achtergrondinformatie jongeren

In totaal zijn dertien jongeren geïnterviewd. Van deze jongeren waren elf vrouw en twee man. Zij waren tussen de 18 en 27 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 22 jaar. Alle jongeren woonden op zichzelf: vijf woonden begeleid, beschermd of ambulant en acht woonden zelfstandig. Van de jongeren die nu zelfstandig woonden, hebben drie in het verleden ook begeleid gewoond. Daarnaast hadden zeven jongeren een (bij)baan en ontvingen zes een uitkering, studietoeslag en/of studiefinanciering. Het gemiddelde opleidingsniveau van de jongeren was mbo. Veel van hen zijn op enig moment gewisseld qua opleiding of (tijdelijk) gestopt met studeren. Drie jongeren hebben hun opleiding afgerond en zijn nu aan het werk. Eén jongere heeft een opleiding afgerond en start binnenkort met een vervolgopleiding. Vier jongeren zijn nog bezig met hun opleiding en twee jongeren beginnen binnenkort opnieuw met een opleiding. Drie jongeren zijn met hun opleiding gestopt en zijn op dit moment op zoek naar werk of een passende studie. Gemiddeld hebben de jongeren anderhalf jaar begeleiding van de Eurocoach, variërend van 3 maanden tot 3 jaar. Twee jongeren hebben eerder hulp ontvangen van de Eurocoach en zijn toen vroegtijdig met het traject gestopt.

5.2 Hoe ontstaan financiële problemen onder jongeren?

Deze paragraaf bespreekt deelvraag 1: "*Hoe ontstaan financiële problemen onder jongeren?*". Om deze vraag te beantwoorden zijn twee thema's geformuleerd. Het eerste thema focust op oorzaken voor financiële problemen. Ongezond financieel gedrag, financiële

verleidingen en het life-event 18-/18+ staan centraal. Het tweede thema gaat in op hoe de jongeren omgaan met hun geldzorgen aan de hand van drie reacties: de geldzorgen zelf aanpakken, ontwijken of stilstaan door schaarste.

5.2.1 Rekeningen niet betalen en onverstandig budgetteren

De grootste oorzaak voor financiële problemen onder de jongeren is ongezond financieel gedrag. Dit gedrag uit zich in rekeningen niet (op tijd) betalen en onverstandig budgetteren.

Rekeningen niet (op tijd) betalen

Alle jongeren vertellen dat hun problemen zijn ontstaan omdat zij de **rekeningen niet (op tijd) betaalden**. Dit ging voornamelijk om rekeningen die te maken hadden met vaste lasten, zoals de huur en zorgverzekering. Ook betalingsachterstanden op het lesgeld zorgden voor financiële problemen. Door incassokosten nam het verschuldigde bedrag toe, waardoor ook de problemen toenamen. Er kwamen drie verklaringen naar voren voor het niet betalen van de rekeningen. In het eerste geval hadden de jongeren **onvoldoende inkomsten**. Dit probleem ontstond vaak wanneer zij geen stabiel inkomen hadden en afhankelijk waren van de uitkering of studiefinanciering. Een jongere legt uit dat de schulden opliepen toen de uitkering wegviel:

“We moesten dan huur betalen [...]. En ook nog iets van [bedrag] van je zorgverzekering. Nouja, dat stapelt echt heel snel op. En dan moet je ook energie betalen [...]. En ik had volgens mij voor 2, 3 maanden geen uitkering.” – P10

Een tweede reden voor het niet betalen van de rekeningen is dat de jongeren vanwege hun beperkte inkomen **iets anders van het geld wilden doen**. Vooral de zorgtoeslag werd gebruikt om leuke dingen van te betalen, waardoor vrijwel alle jongeren een achterstand opliepen bij hun zorgverzekering. Zoals een jongere vertelt, zorgt dit voor een vicieuze cirkel waarin de betalingsachterstanden opstapelen en hij/zij de situatie niet meer kan rechtekken:

“[...] bijvoorbeeld de zorgtoeslag, wat eigenlijk dan voor de zorg bedoeld was. Maar ik vond dat dan wel lekker, dan heb je geld op je rekening. En dan denk je, oh ik kan weer iets leuks hiervan kopen. Dan geef je dat uit en dan heb je geen geld meer voor je zorgverzekering. En dan beginnen de schulden al. En dan loop je de hele tijd achter de feiten aan.” – P11

De derde verklaring wordt vaak samen met de voorgaande reden genoemd. De jongeren geven namelijk aan dat zij **rekeningen vergaten** te betalen wanneer zij dit hadden uitgesteld. Zij hadden bijvoorbeeld betalingen teruggeboekt met het idee dit later handmatig te betalen of

gebruikten de zorgtoeslag voor andere aankopen en namen zich voor dit later op te lossen. Uiteindelijk vergaten zij de rekening waardoor de kosten opstapelden door incassokosten. Zo omschrijft een jongere rekeningen vergeten te betalen als grote oorzaak van de problemen:

“En dan vergat ik even van, oja ik moet ook nog die studiegeld betalen en al dat soort onzin. En dan vergat ik dat weer en dan dacht ik bij mezelf oh, dat moet ik wel volgende maand regelen [...]. En dan kom je duizenden euro's in de schulden.” – P9

Onverstandig budgetteren

Ongezond financieel gedrag uit zich ook in **onverstandig budgetteren**. Er kwamen twee factoren naar voren die het lastig maakten voor de jongeren om verstandig met geld om te gaan: een hoog bedrag op de rekening en impulsiviteit. Ten eerste geven vrijwel alle jongeren die moeite hebben met budgetteren aan dit vooral lastig te vinden wanneer zij een **hoog bedrag op hun rekening** hebben, bijvoorbeeld nadat de zorgtoeslag of studiefinanciering is gestort. De jongeren kunnen op dat moment toekomstige kosten niet goed inschatten en hebben het gevoel dat zij veel te besteden hebben. De meeste jongeren omschrijven dat zij hierdoor sneller denken dat zij grotere uitgaven kunnen doen:

“Ja dan denk ik van, oh er staat zo veel geld op mijn rekening en dan denk ik van, oja, er gaan nog dingen af, maar er moet nog wel genoeg over zijn dat ik even kan gaan shoppen of dat ik iets kan gaan bestellen ofzo.” – P11

“[...] als ik zag dat er een klein bedrag op zit, heb je veel minder de neiging om grote bedragen te kopen. Terwijl, stel ik zou 1000 euro op die rekening hebben, dan denk je van 'ooooh, ik heb 1000 euro, kan wel, die 50 euro spel of die 100 euro, dat kan wel'.” – P1

Een jongere omschrijft ook dat dit hogere bedrag op de rekening een fijn gevoel geeft. In theorie is het op dat moment namelijk mogelijk om grotere uitgaven te doen terwijl hij/zij door de financiële problemen juist vaak op het geld moet letten en zuinig moet leven:

“Dat je dan minder zorgen hebt en dat je dan toch denkt van, nou als ik dit, als ik nou even uit eten wil dan zal het wel kunnen. [...]. Dat gevoel is gewoon heel leuk. Maar, dat is dan, even zo leuk dat je dan niet denkt 'oh ja, maar over 2 weken moet ik nog steeds een weekboodschap doen, voor de hele week'.” – P3

Ten tweede omschrijven veel jongeren hun koopgedrag als **impulsief**. Zo zegt een jongere over onverstandige keuzes rondom geld: *“Ik doe het gewoon, zonder na te denken.”* (P13).

Een aantal jongeren geeft ook aan dat zij bij het maken van financiële keuzes niet goed nadenken over de toekomstige gevolgen. Een jongere legt uit: “[...] *ik leef nu en de dingen voor later is voor toekomst mij. Toekomst mij haat mij omdat ik zo denk. Maar, ja ik vind het veel simpeler omdat ja, de zorg voor later, is voor later.*” (P1). Vooral wanneer de jongeren een hoog bedrag op hun rekening hebben is het voor hen lastig dit onder controle te houden.

Daarnaast geven jongeren met **ADHD** of **autisme** aan dat dit een negatieve invloed heeft op hun financiële gedrag. Zij relateren het onder andere aan impulsief koopgedrag. Zo zegt een jongere over het effect hiervan: “[...] *af en toe ook iets te vaak ja zeg, op die manier, omdat ik denk van ‘ja kan wel’.*” (P1). Deze impulsiviteit beïnvloedt de manier waarop zij budgetteren, prioriteren en sparen. Een andere jongere legt uit dat hij/zij door ADHD of autisme niet meer met iets bezig is zodra het uit het zicht raakt. Hierdoor vergeet hij/zij brieven met belangrijke rekeningen: “*Zodra ik iets niet zie of niet met iets bezig ben specifiek, dan vergeet ik dat het bestaat.*” (P5). Op deze manier versterken ADHD en autisme het ongezonde financiële gedrag dat zorgt voor financiële problemen.

5.2.2 Financiële verleidingen: achteraf betalen, sociale media, gokken en beleggen

Deze paragraaf bespreekt hoe financiële verleidingen zoals achteraf betalen, sociale media, gokken en beleggen bijdragen aan de financiële problemen onder jongeren.

Achteraf betalen

Achteraf betalen vormt een grote financiële verleiding. Door de geldzorgen wordt achteraf betalen bovendien aantrekkelijker omdat de jongeren producten kunnen kopen die zij willen hebben zonder geld uit te geven. Dit geld hebben zij niet of het komt op dat moment beter uit om niet te betalen. Een jongere vertelt: “[...] *als ik dan geen geld meer had, dan ging ik achteraf betalen.*” (P5). Via achteraf betalen kopen de jongeren met name (luxe-)producten die zij niet echt nodig hebben, zoals cadeaubonnen om eten te bestellen en dure kleding. De jongere die eerder aangaf moeite te hebben met een hoog bedrag op de rekening vertelt:

“Toen ik eenmaal ontdekte dat op Zalando kon je achteraf betalen [...]. Het was fantastisch want je – ik had zo ’n leuke jas gezien van 200 euro. Nouja, dat komt wel goed, ik krijg over 2 weken weer loon. Maar dan betaalde ik het vervolgens niet zeg maar.” – P11

Een andere jongere maakte op gelijke wijze gebruik van achteraf betalen en omschrijft de aankopen als: “*Gewoon echt domme dingen, kleren bestellen, Nike dit, Nike dat.*” (P7). De

jongere legt uit dat hij/zij deze aankopen deed om vast te houden aan de levensstandaard die hij/zij vanuit huis gewend was. Hoewel de jongere niet meer thuis woonde en door de kosten van zelfstandig wonen niet de financiële ruimte had om zo te leven, kon hij/zij door achteraf betalen deze levensstijl voortzetten: *“Omdat ik een bepaalde lifestyle wilde aanhouden voor mezelf. En ik gewoon niet veel had en met dat soort dingen wel gewoon kon krijgen wat ik wou.”* (P7). Vrijwel alle jongeren die gebruik maakten van achteraf betalen vertellen dat zij bestelden met het idee dat zij later wel zouden betalen. Een jongere vertelt: *“Ik dacht gewoon van, nou dat wil ik uitproberen en komt wel goed, betaal het einde van de maand wel.”* (P3). Zij vergaten echter te betalen waardoor het verschuldigde bedrag opliep door incassokosten.

Sociale media, gokken en beleggen

Reclames voor dure producten en uitingen van risicogedrag door influencers op **sociale media** zijn geen grote financiële verleidingen. De jongeren zien echter wel berichten over de financiën en reclames voor kleding, producten of vakanties. Hoewel de meeste jongeren aangeven dat dit hun aankoopgedrag niet beïnvloedt, vertelt één jongere:

“Als ik dan 3 keer een Tiktok zie van de nieuwste fashion bij Primark. Zegt niet dat ik dat precies ga kopen, maar het kan wel zijn dat ik dan die avond toevallig met mijn vriendinnen wegga en dan toch weer even een shirtje van 3 euro kopen.” – P8

Over het algemeen vertellen de jongeren dat reclames en promoties door influencers hun financiële keuzes niet beïnvloeden. Zij benoemen sociale media dan ook niet als oorzaak voor hun financiële problemen. Ook financiële verleidingen zoals gokken en beleggen zijn door de jongeren niet omschreven als oorzaken voor hun schulden. Het effect van sociale media op het financiële gedrag van de jongeren wordt verder besproken in paragraaf 5.3.1.

Ongezond financieel gedrag, zoals rekeningen niet op tijd betalen en financiële verleidingen lastig kunnen weerstaan, heeft grotendeels te maken met het doenvermogen van de jongere. Deze gedragingen duiden namelijk op een avoidance temperament en gebrek aan zelfcontrole door een focus op de korte termijn. Dit wordt toegelicht in paragraaf 6.1.1.

5.2.3 Ervaringen met het life-event 18-/18+

De overgang 18-/18+ wordt door de jongeren verschillend ervaren. Voor sommigen was het geen problematisch life-event, terwijl het voor anderen een moment was waarop financiële problemen ontstonden. Deze paragraaf gaat in op deze ervaringen en de rol van het life-event 18-/18+ bij het ontstaan van financiële problemen onder jongeren.

De overgang 18-/18+ niet als problematisch life-event

De overgang 18-/18+ wordt in de literatuur omschreven als life-event waarbij financiële problemen kunnen ontstaan (Nibud, z.d.; NJi, z.d.b). Over het algemeen werd de overgang 18-/18+ door de jongeren geassocieerd met de zorgverzekering regelen en een verandering in de financiële situatie. Enerzijds was dit een positieve verandering: “[...] ik kreeg ineens stuf, is goed.” (P5). Anderzijds kwamen er ook kosten bij: “[...] je moest je zorgverzekering enzo betalen, lesgeld betalen.” (P4). Niet alle jongeren geven aan dat 18 jaar worden problemen opleverde. Zij benoemen dat zij een **stabiele woonsituatie** hadden tijdens deze periode. Zij woonden bij hun ouders of hadden een goede plek binnen begeleid wonen: “[...] ik woonde nog tot heel lang bij mijn ouders. Dus ik had al die geldzorgen van huur en dat soort dingen, had ik niet.” (P1). Ook kregen zij **hulp** van familie of hulpverleners, bijvoorbeeld toen zij de zorgverzekering moesten regelen. Bij deze jongeren zijn tijdens de overgang 18-/18+ geen financiële problemen ontstaan.

Hoe ontstaan financiële problemen tijdens de overgang 18-/18+?

Daarentegen geven zeven jongeren aan dat bij hen rond de overgang naar 18 jaar financiële problemen ontstonden. Hiervoor werden drie verklaringen gegeven: een verandering in de woonsituatie, plotselinge financiële vrijheid en onvoldoende kennis van nieuwe financiële verantwoordelijkheden en de kosten die hierbij komen kijken.

Ten eerste maakten veel jongeren een **verandering in hun woonsituatie** mee toen zij 18 jaar werden: zij woonden niet meer thuis, maar zelfstandig of begeleid. Verschillende jongeren vertellen dat botsing met de ouders voor hen een reden was om uit huis te gaan, waardoor deze verandering soms ook onverwachts kwam. Een jongere vertelt: “[...] ik ben uit huis gezet, als het ware.” (P9). Ook zegt een jongere: “[...] dan woon je in één keer op jezelf. En ik wist gewoon helemaal niks.” (P10). Zelfstandig wonen ging ook gepaard met extra kosten, bijvoorbeeld voor de huur en boodschappen, waardoor de financiële lasten toenamen: “[...] dan heb je ook ineens huur dat je moet betalen, moet je al je boodschappen zelf doen.” (P11). Door de toename in vaste lasten, maar ook door het feit dat de jongeren niet wisten wat zij moesten regelen, was de overgang naar zelfstandig wonen een moment waarop financiële problemen ontstonden. Vaak viel dit samen met de periode waarin jongeren 18 jaar werden.

Niet alleen gingen veel jongeren op hun 18e zelfstandig wonen, ook kregen zij (**financiële vrijheid**, bijvoorbeeld omdat zij beheer over hun eigen bankrekening kregen). De jongeren konden niet altijd goed met deze vrijheid omgaan, waardoor geldzorgen ontstonden. Zij

gingen bijvoorbeeld nieuwe dingen proberen. Een jongere legt uit: *“En ik had natuurlijk meer vrijheid dus ik wou meer dingen doen. Een abonnement voor m’n telefoon nemen, dat soort dingen, Spotify, je had toegang tot Klarna, nou dat ging je dan uitproberen.”* (P3). Vaak kwamen deze jongeren uit gezinnen waarin de ouders streng waren of veel controle hadden over de geldzaken van de jongere. De invloed van deze opvoedstijl wordt verder toegelicht in paragraaf 5.3.1. Een jongere die zijn/haar koopgedrag eerder als impulsief omschreef legt uit dat hij/zij tijdens het opgroeien ervaringen heeft gemist, mede omdat de ouders het niet aanmoedigden om hier geld aan uit te geven:

“Ik kon sowieso ook in mijn jonge periode nooit echt dingen doen wat de andere kinderen deden. Bijvoorbeeld, golfen of uitjes, speelpartijtjes dat soort dingen. Ik ging nooit echt mee. [...] Omdat er thuis geen geld was of omdat ze zeiden van, ja doe maar niet, weet je van, is dat wel echt nodig.” – P2

Toen deze jongere op zichzelf ging wonen vond hij/zij het lastig om nee te zeggen wanneer vrienden leuke dingen wilden doen: *“Het was een volledig nieuwe wereld. Dus voor mij was het allemaal ook speciaal.”* (P2). Ook een andere jongere, die betalingsachterstanden heeft opgelopen door achteraf betalen, legt uit dat dit deels kwam door de financiële vrijheid: *“Toen kon ik bestellen wat ik wilde, want dan kreeg ik ook nooit meer opmerkingen van mijn moeder van ‘heb je alweer wat besteld’. Dus ik had gewoon die complete vrijheid.”* (P11).

Tot slot kwamen er nieuwe **verantwoordelijkheden** bij toen jongeren 18 jaar werden. Vooral door deze financiële verantwoordelijkheden heeft een aantal jongeren de overgang 18-/18+ als een ingrijpend life-event ervaren. Zij voelden zich over het algemeen niet goed voorbereid op wat zij vanaf hun 18e moesten regelen. Zij waren hier soms ook niet mee bezig omdat zij druk waren met andere dingen, zoals hun studie. Dit gaf hun het gevoel dat er veel tegelijk op hen af kwam. Wat voorheen door hun ouders werd geregeld, was ineens de verantwoordelijkheid en zorg van de jongere. De overgang voelde daarom erg abrupt. Deze jongeren vertellen:

“[...] vanaf dat moment heeft mijn moeder ook alles uit haar handen laten vallen. Dus gewoon, zeg maar van ‘dit moet jij nu gaan betalen, dit moet jij nu gaan betalen’. Het is ook niet rustig aan gegaan, het is gewoon, boem, betalen.” – P9

“Je hoeft helemaal niks te regelen als je minderjarig bent. En dan ben je ineens 18, en dan, dan gaat het stress-knopje toch wel meteen om hoog van, hé, ik moet alles regelen want vanaf nu kan elke rekening binnenkomen die binnen wil komen.” – P6

Voor de zorgverzekering betalen en zorgtoeslag regelen worden door de jongeren als nieuwe verantwoordelijkheden benoemd: “[...] op je 18e komt er natuurlijk heel veel bij kijken, zorgverzekering, dingen betalen.” (P12). Vrijwel alle jongeren hadden betalingsachterstanden op hun zorgverzekering, voornamelijk omdat zij de zorgverzekering terugboekten om het geld aan iets anders te besteden (zie paragraaf 5.2.1). Ook wisten de jongeren niet goed hoe zij de zorgverzekering moesten regelen, en werden zij verrast door de hoge kosten. Wanneer zij wel wisten wat zij moesten regelen, lukte dit echter ook niet altijd. Zo vertelt een jongere:

“En je moet het doen ja. Dat vond ik ook nog wel lastig hoor. Want soms wist ik wel hoe ik het ergens moest doen of kon ik het wel bedenken. Maar het zelf doen, dat werd dan lastig. [...]. Het kostte dan misschien net wat meer energie of het kost net wat meer emotie. Waardoor je dan sneller toch ervoor kiest om het te laten gaan ofzo.” – P3

Daarnaast wisten de jongeren niet goed wat 18 jaar worden betekende voor hun financiële situatie. Dit creëerde onrust, waardoor overzicht bewaren lastig werd. Een jongere die eerder sprak over de stress die bij het life-event 18-/18+ ontstond, legt uit: “Ik wist gewoon niet meer wat ik moest. [...]. Ik wist toen nog helemaal niks. Ik wist niet hoeveel geld ik moest gaan betalen.” (P6). Kortom, door een verandering in hun woonsituatie, plotselinge vrijheid en een gebrek aan kennis over wat zij moesten regelen, kregen veel jongeren tijdens de overgang naar 18 jaar te maken met financiële problemen. Deze oorzaken hebben mede te maken met doenvermogen, specifiek een avoidance temperament. Dit wordt toegelicht in paragraaf 6.1.1.

5.2.4 Reacties op de geldzorgen: aanpakken, ontwijken en schaarste

De jongeren gaan verschillend om met hun financiële problemen. Deze paragraaf bespreekt drie verschillende reacties: aanpakken, ontwijken en schaarste. Deze reacties sluiten elkaar niet uit, zo zijn er jongeren die hun geldzorgen aanpakten of vermeden *en* schaarste ervaarden.

Geldzorgen zelf aanpakken

Hoewel alle jongeren hun geldzorgen hebben laten oplopen, vertellen drie jongeren dat zij uiteindelijk op verschillende manieren actie hebben ondernomen. Zij geven aan dat zij hun problemen graag zelf wilden oplossen, vaak vanwege **schaamte** voor de geldzorgen. Een jongere zegt: “[...] ik schaamte me te erg om andere mensen daarmee lastig te vallen.” (P11). Mede hierom heeft deze jongere zelf geprobeerd de situatie te veranderen:

“Ik heb het eerst gewoon heel lang voor mezelf gehouden. Gewoon echt geprobeerd om toch nog dingen af te lossen. Ik heb zo vaak met instanties gebeld van, ‘oh zou ik dit dan misschien in termijnen kunnen aflossen’. [...] op een gegeven moment heb ik zelfs Zalando gebeld van, ‘kan je het niet voor mij blokkeren dat ik dat achteraf betalen kan doen’.” – P11

Ook een andere jongere belde zelf naar schuldeisers om betalingsregelingen af te sluiten. Hij/zij vertelt dat het lastig werd om hier overzicht in te bewaren: *“[...] op een gegeven moment heb je gewoon een betaalregeling daar en een betaalregeling daar. Maar je moet ook nog je normale kosten betalen van die maand.”* (P8). Uiteindelijk werd continu bezig zijn met de geldzorgen voor deze jongeren te zwaar. Zij realiseerden zich dat zij het niet zelfstandig konden oplossen omdat zij het overzicht verloren en te veel stress ervaarden om door te gaan. In reactie hierop hebben zij hulp gezocht. Twee van hen zijn naar het WIJ-team gegaan. Een jongere vertelt: *“En toen ben ik dus naar de WIJ-team gestapt en heb ik die trajecten gedaan. In de hoop dat ik het zelf nog recht kon trekken.”* (P8). Via het WIJ-team of door contact op te nemen met de gemeente kwamen deze jongeren bij de Eurocoach. Voor hen was het lastig om deze hulp te accepteren omdat zij hun problemen uit handen moesten geven. De jongere die eerder sprak over schaamte, hield hierdoor eerst ook schulden achter voor de Eurocoach:

“Het heeft heel lang geduurd voordat ik daadwerkelijk al mijn schulden op tafel had gelegd. Omdat ik dan toch dingen achter wilde houden [...] dat ik dacht van, maar misschien dat ik dit zelf nog op kan lossen. Dan hoef ik niet te vertellen dat ik nog meer schulden heb.” - P11

De belemmeringen die de jongeren ervaarden toen zij hulp vroegen bij hun geldzorgen worden verder toegelicht in paragraaf 5.5.1.

Geldzorgen ontwijken

Zes jongeren geven aan hun geldzorgen liever te ontwijken. De financiële problemen zorgen voor stress en een vervelend gevoel, waardoor een aantal van hen afleiding zocht. Zij gaven bijvoorbeeld geld uit tijdens een avondje uit of kochten leuke dingen voor zichzelf. Een jongere legt uit hoe dat op dat moment zorgde voor een goed gevoel:

“Ja, dan heb je gewoon heel veel stressfactoren. [...]. En dan ga je afleiding zoeken. En dat deed ik dus met mijn vriendinnen door gezellige dingetjes te doen. [...]. En dan weet je eigenlijk zelf al dat het eigenlijk helemaal geen goed plan is. Maar toch kies je dan voor de afleiding om het wel te doen. Omdat je daar op dat moment wel blij van wordt.” – P3

Door iets te kopen vergaten zij hun geldzorgen even, zo zegt een jongere: “[...] omdat ik me slecht voelde, voel ik me beter als ik zeg maar dingen voor mezelf koop.” (P10). Een aantal jongeren zocht ook op andere manieren afleiding: “Stressvolle brief, mijn reactie daarop is, in bed liggen, slapen, als ik wakker word ben ik het vergeten.” (P5). Verschillende jongeren negeerden brieven, voornamelijk van incassobureaus, omdat zij niet met de financiën bezig wilden zijn. Zij ervaarden stress en angst wanneer zij een nieuwe brief ontvingen. Een jongere legt uit dat hij/zij daarom niet naar de brieven omkeek: “Want je was op een gegeven moment bang om brieven te openen. [...]. Dus je legde dat maar allemaal op één stapel.” (P8).

Uiteindelijk kwamen ook deze jongeren bij de Eurocoach terecht. In tegenstelling tot de jongeren die hun geldzorgen zelf probeerden op te lossen, kwamen de jongeren die de problemen liever ontweken voornamelijk via een **doorverwijzing** bij de Eurocoach. Vaak kwam deze doorverwijzing van begeleid wonen. De jongeren gaven aan hier moeite mee te hebben gehad omdat zij het idee hadden dat de Eurocoach vanaf dat moment over hun geld ging bepalen. Voor hen was het lastig de controle over hun uitgaven op te geven. Eén van hen is hierdoor ook gestopt met het traject: “[...] daar was ik ook in het begin heel laks mee. Echt heel laks. Toen dacht ik echt van, [...], ik doe het gewoon zelf.” (P7).

Stilstaan door schaarste

Vier jongeren vertellen over de stress die zij kregen door hun financiële problemen. Zij leggen uit dat zij het overzicht kwijtraakten, uit paniek onverstandige keuzes maakten en stil kwamen te staan. Deze gevoelens duiden op **schaarste**. Vaak hadden deze jongeren al geprobeerd om iets aan de geldzorgen te doen of hadden zij deze een tijd genegeerd. Uiteindelijk raakten de jongeren het overzicht in hun financiën volledig kwijt. Dit was de grootste aanleiding voor het gevoel van schaarste. **Gebrek aan overzicht** ontstond bijvoorbeeld door een chaotische overgang naar 18 jaar, oplopende betalingsachterstanden of een instabiele woonsituatie. De effecten daarvan worden door een jongere als volgt omschreven:

“Waardoor eigenlijk alles, letterlijk echt alles, door elkaar heen liep en chaotisch was en je eigenlijk – ik eigenlijk geen stap verder kwam in de doelen die ik moest behalen of voor mijn zelfontwikkeling, of in de emotionele en mentale groei.” – P3

Ook laten de ervaringen van de jongeren zien dat zij veelal niet alleen op financieel vlak instabiliteit ervaren, maar ook op leefgebieden zoals wonen, werk, studie en welzijn. Wanneer het op deze gebieden niet goed gaat, heeft dit invloed op hoe zij hun geldzaken regelen. Zo

vertelt een jongere: “[...] als het heel slecht met mij gaat dan ben ik ook een beetje laks met nouja, met financiën. [...]. Zo veel aan mijn hoofd dat ik denk van, oké laat maar zitten.”

(P10). Ook door een instabiele woonsituatie raken jongeren het overzicht over hun situatie kwijt. Een jongere legt uit: “Ik had geen woonruimte, er was chaos met betalen, er was chaos met heel veel dingen.” (P2). Op deze manier gaat onzekerheid in de financiën vaak samen met instabiliteit op andere leefgebieden, waardoor de jongeren veel stress en onzekerheid ervaren.

Een aantal jongeren vertelt dat zij door een chaotische situatie **onverstandige financiële keuzes** maakten om te proberen de problemen toch op te lossen. Zij kozen er bijvoorbeeld voor belangrijke, grote rekeningen niet te betalen om zo kleinere rekeningen wel te betalen. Ook dachten sommige jongeren niet goed na over afspraken met schuldeisers waardoor zij te hoge betalingsregelingen afspraken en/of de betalingsregelingen vergaten. De jongere die eerder sprak over stil komen te staan door de chaos legt dit uit:

“Door eigenlijk die stress en proberen financieel toch alles te doen wat ik moest doen kwam het vaak ook voor dat ik dan bijvoorbeeld de belangrijkste dingen zoals de huur, de grote bedragen, dacht van, nou dat stel ik één maand uit zodat ik de rest wel kan doen.” – P3

Doordat de financiële situatie stress opleverde, gaven de jongeren soms ook geld uit dat er niet was. Een jongere legt uit waarom hij/zij dit deed: “Omdat ik op dat moment in een hoekje voel gedreven of stressvol, financieel. Dat ik dan geld uitgeef. Om op dat moment het probleem op te lossen.” (P8). Ook op de studie en het werk hadden de geldzorgen een negatieve invloed. De jongeren konden zich hier lastig op concentreren omdat de geldzorgen de overhand namen. Zo stopten zij soms met school om te gaan werken zodat zij geld konden verdienen om hun financiële problemen op te lossen. Een jongere legt uit:

“[...] op dat soort momenten denk je van, ‘oké, ik moet dit gaan fixen. Ik moet nu gaan werken’. Daarom heb ik heel vaak ook gewerkt en mijn studie gewoon achtergelaten om dingen af te kunnen betalen. En, daardoor heb ik nooit echt op een rechte lijn iets kunnen doen. Heel vaak switchen [...].” – P2

Het gedrag van deze jongeren duidt op **tunnelvisie**: zij maakten keuzes die op dat moment de geldzorgen zouden oplossen, maar dachten daarbij niet aan de gevolgen van deze keuzes op lange termijn. Hun cognitieve capaciteit – de **bandbreedte** – werd overgenomen door het directe probleem: de financiële zorgen (zie paragraaf 3.4.3). De jongeren zijn immers continu

met hun geldzorgen bezig. Niet alleen moesten zij hun geldzaken blijven regelen, ook moesten zij betalingsregelingen bijhouden en contact opnemen met schuldeisers. Bovendien gingen het werk en de studie ook door, waardoor alles op een gegeven moment te veel werd:

“[...] er zijn gewoon te veel dingen dus je moet er echt altijd achteraan. En op een gegeven moment zakte ik gewoon in en had ik gewoon geen energie om dingen meer op te lossen. [...]. Dat gevoel van, je moet dingen oplossen, je moet dingen betalen, er komt weer een andere brief aan, er komen nog weer extra kosten.” – P2

“Continu op mijn geld zaten te letten, dat het gewoon ongezond begon te worden op een gegeven moment. Dat ik dacht bij mezelf, oh, ik moet daar op letten, ik moet daar op letten, [...] maar ik moet daar ook nog op letten. Oh, ik heb ook nog school en werk. Dat ging allemaal niet meer.” - P9

De jongeren die te maken kregen met schaarste vertellen dat zij zoveel stress ervaarden van de geldzorgen, dat zij niks meer konden doen. Zo stapelden de problemen zich op. De jongeren omschrijven dat zij altijd achter de feiten aanliepen en hierdoor niet verder kwamen met een oplossing voor hun problemen. Uiteindelijk hebben twee van deze jongeren de Eurocoach zelf opgezocht. Eén jongere kwam bij de Eurocoach via vroegsignalering. De andere jongeren werden door begeleid wonen doorverwezen. Door de financiën uit handen te geven nam het gevoel van schaarste af. Dit effect wordt verder toegelicht in paragraaf 5.5.2.

5.3 Hoe komt financieel gedrag onder jongeren tot stand?

Deze paragraaf richt zich op deelvraag 2: *“Hoe ontwikkelen jongeren hun financiële gedrag en wat belemmert hen bij het vertonen van gezond financieel gedrag?”*. Om deze vraag te beantwoorden zijn drie thema's geformuleerd. Het eerste thema gaat in op hoe de ouders, school, vrienden en sociale media invloed hebben op de voorwaarden voor gezond financieel gedrag: kennis, vaardigheden en doenvermogen. Het tweede thema gaat in op de invloed van een sociaal en financieel vangnet gevormd door het netwerk van de jongeren. Het derde thema bespreekt hoe schaamte jongeren kan verhinderen om steun te vragen.

5.3.1 De invloed van het netwerk op het financiële gedrag van jongeren

Het netwerk vormt het financiële gedrag van de jongere door de invloed op de kennis, basisvaardigheden en het doenvermogen. Deze paragraaf gaat in op hoe de ouders, school, vrienden en sociale media het financiële gedrag van de jongere beïnvloeden.

De invloed van de financiële opvoeding en thuissituatie

De financiële situatie waarin de jongere opgroeit en de aandacht die door de ouders is besteed aan de financiële opvoeding vormen een belangrijke context voor zijn/haar toekomstige financiële gedrag. In grote lijnen komen twee situaties naar voren die tot ongezonder financieel gedrag hebben geleid: opgroeien in geldzorgen en opgroeien met voldoende geld.

Ten eerste, een **situatie van geldzorgen**. Dit is van toepassing op zes jongeren. De ouders van deze jongeren hadden te maken met bewindvoering en konden niet goed met geld omgaan. Hierdoor groeiden hun kinderen op met een verkeerd voorbeeld wat betreft de financiën, of simpelweg geen voorbeeld. Een jongere vertelt hierover: “[...] mijn moeder, die snapte zelf ook niet heel soms wat er allemaal gebeurde op de achtergrond denk ik.” (P9). Hoewel in deze gezinnen meestal niet over geld werd gepraat, hadden de jongeren door de stress vanuit de ouders vaak wel door dat er geldproblemen waren. Een jongere zegt:

“[...] ik zag het gebeuren en nouja als kind zijnde ben je er dan ook niet heel veel mee bezig. Maar, heb je het eigenlijk ergens toch wel door of de stress. Je voelt gewoon, oké, nu is het wel wat minder, dat voel je wel ergens.” – P3

Wanneer wel over geld werd gepraat was dit op een negatieve manier. Een jongere vertelt dat geld daarom voor hem/haar nooit een positieve associatie heeft gehad: *“Ook altijd met een stukje stress. En nouja – geld was nooit echt positief als ik eraan dacht.”* (P10). Hierdoor keek deze jongere ook met meer zorgen naar zijn/haar eigen toekomstige financiële situatie: *“[...] je krijgt dan ook een beeld van geld, geldzaken, dat je denkt van, oh, hoe werkt dat eigenlijk dat je zo’n schuld hebt? En ga ik dat ook later hebben?”* (P10).

Deze jongeren kregen geen zakgeld of uitleg over de geldzaken. Een aantal jongeren benoemt ook dat zij ervaringen, zoals vakanties of leuke uitjes, hebben gemist door de geldzorgen. Een jongere legt uit dat hij/zij hierdoor geld graag wil uitgeven wanneer hij/zij dit ontvangt: *“[...] omdat ik zelf in mijn jeugd nooit die dingen echt gedaan heb. Dat ik nu gewoon denk van, ik ga even shoppen, mijn geld is er.”* (P12). Zij doen mede hierdoor sneller impulsieve uitgaven omdat zij zichzelf iets leuks gunnen. Toen deze ervaringen vroeger niet mogelijk waren, vertelden de ouders ook niet waarom het niet kon. Hierdoor waren de jongeren zich er niet van bewust dat dingen soms te duur waren en de ouders keuzes moesten maken.

Ten tweede, drie jongeren groeiden op in een situatie waarin thuis **voldoende geld** was. Deze jongeren geven aan dat zij zagen dat hun ouders goed met geld konden omgaan. Zo vertelt een

jongere: *“Ik weet wel dat hij elke maandag, zat hij met de financies [...]. Zat hij met financies en dan hadden ze het bijvoorbeeld over potjes en Excel sheets en weet ik veel wat.”* (P8).

Deze jongere legt uit dat hij/zij dit voorbeeld niet heeft meegekregen omdat hij/zij niet bij de geldzaken werd betrokken: *“Het was gewoon hun verantwoordelijkheid en die verantwoordelijkheid hebben ze ook gedragen zeg maar. En wij waren kind.”* (P8). In deze gezinnen was geld vaak geen gespreksonderwerp omdat het niet nodig was erover te praten. Een jongere legt uit dat hij/zij door de thuissituatie weinig besef van de waarde van geld had:

“Gewoon iets te makkelijk over geld denken. Nu is het natuurlijk wel minder, want inmiddels weet ik ook wel hoe het is om dagen geen eten te hebben omdat je slecht hebt gebudgetteerd. Dus nu snap ik het wel iets meer. Maar toen snapte ik er helemaal niks van. Voor mijn part stond er een geldboompje in de tuin zeg maar.” – P5

Dit gebrek aan bewustzijn van de waarde van geld komt ook door de vanzelfsprekendheid van vakanties, de mogelijkheid tot muzieklusjes of sporten en uitjes zoals uit eten gaan. Een jongere vertelt dat hij/zij door deze vanzelfsprekendheid niet door had hoe duur deze uitjes waren:

“Ik had helemaal niet door in het begin dat op stap gaan, eten gaan, dat dat duur waren. Omdat ik vroeger, gingen wij twee keer per maand uit eten als gezin. Ja, het geld, het was er gewoon ofzo. Je denkt daar niet over na.” – P8

Ook deze jongeren kregen vaak geen zakgeld of uitleg rondom de geldzaken. De financiële opvoeding werd gekenmerkt door een gebrek aan verantwoordelijkheden rondom geld. Omdat de ouders voldoende geld hadden, hoefden de jongeren niet zelf met geld om te gaan: alles werd voor hen geregeld en zij kregen waar zij om vroegen. Zo vertelt de jongere die aangaf te makkelijk over geld te denken: *“Vanaf mijn 12e kon ik wel gewoon mijn vader bellen van, mag ik een tientje en dan maakte hij een tientje over. Ik heb nooit echt met geld om hoeven gaan. Als ik wat wou dan kreeg ik geld.”* (P5). De ouders hielden vaak ook veel controle over de geldzaken waardoor de jongeren zelf geen keuzes hoefden te maken rondom geld. Ook ondervonden zij zo niet de consequenties van eventuele onverstandige keuzes. Als gevolg hebben deze jongeren hun financiële gedrag onvoldoende ontwikkeld.

Eén jongere heeft wel een goede **financiële opvoeding** gehad. Deze jongere kreeg zakgeld en uitleg over de geldzaken en had verantwoordelijkheden rondom geld. Zo vertelt deze jongere bijvoorbeeld: *“[...] in principe moest ik wel altijd zelf sparen en het geld opbrengen laat ik het zo zeggen. Dat deed ik door klusjes en zakgeld.”* (P1). Deze jongere heeft niet ervaren dat

er thuis geldzorgen waren. Hoewel er niet veel over geld werd gepraat, werd het onderwerp ook niet vermeden. Het is opvallend dat deze jongere in vergelijking met de andere jongeren de financiële problemen niet als heel groot ervaart en “[...] eigenlijk altijd wel gewoon geld” (P1) heeft. Ook is dit één van de weinige jongeren die aangeeft naast hulp vanuit begeleid wonen, ook hulp van de ouders te krijgen: “[...] je ouders doen het ook wel hoor [...]” (P1). De rol van dit vangnet wordt verder besproken in paragraaf 5.3.2.

Financiële educatie op school

Op school is volgens de jongeren geen aandacht besteed aan de financiële educatie. Zij geven aan dat er wel indirect aandacht voor was, maar dat dit niet consequent terugkwam. Zo zegt een jongere: *“Nee, volgens mij hebben we daar nooit echt over gehad. Ja, misschien tijdens een maatschappijleer.”* (P1). Een aantal jongeren merkt op dat wanneer het op school over de financiën ging, dit vaak tijdens economie was en niet over hun persoonlijke situatie ging: *“Nouja, ik weet alleen dat we nog een economie les hadden op de middelbare school. Maar dat was veel groter, dan moest je denken in boxen en hoe dat allemaal zat.”* (P11). Ook een andere jongere legt uit: *“[...] dan leer je vooral over bijvoorbeeld aandelen [...]. Dingen van grotere bedrijven.”* (P2). De jongeren hebben op school dus wel kennis over de financiën meegekregen, maar geven aan dat zij dit niet konden toepassen op hun eigen situatie. Over de basisvaardigheden is door de jongeren niet gesproken.

De invloed van vrienden op het financiële gedrag van jongeren

Bij een aantal jongeren hebben de vrienden invloed gehad op hun financiële gedrag. Er kwamen twee verklaringen naar voren voor deze invloed: sociale druk en minder controle over het geld in de aanwezigheid van vrienden. Ten eerste, de vrienden beïnvloeden de financiële keuzes van de jongere door **sociale druk**. De vrienden hebben voornamelijk invloed wanneer zij iets leuks willen doen en de jongere geen nee wil zeggen of zich laat overhalen, terwijl de financiën het niet toelaten. Een jongere legt uit:

“Maar er was een periode dat ik begon met uitgaan en ze deden allemaal boottrips of dat soort dingetjes. [...]. En het is ook zo stom als je dan zegt van nee. Iedereen gaat en je bent de enige die niet meegaat. Het is echt je vriendengroep.” – P2

Ten tweede, door de aanwezigheid van vrienden hebben de jongeren niet altijd de **controle** over hoeveel geld er precies wordt uitgegeven. De rekening wordt bijvoorbeeld gesplit of er

wordt geld uitgegeven waarna de jongeren later een betalingsverzoek ontvangen. De jongeren leggen uit:

“Ik vond het heel raar de eerste keer dat ik uit eten ging dat mijn vriendinnen niet eens naar de prijzen keken. [...]. En dat moest ik ook leren, oké, het boeit hen niet maar op het einde van de avond wilden ze dan de rekening splitsen. Ho, ho, ik met mijn 17 euro en 1 wijntje en jullie hebben 4 cocktails met 25 euro biefstuk. Dat is heel wat anders.” – P8

“[...] zegt mijn vriendin, ik doe wel even, ik doe bijvoorbeeld Uber om erheen te gaan. Via mijn app. En dan krijg je de volgende dag een Tikkie. Dan denk je van, oh ja, maar dat is eigenlijk niet zo handig. Ik had ook op de fiets kunnen gaan. Maar omdat iemand anders dan, omdat je dan in een groepje bent of iemand anders regelt het dan, dan ben je er niet bewust mee bezig van, oké dat is wel eventjes weer 20 euro.” – P3

De vrienden hebben niet altijd een directe invloed op het financiële gedrag van de jongeren. Een aantal jongeren vertelt bijvoorbeeld over **risicogedrag** dat zij zien bij vrienden. Vaak gaat dit over risicogedrag in de vorm van te veel geld uitgeven, maar ook achteraf betalen, lenen en gokken worden benoemd. De jongeren vertellen dat zij juist geen voorbeeld nemen aan het gedrag van deze vrienden: *“Ik heb één vriend inderdaad die gokt. Daar sta ik echt totaal niet achter. Dus, dan denk ik bij mezelf van, ik blijf uit zijn buurt zoveel mogelijk.” (P9).*

Ook kunnen vrienden het gevoel van de jongere over zijn/haar financiële situatie beïnvloeden. Een aantal jongeren geeft aan niet op het financiële gedrag van vrienden te letten. Vaak bleek op een later moment in het interview dat zij hun situatie onbewust wel **vergelijken** met die van hun vrienden. De meeste jongeren vertellen dat de financiële situatie van vrienden anders is dan die van hen. Vrienden hebben bijvoorbeeld geen vaste lasten omdat ze thuis wonen, of hebben ouders die financieel bijspringen. Een jongere vertelt: *“[...] die wonen bij hun ouders, die hebben geen eigen huis wat ze moeten betalen.” (P7).* Vier jongeren vertellen ook zich tegenover hun vrienden te **schamen** voor hun financiële situatie. Een jongere legt uit dat het hierdoor soms lastig is om aan te geven dat hij/zij ergens geen geld voor heeft: *“Het is wel altijd lastig, maar ik geef het wel aan. Het zit misschien ook gewoon bij jezelf, binnenin, klein stukje schaamte [...].” (P13).* Zij praten daarom liever niet over geld met hun vrienden. Juist deze jongeren vergelijken hun situatie vaak met hun vrienden. Zo vertelt een jongere:

“[...] een vriendin zei laatst tegen mij dat ze in principe haar hele studieschuld af zou kunnen lossen. [...]. Ik denk van, ik heb helemaal niks op mijn spaarrekening staan. En soms dan

hebben mensen het erover, ik heb het er dan gewoon liever niet over. Want ik wil ook niet vertellen dat ik schulden heb en dat ik geen spaargeld heb en niks kan betalen [...].” – P11

De invloed van schaamte op praten over de geldzorgen wordt toegelicht in paragraaf 5.3.2.

De invloed van sociale media op het financiële gedrag van jongeren

Alle jongeren maken gebruik van sociale media zoals Instagram, TikTok en Snapchat. Iets minder dan de helft van de jongeren ziet hierop geen berichten over financiën. Jongeren die hierover wel berichten zien, ervaren deze zowel positief als negatief. Zo worden tips gegeven over apps voor financieel overzicht houden of over omgaan met geld. Ook vinden de jongeren herkenning op sociale media waardoor zij weten dat zij niet de enige zijn met geldzorgen. Hoewel jongeren benoemen dat zij deze berichten zien, geven zij ook aan dat de berichten weinig invloed hebben op hun financiële gedrag. Een jongere legt uit:

“[...] sommige mensen komen met super handige tips gewoon in de comments. Van ‘je moet dit doet, pak het zo en zo aan’. Maar of ik er echt gebruik van maak. Nee niet echt. Ik vind het wel altijd gewoon, leuk wil ik niet zeggen maar [...] interessant om te lezen. Omdat je gewoon, je bent niet de enige. Hier in Nederland heb je heel veel armoede.” – P7

Over het algemeen ervaren de jongeren deze berichten echter als negatief. Jongeren zien bijvoorbeeld reclames voor dure vakanties of producten. Ook snel geld verdienen wordt op sociale media gepromoot, bijvoorbeeld door investeren. De jongeren geven aan dat deze berichten hen niet aanzetten tot risicogedrag. Een jongere legt uit dat dit komt omdat hij/zij weet dat influencers een onrealistisch beeld kunnen creëren: *“[...] social media ja, je kan iets plaatsen. Maar ja, je weet niet altijd of dat de waarheid is.” (P10)*. De berichten beïnvloeden wel hoe jongeren zich voelen over hun geldzorgen. Zij vinden de berichten vaak frustrerend omdat het een fout voorbeeld geeft. Een jongere legt uit: *“Het maakt me pissig. [...]. Dan denk ik bij mezelf, je bent die ene procent op de wereld misschien wel. Er zijn genoeg andere mensen die je nu een slecht voorbeeld gaat geven.” (P9)*. Ook de jongere die vertelde dat sociale media hem/haar soms indirect aanzetten tot onverstandige aankopen, houdt aan sociale media een negatief gevoel over. Deze jongere vertelt:

“Je ziet zoveel influencers zoveel dingen doen. [...]. En als je dan al geldstress hebt. En daarboven ook nog ziet dat mensen hun leven zo goed leven dat ze daar kennelijk geen last van hebben. Dat doet wat, zeg maar. [...]. We hebben niet te weinig geld. Ik bedoel, het is

prima modaal [...]. En toch hebben wij te weinig geld. Dat is raar. En dat komt door een gevoel die je hebt. Omdat je niet rijk bent, je gaat niet op vakantie, je hebt geen auto.” – P8

Dit gevoel ontstaat ook omdat influencers het idee geven dat geld verdienen makkelijk is. Een jongere legt uit dat dit het gevoel gaf dat het zijn/haar eigen schuld was toen dit niet lukte:

“Maar op een gegeven moment zag ik van, ‘oké, how to be smart with money’, mensen die dingen beloven of Bitcoin of weet ik veel wat, mensen die zeggen van, ga aandelen kopen. [...]. En op een gegeven moment dacht ik van ‘oh dus je bent gewoon lui dat is waarom je geen geld kan maken’.” – P2

Twee jongeren maken nu minder gebruik van sociale media omdat zij hiervan een vervelend gevoel kregen. Eén van hen deed dit ook omdat reclames invloed hadden op het koopgedrag.

5.3.2 De aanwezigheid van een sociaal en financieel vangnet

Deze paragraaf bespreekt hoe het netwerk van de jongere steun bood toen bij hen financiële problemen ontstonden. Voor een aantal jongeren vormt begeleid wonen ook een onderdeel van dit netwerk. De rol van begeleid wonen wordt daarom ook besproken.

Familie als vangnet

Bij vrijwel alle jongeren is geen sprake van een vangnet gevormd door de ouders, school, vrienden en/of sociale media. De **ouders** bieden in de meeste gevallen weinig hulp. Veel jongeren spreken ook van een moeizame band met hun ouders, waardoor zij weinig contact met hen hebben: “[...] ik kan ook niet super goed met mijn vader overweg. Liefst was ik er niet bij in de buurt, laat ik het zo zeggen.” (P7). Een aantal jongeren heeft op momenten wel hulp gehad van familie. Dit ging niet om structurele financiële of praktische steun. De ouders hebben bijvoorbeeld meegekeken bij het regelen van de zorgverzekering. Ook de broer of zus hielp hier soms bij. Zo zegt een jongere: “[...] mijn zusje heeft alles aangevraagd” (P8).

Drie jongeren geven aan dat zij wel kunnen terugvallen op hun ouders, vooral voor praktische steun. Bij twee van hen regelen de ouders bijvoorbeeld de zorgverzekering of zij springen bij wanneer het financieel tegenzit. Bij één van hen heeft dit effect op het financiële gedrag. Deze jongere vertelt niet altijd de gevolgen van onverstandige keuzes te ervaren waardoor hij/zij hier niet van leert. Wanneer hij/zij bijvoorbeeld te veel geld uitgeeft en de boodschappen niet kan betalen, kan hij/zij dit via de ouders oplossen. De jongere legt uit:

“Dat ik elke week wel McDonalds bestel. Maar dat is zo duur inmiddels, dat ik eigenlijk - kan ik het niet kan betalen. Toch doe ik het wel. Want ik heb gewoon het geluk dat, als ik echt niks heb, dan stuurt mama me een cadeaubon van de Jumbo op zeg maar.” – P5

Deze jongere geeft aan dat hij/zij dit eigenlijk niet wil, omdat hij/zij zo de consequenties van de keuze niet ervaart. Deze jongere vertelde eerder al tijdens de jeugd weinig besef te hebben meegekregen over de waarde van geld omdat hij/zij geld kreeg als hij/zij hierom vroeg. De jongere zegt: *“Ik zeg elke keer tegen mijn moeder van, doe het niet, geef me geen geld meer; doe het niet, zeg nee. Want ik kan het ook niet laten om het te vragen.”* (P5). Een andere jongere kreeg geen financiële hulp van de ouders, maar kon hier wel terecht toen hij/zij geen woonruimte had: *“[...] mijn moeder zegt ook, ik laat je niet op straat staan.”* (P12). Deze jongere benoemt ook dat de ouders hebben gewaarschuwd toen problemen ontstonden, maar dat hij/zij hier niet naar luisterde: *“Mijn moeder vertelde ook dat het niet langer kon. Maar ik was gewoon zo koppig eigenlijk dat ik naar niemand wilde luisteren eigenlijk.”* (P12).

Een aantal jongeren benoemt dat zij door **schaamte** geen steun vragen aan hun ouders. Zo geeft een jongere aan dat hij/zij het gevoel heeft dat de financiële problemen zijn/haar eigen verantwoordelijkheid zijn. Deze jongere vertelt dat hij/zij daarom geen hulp wil vragen:

“[...] dan is het voor mij heel erg lastig om dat te vragen ook omdat ik de oudste ben. Ook omdat ik er zelf voor heb gekozen eigenlijk, zonder haar erop voor te bereiden om bijvoorbeeld keuzes te maken, of ook op mijn [leeftijd] op mezelf te gaan wonen.” – P3

Praktische en emotionele steun van vrienden

Twee jongeren geven aan dat zij bij hun **vrienden** hebben overnacht toen zij geen woonruimte hadden. Een jongere vertelt: *“[...] ben ik naar mijn vriendin gegaan in [plaats].”* (P12). De vrienden worden door andere jongeren niet genoemd als onderdeel van het vangnet. Ook blijft het gesprek over geld met vrienden vaak oppervlakkig. Door **schaamte** vertellen de jongeren namelijk liever niet over hun geldzorgen.

Vaak zijn de reacties van vrienden op de geldzorgen begripvol, maar het komt ook voor dat zij de situatie van de jongeren niet goed begrijpen. Wanneer de vrienden minder begrip voor de geldzorgen hebben, is dit vaak wanneer zij de situatie van de jongere **niet herkennen**. De vrienden hebben bijvoorbeeld zelf voldoende geld of ouders die hen helpen. Hierdoor beseffen de vrienden niet dat de jongere het echt niet kan betalen. De jongeren leggen uit:

“En dan moet ik, of iemand anders, toch soms nog wel eens zeggen van, leuk, maar wat jullie nu van plan zijn daar heb ik gewoon geen geld voor. En dan is er altijd wel iemand, en dat is dan iemand die wel gewoon een goed spaarpotje heeft, die zegt ‘maar hoe kan dat nou, [informatie over werksituatie], hoe kan het dat je daar geen geld voor hebt’.” – P11

“Het is voor mij onhaalbaar. Maar toch verwachten ze het wel eigenlijk elke keer. Dan ben ik dan weer de saaie als ik het niet wil. Hun kunnen niet altijd begrijpen dat ik het echt gewoon echt niet kan betalen. Ook al zou – het lukt me gewoon niet.” – P5

Wanneer wel **herkenning** is in elkaars financiële situatie, bijvoorbeeld omdat de jongeren van vrienden weten dat zij ook een beperkt budget hebben, vinden zij het makkelijker om open te zijn over de geldzorgen. Zo zegt de jongere die eerder vertelde het lastig te vinden om tegen vriendinnen iets te zeggen over het splitten van de rekening: *“Ik heb op een gegeven moment wel dingen aangegeven. En toen bleek dus ook dat meerderen er wel last van hadden en je gewoon maar je mond dichthield en maar dacht dat het normaal was.” (P8).*

Geen steun vanuit sociale media en school

Sociale media en de school worden door de jongeren niet gezien als onderdeel van hun vangnet. Enkele jongeren vinden op **sociale media** wel herkenning, waardoor zij beseffen dat zij niet de enige zijn met geldzorgen. Zij geven echter aan hier niet veel mee te doen (zie paragraaf 5.3.1). Ook de **school** wordt door de jongeren niet benoemd als plek waar zij steun hebben gekregen of gevraagd.

Begeleid wonen als onderdeel van het vangnet

Voor al **begeleid wonen** lijkt een vangnet voor de jongeren te vormen. Vijf jongeren wonen op het moment van het interview begeleid, beschermd of ambulantly. Ook hebben drie jongeren die nu zelfstandig wonen, eerder begeleid gewoond. Vaak komen de jongeren bij begeleid wonen omdat zij niet langer thuis konden wonen, bijvoorbeeld vanwege botsing met de ouders. Een jongere legt uit: *“[...] dat botst dan te veel met elkaar en dan is het tijd van, hé, het is misschien tijd om uit huis te gaan” (P1).* Drie jongeren geven aan dat begeleid wonen voor hen een goede stap was vanwege hun ADHD of autisme. Door de ondersteuning bij begeleid wonen konden zij wennen aan op zichzelf wonen omdat zij hulp kregen, onder andere bij het huishouden: *“De standaard huishouden, de leren koken en al dat soort dingen. [...]. Dus dan, word je daarin begeleid en krijg je ondersteuning waar dat nodig is.” (P9).*

De jongeren vertellen dat begeleid wonen diverse vormen van steun biedt: informatieel, emotioneel en praktisch. Een jongere legt uit: “[...] volgende week moet ik zeg maar mijn huis uit en dan moet ik verhuizen. En hun regelen dan wel weer een nieuw iets voor mij.” (P4). Ook krijgen de jongeren hier vaak financiële ondersteuning. Een jongere omschrijft hoe de hulp eruitziet: “[...] de rekeningen kwam binnen, die gingen we dan samen betalen, dat soort dingen. Of als ik een onverwachte rekening heb ging ik daar ook voor heen.” (P1). Omdat de jongere deze hulp kreeg heeft hij/zij ook snel hulp gevraagd toen financiële problemen ontstonden. Zo is de hulp van de Eurocoach ingeschakeld en hebben de problemen zich niet opgestapeld. Een andere jongere benoemt dat hij/zij met de begeleider overzicht creëerde in de schulden. Samen keken zij wekelijks naar de financiën, waardoor dit lange tijd goed ging: “En nouja, ook een overzicht van wanneer ik wat moet betalen. En alle info daarbij. Dus toen deden we dat elke week en ging ze ook echt checken. En toen liep het gewoon heel goed.” (P10).

Een aantal jongeren geeft echter ook aan dat zij niet optimaal gebruikmaakten van deze ondersteuning. Zij kregen de hulp liever niet of wilden het zelf doen: “[...] ik was zo stom koppig in mijn eigen hoofd dat ik zoiets had van, ‘gaan we niet doen, ik doe gewoon wat ik zelf wil.’” (P7). De jongere die benoemde dat hij/zij de financiën wekelijks bekeek met de begeleider, vertelt dat hij/zij voorheen een andere begeleider had. Deze jongere kreeg toen wel advies, maar de begeleiding controleerde niet of de jongere belangrijke zaken ook echt regelde: “[...] toen hielpen hun mij wel in het begin een beetje met mijn financiën. Maar niet zodanig dat ik, dat ze er echt op letten of ik het wel echt betaalde.” (P10). Hierdoor deed deze jongere niet altijd wat door de begeleiding werd aangeraden: “En dan zeiden ze tegen mij van, mijn begeleider, oké, dan moet je dit betalen, dat betalen. Ja, dat deed ik dan niet altijd.” (P10). De verantwoordelijkheid bleef hierdoor bij de jongere liggen. Hierdoor kon de jongere tegen de begeleiding zeggen dat hij/zij iets had geregeld, ook wanneer dit niet zo was. Een jongere vertelt dat hij/zij hierin een verschil ziet met de Eurocoach:

“Zij kunnen niet meer doen dan een helpende hand bieden. En de gemeente [...] die geven je een hand zeg maar, en die zorgt ervoor dat je die hand ook pakt. Die zeggen ook van, je gaat je wel aan je afspraken houden anders loopt het traject ook af.” – P9

Vijf jongeren geven aan één of meerdere keren te zijn verhuisd naar een andere vestiging van begeleid wonen. Dit creëerde instabiliteit omdat zij verhuisden naar een andere woonplaats en nieuwe begeleiders kregen. De ondersteuning die voor hen werkte viel hierdoor soms weg. De

meeste jongeren geven echter aan dat zij verhuisden omdat zij “*geen goede fit*” (P5) hadden met de begeleiding. Na de verhuizing waren zij hier vaak positiever over.

5.4 Wat hebben jongeren nodig om financiële problemen te voorkomen?

Deze paragraaf bespreekt deelvraag 3: “*Wat hebben jongeren nodig om financiële problemen te voorkomen?*”. Voor deze vraag is één thema geformuleerd. Dit thema focust op hoe de preventie-aanpak er volgens de jongeren uit moet zien. Zo wordt omschreven van wie zij graag over de geldzaken hadden willen leren en welke informatie zij hebben gemist.

5.4.1 Actoren binnen de preventie-aanpak

De jongeren benoemen verschillende personen van wie zij informatie hadden willen krijgen over hun financiën. Hoewel zij gezond financieel gedrag vooral graag van hun **ouders** mee hadden gekregen, beseffen zij dat dit niet altijd mogelijk was omdat de ouders niet goed met geld om konden gaan. De meeste jongeren benoemen daarom dat de **middelbare school** een rol kan spelen bij de kennisoverdracht over de geldzaken. Een jongeren omschrijft: “*Ik denk dat ze op scholen ook wel echt dat meer kunnen uitleggen. [...] dat is wel echt wat ik merk, dat ook ik niet de enige ben die zeg maar met financiën zeg maar struggelde.*” (P9). Door de jongeren wordt maatschappijleer gezien als vak waarin dit kan worden opgenomen: “*Dat je misschien daar nog een soort van extra onderdeel hebt van, maar hoe doe je dat nou eigenlijk als je straks volwassen bent?*” (P11).

Op school hoeft deze informatie niet van de docenten te komen. De jongeren geven aan dat scholen kunnen samenwerken met de GKB of DUO. De werknemers van deze instanties hebben **werkervaring** met financiële zaken. Dit is voor een aantal jongeren een positief punt: “*De Eurocoach voelt het meest vertrouwend, want het is ook gewoon echt van de gemeente.*” (P2). Daarentegen geven sommige jongeren ook aan dat zij het informatie graag zouden krijgen van iemand met **persoonlijke ervaring** met schulden: “*[...] soms zeggen ze ook van iemand die hier alles over weet, maar zelf nooit in een bepaalde situatie heeft gekomen, die weet misschien niet hoe dat allemaal precies aanvoelt.*” (P3).

Daarnaast vinden de jongeren het belangrijk dat hulpverleners **inlevingsvermogen** tonen, zodat het makkelijker wordt om over de geldzorgen te praten. Zo zegt de jongere die eerder vertelde over schaamte: “*Ik denk toch wel de begripvolle kant, dat hielp heel erg bij mij. En geruststellen, van het komt goed, het is niet het einde van de wereld.*” (P10). Ook **herkenning** bieden helpt omdat dit de jongeren laat zien dat zij niet de enige zijn met geldzorgen. Een

jongere vertelt: “[...] dat je mensen echt het gevoel geeft dat ze erover kunnen praten. En dat ze zich er echt niet voor hoeven schamen, voor hun geldproblemen. Omdat, ze zijn lang niet de enige.” (P11).

5.4.2 Inhoud van de financiële educatie

De jongeren geven aan een aantal dingen te hebben gemist tijdens hun financiële opvoeding en de financiële educatie. Hierbij komen drie aspecten naar voren: informatie over het life-event 18-/18+, financiële vaardigheden en bewustzijn van financiële risico's.

Informatie over 18 jaar worden

Ten eerste, de jongeren hadden graag kennis meegekregen over de verantwoordelijkheden die komen kijken bij **18 jaar worden**. Een jongere zegt: “[...] als je 18 bent dan moet je allemaal dingen gaan betalen. En dingen zoals de zorgverzekering, hoe dat allemaal werkt.” (P11). Het is voor de jongeren niet alleen belangrijk te weten wat zij moeten regelen, ook willen ze graag weten waarom zij dit moeten doen. Een jongere legt uit dat hij/zij het makkelijker zou vinden om de zorgverzekering te betalen als hij/zij wist wat met het geld werd gedaan: “Ik weet dat het naar mijn zorgverzekering gaat. Maar ik weet niet wat mijn zorgverzekering in principe met mijn geld aan het doen is.” (P6). Ook wisten de jongeren niet wat 18 jaar worden betekende voor hun financiële situatie. Een jongere vertelt dat het zou helpen om samen met hulpverlening te kijken naar de verandering in de financiën vanaf je 18e: “[...] als iemand 18 wordt, dat er goed naar gekeken wordt, dit zijn je uitgaven sowieso, dus dan moet je dit als inkomsten gaan hebben om het wel te gaan compenseren.” (P12).

De ontwikkeling van financiële vaardigheden

Ten tweede, de jongeren benadrukken dat zij van hun ouders weinig **financiële vaardigheden** hebben meegekregen. Zo zegt een jongere: “[...] ik heb zelf nooit echt gehad dat ik echt, ja dat iemand me echt heeft uitgelegd hoe ik met geld om moet gaan [...].” (P10). De jongeren geven aan dat zij niet wisten welke vaardigheden belangrijk waren om de geldzaken goed te regelen. Vaardigheden die zij aangeven te hebben gemist zijn voornamelijk overzicht bewaren in de inkomsten en uitgaven en budgetteren. De jongeren omschrijven dat weten hoe je het geld uitgeeft belangrijk is om gezond financieel gedrag vol te houden: “Inzicht hebben. Wat geef je uit. Hoe geef je het uit. Wanneer geef je het uit.” (P9). Ook sparen wordt benadrukt: “Dus dat is ook misschien iets, uitleggen in sparen. En dat je soms ook dingetjes apart moet houden. En ja, dat er soms dingen gebeuren, dingen die kapot gaan [...].” (P2). Hoewel het

belang van financiële kennis over concepten zoals rente en inflatie door de jongeren niet wordt benoemd, geeft een aantal van hen wel aan moeite te hebben met het begrijpen van brieven van incassobureaus. Een jongere legt uit:

“[...] dus bijvoorbeeld dat ze zeggen van ‘brief van de koning’. [...] Wat bedoel je daarmee? Ik wist allemaal niet wat het inhield en ik zei wel als grapje tegen anderen van ‘ik heb een brief van de koning’ maar ik was zo van ‘ga ik nu naar de gevangenis omdat ik iets niet heb betaald?’” – P2

Ook het belang van basisvaardigheden is door de jongeren niet besproken. Eén jongere legt wel uit moeite te hebben met rekeningen betalen via overboeking omdat dit frustratie oproept: *“Er staan altijd zoveel codes in. Bijvoorbeeld, nou met de CAK, heb je een heel nummer wat je moet invoeren als je je geld moet overmaken. [...]. Nou daar word ik helemaal kriegel van, al die codenamen [...].” (P6).*

Bewustzijn van financiële risico's

Ten derde wordt **bewustzijn van financiële risico's** door de jongeren als belangrijk onderdeel van de financiële educatie benoemd. Dit heeft te maken met financiële kennis (zie paragraaf 3.2.1). Een jongere benoemt dat bewustzijn bijvoorbeeld gaat over wat er gebeurt wanneer iemand de financiële verantwoordelijkheden niet regelt. Door over deze gevolgen te vertellen, wordt duidelijk waarom het belangrijk is om dit goed te regelen: *“[...] delen van, dit moet je weten, en dit is belangrijk om te doen want anders kom je in de problemen [...].” (P3).* Ook de gevolgen van financieel risicogedrag, zoals achteraf betalen, zijn niet voor alle jongeren duidelijk. Een jongere legt uit: *“[...] ik heb me er ook niet over ingelezen eigenlijk, wat er gebeurt als ik niet betaal.” (P7).* Daarnaast hadden de jongeren over het algemeen niet door wat voor impact schulden zouden hebben op hun leven. Een jongere zegt: *“[...] en de effecten van als je schulden hebt enzo. [...] en wanneer het echt echt echt slecht gaat, wat er dan gebeurt.” (P1).* Dit bewustzijn kan preventief werken, een aantal jongeren vertelt namelijk dat zij door de schulden bewuster over hun gedrag zijn gaan nadenken: *“[...] daardoor ben ik wel wat meer gaan nadenken van, hoe ga ik hier eigenlijk mee om?” (P11).*

5.5 Hoe ervaren jongeren het Eurocoach-traject?

Deze paragraaf bespreekt deelvraag 4: *“Hoe ervaren jongeren het Eurocoach-traject?”*. Om deze vraag te beantwoorden zijn twee thema's geformuleerd. Eerst wordt de hulpverlening van de Eurocoach toegelicht. De focus ligt op hoe de jongeren bij de Eurocoach zijn gekomen

en of zij belemmeringen ervaarden toen zij hulp vroegen. Vervolgens worden de effecten van het Eurocoach-traject besproken. Ook de leermogelijkheden binnen dit traject, en de grenzen die hieraan zitten, worden toegelicht. Het tweede thema gaat in op andere hulpverlening waarmee de jongeren in contact zijn geweest toen zij financiële problemen kregen.

5.5.1 Belemmeringen bij het vragen van hulp van de Eurocoach

Vrijwel alle jongeren zijn via hulpverlening, zoals begeleid wonen en het WIJ-team, bij de Eurocoach terechtgekomen. Hoewel de jongeren overwegend positief zijn over de hulp die zij kregen van het WIJ-team en begeleid wonen, hadden zij behoefte aan meer ondersteuning. Zij moesten namelijk grotendeels zelf aan de slag met hun financiële problemen, wat veel tijd en energie kostte. Een jongere legt uit: *“Maar toen dacht ik op een gegeven moment, [...] ik hou dit niet 3 jaar vol om dit te doen met een opleiding en [informatie over gezinssituatie].”* (P8). Hierdoor zochten de jongeren de hulp van de Eurocoach op. Deze paragraaf bespreekt de belemmeringen die zij hierbij ervaarden: negatieve associaties met de GKB, onduidelijke verwachtingen, verlies van controle over de financiën en schaamte.

Negatieve associaties met de GKB

Hoewel de meeste jongeren niet wisten dat de Eurocoach bestond, was de GKB vaak wel bekend wanneer de ouders onder bewind stonden. Deze jongeren hadden een **negatief beeld van de GKB** en associeerden het met mensen die de controle kregen over jouw geld: *“[...] volgens mij was het een vrij negatief beeld. Want de gemeente bepaalt vanaf nu wat je uitgeeft en niet.”* (P8). Een andere jongere legt uit: *“Dat was allemaal van de gemeente, daar wil ik niks mee te maken hebben, dat dacht ik altijd eerst.”* (P13). Hoewel deze negatieve associaties vooral speelden bij jongeren die door hun ouders ervaring hadden met de GKB, benoemden andere jongeren ook geen positief beeld te hebben van de hulpverlening. Hierdoor stelden de jongeren hulp vragen bij hun geldzorgen uit.

Onduidelijke verwachtingen van de hulpverlening

Ook wisten de jongeren vaak niet wat zij moesten **verwachten** van de hulp van de Eurocoach. Zij wisten niet wat de hulpverlening precies inhield, wie hen ging helpen en wat dit betekende voor de manier waarop zij met hun geld konden omgaan. Een jongere legt uit:

“Het enige wat ik wist was dat iemand mij met mijn schulden zou kunnen helpen. En toen ik daar kwam was het ook van, nouja, dan kan je kiezen of wij dan jouw budget beheren. En toen schrok ik ook wel van, oh dit klinkt wel heel serieus.” – P11

Deze onduidelijke verwachtingen vormden voor een aantal jongeren een grote barrière bij het vragen en aanvaarden van hulp.

Financiën uit handen geven

Een derde belemmering voor hulp vragen van de Eurocoach was de **financiën uit handen geven**. Verschillende jongeren gaven aan hun problemen liever zelf te willen oplossen (zie paragraaf 5.2.4). Een jongere vertelt: “[...] ik ben iemand die het gewoon het liefste alleen wil doen. Helemaal als het om mijn geld gaat. Want mijn geld is mijn geld [...].” (P6). Ook zegt een aantal jongeren moeite te hebben gehad met het feit dat zij niet meer zelf konden bepalen over hun uitgaven:

“Het voelde in het begin wel echt vervelend. Dat ik dacht, nou moet ik zeg maar iemand anders het laten doen. En het geld – het geld is gewoon niet om andere dingen te doen, leuke dingen te doen. Want ja, die schulden gaan voor en je vaste lasten gaan voor.” – P10

Schaamte

Tot slot **schaamt** een aantal jongeren zich voor de financiële problemen, waardoor zij het lastig vonden hulp te vragen. Zij zagen er tegenop om over hun problemen te vertellen en waren bang voor de reactie van de omgeving op de financiële problemen. Een jongere legt uit:

“[...] ik vond het heel moeilijk om echt ergens naartoe te gaan en dan tegenover iemand te zitten, en dan te zeggen van, ik heb jouw hulp nodig. En hier zijn al mijn slechte keuzes die ik met geld heb gemaakt. Hier zijn al mijn schulden. En die schaamte zat gewoon heel diep.” –

P11

Kortom, negatieve associaties met de GKB, onduidelijke verwachtingen van de hulpverlening, bang zijn om de controle over het geld te verliezen en schaamte belemmeren de jongeren bij het vragen van hulp bij hun geldzorgen. Als gevolg stelden de jongeren hulp vragen uit en stapelden de financiële problemen zich vaak op.

5.5.2 De effecten van begeleiding van de Eurocoach

De begeleiding van de Eurocoach heeft verschillende positieve effecten. Deze effecten zijn op te delen in drie categorieën: verbeterde mentale gezondheid, de ontwikkeling van gezond financieel gedrag en zekerheid bieden. Deze paragraaf bespreekt deze effecten. Ook de leermogelijkheden die door deze effecten ontstaan worden toegelicht.

Mentale rust

Het overzicht dat met de Eurocoach gecreëerd wordt brengt de jongeren **mentale rust**. De jongeren benoemen dat zij positiever naar hun financiën kijken en vertrouwen hebben in het verloop van het traject. Deze rust ontstaat vooral doordat de Eurocoach belangrijke financiële verantwoordelijkheden overneemt, zoals de vaste laten betalen. Een jongere zegt: *“Het was voor mij wel een heel stuk fijner dat ik al mijn geldzorgen los kon laten eigenlijk. En ik me alleen hoefde te focussen op mijn weekgeld eigenlijk. En het doorsturen van rekeningen als ze binnenkwamen. [...]”* (P12). Ook vertelt een jongere die eerder aangaf alleen nog maar met de geldzorgen bezig te zijn: *“[...] alles wordt betaald. Ik hoef nu niet wakker te liggen van [...] er komt weer een deurwaarder aan de deur [...]”* (P8). Op deze manier krijgen de jongeren mentaal weer ruimte. Dit geldt ook voor de jongere die vertelde dat hij/zij continu contact moest opnemen met schuldeisers, wat veel energie kostte:

“Ik voel, letterlijk dat ik weer leef. [...]. En dat ik weer dingen kan doen. Ik heb weer een glimlach, ik heb niet meer een te volle hoofd met heel veel stress. En dat ik eigenlijk niet kan bewegen door de stress en door het nadenken. Ik kan gewoon prima slapen want ik denk niet de hele nacht door van, oh, ik moet morgen dit en dit en dit bellen, anders... Gewoon, rust in mijn hoofd. En ik kan me focussen op m'n studie en op de dingen die ik daadwerkelijk wilde doen, maar dan vier jaar geleden.” – P2

Net zoals deze jongere, benoemen meerdere jongeren dat zij door de hulp van de Eurocoach de mentale ruimte kregen om life-events op te pakken. Zij hoefden immers niet meer continu bezig te zijn met hun geldzorgen. Zo zegt een jongere: *“[...] dat ik gewoon bepaalde doelen heb behaald. Dus weer naar school gaan, ik heb mijn rijbewijs gehaald, ik woon stabiel in mijn huisje waar ik een normaal bed heb, mijn eten heb, mijn koelkast vol heb.”* (P3). Doordat de Eurocoach de geldzaken op orde brengt en belangrijke verantwoordelijkheden overneemt, ervaren de jongeren rust en stabiliteit. Dit neemt de stress van de geldzorgen weg en geeft hun mentale ruimte, waardoor het gevoel van **schaarste** afneemt (zie paragraaf 3.4.3). Hierdoor kunnen de jongeren verder met andere ontwikkelingen in hun leven, zoals de studie.

Ontwikkeling van gezond financieel gedrag

Voordat de jongeren hulp kregen van de Eurocoach hadden zij over het algemeen geen financiële kennis en vaardigheden opgedaan. De jongeren hebben hun financiële gedrag bij de Eurocoach op verschillende manieren ontwikkeld, namelijk door meer bewustzijn te krijgen over de geldzaken, een leerervaring en een mentaliteitsverandering. De jongeren geven aan

dat zij bij de Eurocoach **bewustzijn** hebben gekregen van hun geldzaken en hebben geleerd over budgetteren en sparen. Samen met de Eurocoach kijkt de jongere naar de inkomsten, uitgaven en schulden. Zo leren de jongeren hoe zij overzicht krijgen in hun financiën. Een jongere vertelt hoe hij/zij dit met de Eurocoach vormgeeft:

“Hoe ik ervoor sta, wat nog allemaal betaald moet worden, hoeveel ik daar ongeveer nog aan kwijt ben. Wat we doen. Stel je voor, er gaat wat van mijn rekening af. Oké, hoe gaan we dat de volgende keer aanpakken. [...]. [naam Eurocoach] is gewoon duidelijk in de dingen, hoe [naam Eurocoach] het mij uitlegt.” – P7

Door dit overzicht weten de jongeren wat zij maandelijks kunnen besteden. Ook krijgen de jongeren weekgeld, waardoor zij een **leerervaring** krijgen die zij thuis niet hebben gehad. Zij moeten door het weekgeld budgetteren, prioriteren en vooruitkijken naar wat zij die week moeten uitgeven. Een jongere die voorheen het geld vaak snel uitgaf als hij/zij een keer iets meer had, vertelt: *“En ook echt het weekgeld, het leren per week om een budget te hebben en verplicht eigenlijk maandags of zondags je boodschappen te doen. [...].” (P3).*

Weekgeld heeft bij sommige jongeren ook voor een **mentaliteitsverandering** gezorgd. Zij zijn zich namelijk beter bewust van hun financiële gedrag en de manier waarop zij met hun budget omgaan. Een jongere die eerder aangaf moeite te hebben met het geld verdelen bij een hoger bedrag op de rekening zegt bijvoorbeeld:

“[...] daar krijg je op een gegeven moment een wekelijks bedrag [...]. Toen op een gegeven moment zijn we naar tweewekelijks gegaan, en we hebben nu dan maandelijks. En op die manier ben ik me wel beter bewust geworden van, oké, maar ik heb geen budget om elke week een keer uit eten te gaan, ik moet hier wel echt op letten.” – P11

Voor deze jongere heeft dit ook te maken met nadenken over de invloed van keuzes rondom geld op zijn/haar toekomst. De jongere zegt: *“En ik merk dat ik nu veel meer naar de toekomst aan het kijken ben. Dus dat ik me veel bewuster ben van, wat ik nu doe heeft ook impact op later zeg maar.” (P11).* Een aantal jongeren geeft aan door de Eurocoach anders te denken over hun koop- en betaalgedrag. Zo vertelt een jongere die voorheen rekeningen betalen uitstelde: *“Ja, ik heb nu wel gewoon een beter gevoel en ik sta er wel gewoon nu positiever in enzo. Als ik er wel uit ben zeg maar, dat ik gewoon direct alles betaal enzo, wat ik moet betalen.” (P4).* Een andere jongere legt uit:

“[...] het heeft er bij mij echt ingestampt van, als je het geld hebt en je hebt een schuld dat je het gelijk moet doen. Dan ben je er gelijk van af. En eerder was ik van, ik ga gewoon voor mezelf iets kopen en dan betaal ik dat de hele tijd maandelijks gewoon af.” – P10

Zekerheid en de ruimte om te leren

Tot slot biedt de Eurocoach zekerheid. Hier komen twee redenen voor naar voren: financiële ruimte en een vangnet bieden. Ten eerste krijgen de jongeren meer **financiële zekerheid** omdat zij met de hulp van de Eurocoach spaargeld opbouwen. Een jongere legt uit: *“[...] ik kan merken dat ik veel beter overzicht heb over waar mijn geld heen gaat. En ook vooral het sparen gedeelte, want ik heb nu een spaarpotje met een mooi bedrag erop.”* (P1). Hierdoor ontstaat financiële ruimte en bouwen de jongeren een buffer op voor onvoorziene uitgaven.

Ten tweede ervaren de jongeren dat zij een **vangnet** hebben. Zij hebben namelijk een beperkt budget tot beschikking omdat de Eurocoach een groot deel van hun geld beheert. Hierdoor kunnen zij geen uitgaven doen die voor grote financiële problemen kunnen zorgen. Ook betaalt de Eurocoach de vaste lasten, waardoor de jongeren zeker weten dat de belangrijkste rekeningen betaald worden. Dit draagt bovendien bij aan een goede **leercontext** omdat het de jongeren het gevoel geeft dat zij fouten kunnen maken zonder direct problemen te creëren. Zo kunnen zij leren omgaan met hun financiële verantwoordelijkheden. Een jongere legt uit:

“[...] de zekerheid, weten van als het niet goed gaat dan is het ook oké. En dan kan ik ook advies vragen wat ik nu moet doen. [...] er is altijd zeg maar nog een buffer die verplicht gereserveerd wordt, zodat wanneer het niet goed gaat, dat je toch nog een optie hebt.” – P3

Deze leercontext komt ook tot stand door de financiële en mentale rust die de Eurocoach geeft aan de jongere, zoals besproken aan het begin van deze paragraaf. De jongeren leggen uit dat dit hen niet alleen de ruimte geeft om bijvoorbeeld hun studie weer op te pakken, maar ook de mentale rust biedt om te leren hoe zij hun geldzaken moeten regelen: *“[...] omdat iemand anders het in handen had en ik soort van weer eventjes de rust kon, om weer te concentreren van, oké hoe gaat dat eigenlijk met geld.”* (P2). Ook een jongere die probeerde de financiële problemen zelf op te lossen benadrukt dit effect:

“En toen dacht ik, als iemand anders dat van mij kan overnemen, dan kan ik misschien ook de rust vinden en dan met een schone lei verder gaan en mezelf leren om met geld om te gaan. In

plaats van super hard mijn best doen maar eigenlijk niet het gevoel hebben dat ik eruit kom.”

– P8

5.5.3 De grenzen aan de leermogelijkheden bij de Eurocoach

Hoewel alle jongeren aangeven dat hun financiële situatie dankzij de hulp van de Eurocoach weer stabiel is, hebben niet alle jongeren het vertrouwen dat zij nu zelfstandig hun geldzaken kunnen regelen. Het geloof in hun financiële kunnen, oftewel hun **self-efficacy**, is dus niet toegenomen (zie paragraaf 3.2.3). Een aantal jongeren is bijvoorbeeld bang het overzicht te verliezen wanneer de Eurocoach hier niet meer bij helpt. Zo zegt een jongere: “[...] ik denk dat er chaos in mijn hoofd ontstaat als ik dat in één keer wel allemaal zelf moet doen.” (P10). Ook legt een jongere uit dat hij/zij nog niet zeker is dat hij/zij de financiën zelf kan regelen: “Omdat ik gewoon van mezelf nog niet 100% zeker kan zeggen van, ik kan het. Ik wil pas uit de GKB gaan als ik echt oprecht zie, ik kan nu echt goed met geld omgaan.” (P7). Hiervoor komen twee verklaringen naar voren: de beperkte toegang tot het budget bij de Eurocoach en het feit dat de Eurocoach de belangrijkste verantwoordelijkheden overneemt.

Ten eerste, de jongeren hebben een **beperkt budget** omdat zij geen toegang hebben tot het volledige bedrag op hun rekening. Het bestedingspatroon aanpassen is hierdoor geen keuze meer. Een jongere legt uit dat hij/zij zo niet kan testen of hij/zij het geld nu beter besteedt: “Hoe ga je nou echt uitzoeken of je met [bedrag] in de week, of je daar echt goed mee om kan gaan. Het is letterlijk gewoon, mijn rokerij halen en mijn boodschappen doen en dat is het eigenlijk.” (P12). Ook een andere jongere geeft dit aan:

“Enige wat ik nu weet is dat het me heel erg helpt, het feit dat ik gewoon niet toegang heb tot m’n hele budget zeg maar. Dat ik het gewoon in kleine beetjes krijg zodat ik gewoon geen problemen in eerste instantie kan maken.” – P5

Ten tweede, de **financiële verantwoordelijkheden** blijven grotendeels bij de Eurocoach liggen. Zo geven bijna alle jongeren aan dat zij dankzij de Eurocoach spaarpotjes hebben opgebouwd, maar zegt een jongere hierover ook: “Nouja, [naam Eurocoach] spaarde voor mij. Dus daar hoeft ik niet op te letten.” (P9). De financiële hulp van de Eurocoach wordt in vergelijking met de hulp van begeleid wonen ook omschreven als minder vrijblijvend omdat er een vorm van controle is (zie paragraaf 5.3.2). Hoewel deze controle rust biedt omdat de financiën goed blijven lopen, zorgt het er ook voor dat veel verantwoordelijkheden worden overgenomen. De jongeren leren hier zo in mindere mate mee omgaan waardoor het vertrouwen in hun financiële capaciteiten beperkt toeneemt.

Een aantal jongeren geeft wel aan dat zij ervoor open staan meer over hun geldzaken te leren. Zo vertelt een jongere: “[...] dat is ook gewoon wat ik wil gaan doen, gewoon cursussen gaan volgen bij de GKB van hoe kom ik rond en [...] voor mezelf bepaalde opgaven maken van, hé, luister dit zijn mijn inkomsten, dit kan ik uitgeven.” (P7). Zij zien dit over het algemeen echter als iets voor de toekomst. Eén jongere geeft wel aan dat hij/zij hier al bij de Eurocoach meer over had willen leren: “[...] je weet toch dat mensen uit een hele kwetsbare situatie komt. En slecht gedrag, paniek gedrag, leer je niet zomaar af.” (P8).

Vanwege de veiligheid die de Eurocoach biedt, houden veel jongeren de hulp aan nadat de schulden zijn afbetaald. Ook vertelt een aantal van hen over te gaan naar budgetbeheer: “Ik ga als het goed is binnenkort naar budgetbeheer, [...], zodat het gewoon het gemanaged wordt zeg maar.” (P5). Al met al heeft de rust die de Eurocoach biedt door de financiële zaken uit handen te nemen dus een positief effect, maar het zorgt er ook voor dat een aantal jongeren niet het gevoel heeft dat zij nu zelfstandig hun geldzaken kunnen regelen. Zij hoeven immers niet om te gaan met de verleidingen die voorheen zorgden voor ongezond financieel gedrag, zoals een hoog bedrag op de rekening en verantwoordelijkheden zoals de vaste lasten betalen.

5.5.4 Contact met hulpverleningsinstanties

Voordat de jongeren bij de Eurocoach kwamen, hebben zij vaak contact gehad met andere hulpverleningsinstanties zoals het WIJ-team, Jimmy's, een moeder en kind huis en de Voedselbank. Ook zijn veel jongeren bekend met begeleid wonen, zoals besproken in paragraaf 5.3.2. De jongeren vroegen bij deze instanties vooral hulp voor problemen rondom de woonsituatie, mentale gezondheid en financiële situatie.

Vier jongeren hebben contact gehad met het WIJ-team. Twee van hen kregen hier hulp bij hun woonsituatie. Zij vertellen dat het WIJ-team probeerde te helpen, maar het vaak niet lukte om de woonsituatie te verbeteren: “Kraak huren dat hadden ze ook gezegd bij het WIJ-team. Ik probeerde van alles dus ik had wel meteen actie ondernomen, maar het lukte gewoon niet.” (P2). Eén van hen benoemt ook dat hij/zij het lastig vond dat hij/zij door het WIJ-team werd doorverwezen: “[...] dat gevoel, als ze zeggen van ‘hun gaan je helpen’, en [...] je loopt weer naar huis met het gevoel van ‘ik weet niet of ik nou, weet wat ik nu moet doen’.” (P3). Voor hulp bij de woonsituatie en mentale gezondheid ging één jongere naar een moeder en kind huis. De jongere legt uit: “[...] ik kreeg vanuit daar eigenlijk alle soorten hulp. Psycholoog, trauma's.” (P7). Eén jongere zocht hulp bij Jimmy's omdat hij/zij zich eenzaam voelde. Bij Jimmy's heeft deze jongere ook over de financiën geleerd. De jongere vertelt:

“[...] omdat ik eenzaam was en door dat ben ik naar Jimmy’s gegaan. En toen in de loop der jaren heb ik toen heel veel meegekregen. En ook met de Eurocoach bijvoorbeeld, dat dat bestaat, en de GKB, en bepaalde Geld en Grip trajecten zeg maar.” – P8

Ook hebben twee jongeren gebruik gemaakt van de Voedselbank. Hoewel dit hielp, was het voor één jongere een lastige stap vanwege schaamte: *“[...] dan ga je naar de Voedselbank en sowieso komen daar mensen die dan niet veel hebben. En dan maak je daar ook deel uit. En nouja in het begin was het ook van, ‘oh wat gaan mensen denken’.” (P10).*

6. Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was inzicht krijgen in de financiële ontwikkeling van jongeren met schulden om te achterhalen wat zij nodig hebben om financieel zelfredzaam te zijn op hun 18e. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deze hoofdvraag. Ook worden beleidsaanbevelingen gegeven voor het stimuleren van financiële zelfredzaamheid onder jongeren. Het hoofdstuk sluit af met een reflectie op de sterke punten en beperkingen van het onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek.

6.1 Beantwoording van de deelvragen

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *“Wat hebben jongeren nodig om op hun 18e financieel zelfredzaam te zijn, en hoe kan het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen hierop inspelen?”* Deze paragraaf bespreekt eerst de antwoorden op de vier deelvragen. Op basis hiervan wordt het antwoord op de hoofdvraag besproken. In paragraaf 6.2 wordt naar aanleiding van de nieuwe inzichten een aangepast model voor financieel gedrag onder jongeren gepresenteerd.

6.1.1 Oorzaken voor financiële problemen onder jongeren

Deelvraag 1 focust op de oorzaken voor financiële problemen onder jongeren. De deelvraag luidt: *“Hoe ontstaan financiële problemen onder jongeren?”*. De resultaten laten zien dat financiële problemen onder jongeren ontstaan door rekeningen niet betalen, onverstandig budgetteren, het life-event 18-/18+ en financiële verleidingen zoals achteraf betalen. Deze oorzaken hebben te maken met doenvermogen, specifiek het temperament en de zelfcontrole. Onvoldoende financiële kennis en vaardigheden dragen ook bij aan de financiële problemen.

Ten eerste ontstaan financiële problemen door de **rekeningen niet betalen** en het **life-event 18-/18+**. Deze oorzaken hebben te maken met het temperament van de jongere. De jongeren stellen rekeningen betalen uit, gebruiken het geld ergens anders voor of vergeten te betalen. De overgang naar 18 jaar verliep vaak niet goed omdat de jongeren te laat hulp vroegen en niet op zoek gingen naar de informatie die zij nodig hadden. Om rekeningen op tijd te betalen en duidelijkheid te krijgen over de verantwoordelijkheden vanaf hun 18e, moeten de jongeren overgaan tot actie. Veel jongeren geven aan dit lastig te vinden, vooral wanneer zij stress ervaren en de taak vervelend vinden. Dit laat een **avoidance temperament** zien: de jongeren stellen vervelende taken liever uit en negeren problemen. Hierdoor pakken zij hun geldzorgen niet direct aan, waardoor de financiële problemen zich opstapelen.

Ten tweede ontstaan financiële problemen door **onverstandig budgetteren en financiële verleidingen**, met name achteraf betalen. Deze oorzaken relateren aan de **zelfcontrole** van de jongere. Zo omschrijven veel jongeren hun koopgedrag als impulsief. Ook geeft een aantal jongeren aan niet goed na te denken over de toekomstige gevolgen van hun gedrag. Dit laat zien dat zij wat betreft hun **tijdsoriëntatie** gefocust zijn op de korte termijn, terwijl aandacht voor de lange termijn belangrijk is voor voldoende zelfcontrole. Hierdoor stemmen veel jongeren te snel in met uitjes met vrienden, doen zij dure aankopen en kunnen zij verleidingen zoals achteraf betalen lastig weerstaan. Op deze manier zorgt een gebrek aan zelfcontrole voor onverstandige financiële keuzes en problemen. Ook relateren jongeren die te maken hebben met ADHD of autisme dit aan uitstelgedrag en impulsiviteit. Zo kunnen ADHD of autisme ongezond financieel gedrag versterken.

Deze resultaten sluiten aan bij bestaand onderzoek dat stelt dat een gebrek aan doenvermogen een negatieve invloed heeft op het financiële gedrag (Madern, 2015; WRR, 2017). Ook komt het overeen met de trend gesignaleerd door het BKR (2024), waarin achteraf betalen als grote financiële verleiding onder jongeren wordt gezien. Hoewel bestaand onderzoek ook wijst naar gokken als oorzaak van schulden onder jongeren (Pluymert et al., 2019), is dat in dit onderzoek niet naar voren gekomen. De ondervertegenwoordiging van mannelijke participanten in dit onderzoek kan dit mogelijk verklaren. De Eurocoaches gaven namelijk aan dat gokken vooral een oorzaak is van schulden onder de jongens die zij begeleiden.

Tot slot laten de resultaten zien dat **onvoldoende financiële kennis en vaardigheden** oorzaken zijn van schulden onder jongeren, vooral tijdens de life-events 18-/18+ en zelfstandig gaan wonen. De jongeren weten niet goed wat ze moeten regelen, hoe ze dit moeten doen en wat deze life-events betekenen voor hun financiële situatie. Uit de bevindingen blijkt dat jongeren die tijdens de overgang 18-/18+ thuis woonden of een stabiele plek hadden bij begeleid wonen, dit niet als problematisch life-event ervaarden. Dit sluit aan bij bestaand onderzoek, waarin wordt geconcludeerd dat de overgang 18-/18+ meer impact heeft op jongeren zonder vangnet (Schoenmaker en Kok, 2020; Muzus, 2022).

6.1.2 De ontwikkeling van financieel gedrag onder jongeren

Deelvraag 2 richt zich op de manier waarop de actoren in het netwerk het financiële gedrag van de jongeren hebben gevormd. De deelvraag luidt: *“Hoe ontwikkelen jongeren hun financiële gedrag en wat belemmert hen bij het vertonen van gezond financieel gedrag?”*.

De resultaten suggereren dat het financiële gedrag van de jongeren vooral is gevormd door een gebrek aan financiële opvoeding door de **ouders**. De jongeren groeiden op in een gezin met geldzorgen of juist met voldoende geld. Het is opvallend dat de jongeren ook uit gezinnen komen zonder financiële problemen, aangezien deze ouders een positief rolmodel vormden omdat zij goed met geld konden omgaan. Hoewel bestaand onderzoek stelt dat kinderen het gedrag van rolmodellen in hun omgeving overnemen door observationeel leren, is dat bij deze jongeren dus niet gebeurd (Shim et al., 2010; Jorgensen & Savla, 2010). Dit is mogelijk te verklaren door de bevinding dat de jongeren in beide thuissituaties niet bij de geldzaken betrokken werden. Door dit gebrek aan verantwoordelijkheden rondom geld hebben zij hun financiële kennis en vaardigheden onvoldoende ontwikkeld. Ook heeft een aantal jongeren strenge ouders die hun financiële keuzes in de gaten hielden. Deze jongeren hebben moeite met stressvolle situaties en de financiële vrijheid die zij kregen op hun 18e. Dit sluit aan bij bestaande onderzoeken, die concluderen dat deze opvoedstijl een lage mate van zelfcontrole stimuleert en zo het doenvermogen negatief beïnvloedt (Ahlin & Lobo Antunes, 2015).

Ook is gebleken dat op **school** geen sprake was van financiële educatie. Hier werd enkel over geld gesproken in de context van economie en kennis over het bedrijfsleven. Voor de persoonlijke financiën van de jongere was geen aandacht, waardoor zij op school niet hebben leren omgaan met geld. Dit komt overeen met de bestaande literatuur, waarin wordt gesteld dat op veel scholen weinig aandacht is voor de financiële educatie (Pluymert et al., 2019).

Ook **vrienden** lijken weinig invloed te hebben op de vorming van het financiële gedrag van jongeren. De jongeren praten met hun vrienden vooral oppervlakkig over geld. Ook geven zij aan dat de vrienden niet aanzetten tot risicogedrag zoals gokken, ook wanneer zij dit zelf wel doen. Dit komt niet overeen met bestaand onderzoek, waarin wordt omschreven dat vrienden risicogedrag van elkaar overnemen (Braams, 2017; Maxwell, 2002). Aangezien de jongeren reflecteren vanuit hun huidige situatie, kan hier sprake zijn van bias. Het is mogelijk dat de jongeren toen zij nog niet bezig waren met hun schulden oplossen, het financiële risicogedrag van hun vrienden niet duidelijk afkeurden. Vrienden kunnen gezond financieel gedrag ook belemmeren. De jongeren geven namelijk aan dat zij door sociale druk lastig nee kunnen zeggen en minder controle ervaren over hun uitgaven. De vrienden doen zo een groot beroep op hun zelfcontrole, waardoor gezond financieel gedrag volhouden lastig wordt.

In tegenstelling tot bestaand onderzoek (van Reijmersdal & Hudders, 2023; Wijzer in Geldzaken, 2024) suggereert dit onderzoek dat **sociale media** weinig invloed hebben op het financiële gedrag van jongeren. De jongeren zien wel reclames en berichten over de financiën

op sociale media, maar geven aan hun koopgedrag hierdoor niet te laten beïnvloeden. Sociale media lijken dus geen belemmering te vormen voor gezond financieel gedrag onder jongeren.

Uit de bevindingen blijkt dat stress en schaarste het doenvermogen beperken en zo gezond financieel gedrag belemmeren. **Stress** ontstaat bijvoorbeeld rondom life-events zoals 18 jaar worden of wanneer jongeren instabiliteit ervaren op het gebied van wonen, werk, school en/of welzijn. Ook betalingsachterstanden leveren stress op. Door geldzorgen hebben de jongeren bijvoorbeeld geen energie meer voor hun werk of studie, maken zij keuzes maken op basis van de korte termijn en komen uiteindelijk stil te staan. Stress en onzekerheid zorgen zo voor **schaarste**. Dit sluit aan bij bestaande onderzoeken die de wisselwerking tussen geldgebrek en schaarste omschrijven (Mullainathan & Shafir, 2013; Madern, 2015). Vaak leidt schaarste tot onverstandige financiële keuzes, waardoor de financiële problemen zich opstapelen.

Uit de resultaten blijkt ook dat de jongeren over het algemeen **geen sterk vangnet** hebben dat hen kan behoeden voor financiële problemen en kan ondersteunen tijdens stressvolle periodes. De jongeren hebben vaak een moeizame band met hun ouders en praten met vrienden weinig over hun geldzorgen. Soms kunnen zij wel terecht bij familie en vrienden, maar dit is geen structurele steun. School en sociale media zijn niet benoemd als actoren waar de jongeren steun vragen of krijgen. Steun vanuit het netwerk kan financiële problemen wel voorkomen. De bevindingen tonen namelijk dat jongeren die hulp kregen toen zij 18 jaar werden, dit niet als problematisch life-event hebben ervaren.

Daarnaast is gebleken dat jongeren die **begeleid wonen**, dit als onderdeel van hun vangnet omschrijven. Hier krijgen zij informatiele, emotionele en praktische steun. De financiële ondersteuning van begeleid wonen heeft de geldzorgen echter niet kunnen voorkomen. De jongeren leggen uit dat dit komt door het vrijblijvende karakter van de hulp: hulpverleners vertellen wat de jongeren moeten regelen, maar controleren niet of zij dit doen, waardoor de geldzaken vaak toch niet geregeld worden.

6.1.3 De preventie van financiële problemen onder jongeren

Deelvraag 3 richt zich op de preventie van financiële problemen onder jongeren. De deelvraag luidt: *“Wat hebben jongeren nodig om financiële problemen te voorkomen?”*. Deze paragraaf focust op wat de jongeren aangaven te hebben gemist tijdens hun financiële ontwikkeling.

De resultaten laten zien dat de jongeren van mening zijn dat meer informatie, vooral over het **life-event 18-/18+**, hun geldzorgen had kunnen voorkomen. De jongeren hadden graag willen

weten wat zij moesten regelen, hoe zij dat moesten doen, waarom zij dat moesten doen en wat de overgang naar 18 jaar betekende voor hun financiële situatie. Ook geven de jongeren aan bewustzijn te hebben gemist over de **vaardigheden** die zij nodig hebben om goed met geld om te gaan, zoals overzicht bewaren, budgetteren en sparen. Tot slot vertellen de jongeren zich niet bewust te zijn geweest van **financiële risico's**. Zij wisten bijvoorbeeld niet wat de consequenties waren van rekeningen niet (op tijd) betalen en van risicogedrag zoals achteraf betalen. De jongeren vertellen dat bewustzijn van schulden en de impact daarvan hen wellicht had kunnen stimuleren om verstandige financiële keuzes te maken. Een aantal jongeren vertelt namelijk zijn/haar schulden confronterend te vinden, en de ervaring met geldzorgen te zien als motivatie om niet opnieuw in de financiële problemen te komen.

6.1.4 De begeleiding via het Eurocoach-traject

Deelvraag 4 focust op het Eurocoach-traject. De deelvraag luidt: *“Hoe ervaren jongeren het Eurocoach-traject?”*. Deze paragraaf focust op de belemmeringen bij het vragen van hulp, positieve effecten van de begeleiding en de leermogelijkheden bij de Eurocoach.

Uit de resultaten blijkt dat jongeren verschillende **belemmeringen** ervaren wanneer zij hulp vroegen bij hun financiële problemen. Deze belemmeringen zijn negatieve associaties met de GKB, onduidelijke verwachtingen van de hulpverlening, de financiën uit handen geven en schaamte. Doordat veel jongeren niet bekend waren met de GKB of negatieve verwachtingen van de hulp hadden, kwamen zij vooral via een doorverwijzing terecht bij de Eurocoach.

De bevindingen laten ook zien dat de begeleiding van de Eurocoach diverse positieve effecten heeft. Ten eerste brengt het **mentale rust** omdat de jongeren niet meer continu met hun geldzorgen bezig hoeven te zijn. Ten tweede stimuleert de Eurocoach de ontwikkeling van **gezond financieel gedrag**: de jongeren worden bewust gemaakt van hun gedrag, waardoor zij een mentaliteitsverandering doormaken en hun financiële kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen. Dit komt mede door de leerervaring die zij opdoen met het weekgeld. Ten derde biedt de Eurocoach **zekerheid**: de jongeren krijgen meer financiële ruimte door spaargeld op te bouwen en ervaren dat zij een vangnet hebben door de begeleiding van de Eurocoach.

Deze mentale rust en zekerheid creëren een goede **leercontext** omdat het schaarste wegneemt en de jongeren de mentale ruimte biedt om te leren omgaan met geld. Hoewel een aantal jongeren vertelt zich beter bewust te zijn van hun financiële gedrag, blijkt ook dat veel jongeren nog niet het vertrouwen hebben dat zij zelfstandig hun geldzaken kunnen regelen. Zij hebben nog geen vertrouwen in hun financiële kunnen: **self-efficacy**. De bevindingen

suggereren dat dit te verklaren is door de beperkte leermogelijkheden bij de Eurocoach: de jongeren hebben een beperkt budget en de Eurocoach heeft de belangrijkste financiële verantwoordelijkheden in handen. De jongeren weten dat weinig fout kan gaan en leren zo niet altijd hoe zij moeten omgaan met hun verantwoordelijkheden.

6.2 Wat hebben jongeren nodig om financiële zelfredzaamheid te ontwikkelen?

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *“Wat hebben jongeren nodig om op hun 18e financieel zelfredzaam te zijn, en hoe kan het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Groningen hierop inspelen?”* De resultaten tonen dat jongeren naast financiële kennis en vaardigheden, vooral doenvermogen nodig hebben om zelfstandig hun geldzaken te kunnen regelen wanneer zij 18 jaar worden. Ook ondersteuning bij life-events, met name de overgang naar 18 jaar, is daarom een voorwaarde voor financiële zelfredzaamheid, vooral voor kwetsbare jongeren.

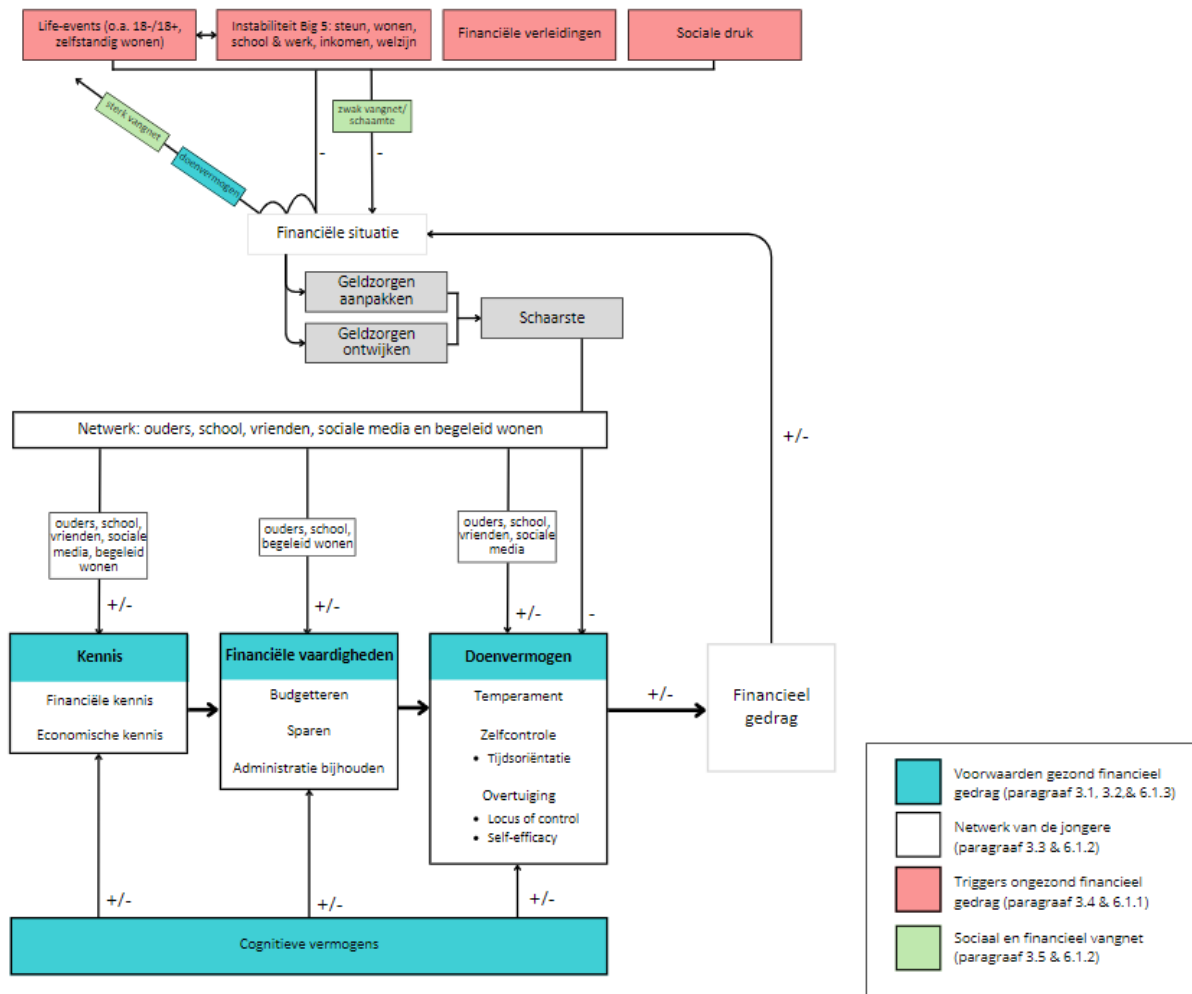
Gezond financieel gedrag vereist **financiële kennis**. Jongeren moeten voordat zij 18 jaar worden niet alleen weten wat zij moeten regelen, maar ook hoe en waarom zij dat moeten doen. Ook moeten zij inzicht hebben in wat life-events zoals de overgang 18-/18+, zelfstandig wonen en studeren betekenen voor hun financiële situatie. Deze kennis vormt een voorwaarde voor het aanleren van **financiële vaardigheden** zoals overzicht houden, budgetteren en sparen. Om deze vaardigheden vervolgens te ontwikkelen moeten jongeren leren omgaan met hun financiële verantwoordelijkheden door keuzes te maken over hun geldzaken. Het is belangrijk dat jongeren niet direct in de problemen komen wanneer hierbij iets niet goed gaat, zodat zij van hun fouten kunnen leren. Een positieve leerervaring versterkt namelijk hun **self-efficacy**, dit is onderdeel van het doenvermogen. Zonder dit vertrouwen in het eigen kunnen is het voor jongeren lastig om hun geldzaken vanaf hun 18e zelfstandig te regelen.

Doenvermogen is niet alleen een voorwaarde voor het zelfstandig durven regelen van de geldzaken, ook is het vereist om kennis en vaardigheden om te zetten in handelen en gezond financieel gedrag vol te houden. Soms weten de jongeren immers wel wat zij moeten doen, maar doen zij het niet omdat het te veel energie kost. Door een strenge opvoedstijl en gebrek aan financiële opvoeding door de ouders hebben de jongeren hun doenvermogen onvoldoende ontwikkeld. Ook kunnen sociale druk en triggers zoals het life-event 18-/18+ en financiële verleidingen het doenvermogen belemmeren. Gezond financieel gedrag volhouden wordt hierdoor lastig. Wanneer geldzorgen ontstaan kan **schaarste** er bovendien voor zorgen dat het doenvermogen verder wordt beperkt. Voldoende doenvermogen vormt juist een buffer tegen de negatieve effecten van triggers op het financiële gedrag van de jongeren.

Om de financiële zelfredzaamheid van jongeren te versterken moeten zij **ondersteuning** krijgen tijdens periodes waarin hun doenvermogen wordt belemmerd. Stress is een grote oorzaak voor een beperking van het doenvermogen. Stress ontstaat vooral wanneer jongeren instabiliteit ervaren in hun inkomen of op het gebied van wonen, school/werk, welzijn en steun. Deze leefgebieden vormen de **Big 5** waarop jongeren stabiliteit nog hebben om zelfstandig te zijn (NJI, z.d.a.; Richter, 2023). Door jongeren op deze leefgebieden hulp te bieden worden zij gestimuleerd om actie te ondernemen en krijgen zij mentale rust omdat zij op iemand kunnen terugvallen. Deze hulp bestaat uit uitleg over verantwoordelijkheden en ondersteuning bij belangrijke taken. Zo kan **schaarste** worden voorkomen, zodat problemen niet toenemen omdat jongeren stil komen te staan.

Het is niet vanzelfsprekend dat jongeren deze ondersteuning vanuit hun netwerk krijgen. Ondersteuning moet daarom breder opgevat worden door te focussen op drie elementen: het systeem rondom 18 jaar worden, samenwerking rondom de Big 5 en de zichtbaarheid van hulpverlening. Deze punten zijn uitgewerkt in beleidsaanbevelingen in paragraaf 6.3.

Het aangepaste model voor financieel gedrag onder jongeren is weergegeven in Figuur 3.

Figuur 3: Het uiteindelijke model voor financieel gedrag onder jongeren. Kennis, financiële vaardigheden en doenvermogen zijn voorwaarden voor gezond financieel gedrag. Jongeren met schulden hebben deze elementen onvoldoende meegekregen vanuit hun netwerk. Ook hebben jongeren te maken met life-events zoals 18 jaar worden en maken zij ontwikkelingen door op leefgebieden zoals wonen en werk, die onderdeel zijn van de Big 5 (Richter, 2023). Daarnaast worden zij geconfronteerd met financiële verleidingen zoals achteraf betalen en ervaren zij soms sociale druk vanuit hun vrienden of sociale media om onverstandige financiële keuzes te maken. Wanneer jongeren geen sterk vangnet en weinig doenvermogen hebben, kunnen deze gebeurtenissen en verleidingen een negatieve invloed hebben op hun financiële gedrag. Voldoende doenvermogen vormt een buffer tegen deze triggers. Ook kan schaamte verhinderen dat jongeren steun vragen aan hun netwerk. Wanneer financiële problemen ontstaan, reageren de jongeren door deze aan te pakken of te ontwijken, waarna schaarste kan optreden. Schaarste beperkt vervolgens het doenvermogen, waardoor gezond financieel gedrag wordt belemmerd. Het financiële gedrag van de jongeren werkt vervolgens door in hun financiële situatie.

6.3 Beleidsaanbevelingen: gezond financieel gedrag onder jongeren stimuleren

Deze paragraaf bespreekt beleidsaanbevelingen gericht op de preventie van schulden onder jongeren en de effectieve begeleiding van jongeren met schulden. De aanbevelingen gericht op preventie gaan in op de ondersteuning die jongeren nodig hebben tijdens hun financiële ontwikkeling en doelgroepen die tijdens deze ontwikkeling extra aandacht moeten krijgen. De aanbevelingen over de begeleiding gaan in op de bekendheid van de hulpverlening en de vormgeving van het Eurocoach-traject.

6.3.1 *Ondersteuning ter versterking van het doenvermogen*

Hoewel jongeren behoefte hebben aan meer informatie rondom hun geldzaken, is enkel kennis overbrengen vaak niet genoeg. Soms weten jongeren wel dat zij iets moeten regelen, maar kunnen zij zich er niet toe zetten dit daadwerkelijk te doen. Om de negatieve effecten van dit gebrek aan doenvermogen te ondervangen moet doenvermogen worden gestimuleerd en moet ondersteuning worden geboden op momenten dat het wordt belemmerd.

Doenvermogen wordt voornamelijk gevormd door de opvoedstijl van de ouders. **Self-efficacy** kan echter ook gestimuleerd worden buiten de ouders om. Door self-efficacy te versterken krijgen jongeren meer geloof in hun eigen financiële kunnen en geven zij minder snel op bij tegenslag. Dit is belangrijk om gezond financieel gedrag voort te zetten (Bandura, 2012; Bandura, 1995; Jungmann & Madern, 2016). Self-efficacy wordt versterkt door een **positieve leerervaring** (Bandura, 2012). Deze leerervaring moet praktisch toepasbaar zijn op de situatie van de jongere. Wanneer de leerervaring niet over hun persoonlijke situatie gaat, hebben zij namelijk het idee dat het hen niet helpt bij het regelen van de dagelijkse geldzaken. Hierdoor ontstaat niet het gevoel dat zij dit zelfstandig kunnen.

Op scholen kan bijvoorbeeld een workshop worden aangeboden waarin jongeren actief bezig gaan met hun financiën door een budget op te stellen of een spaarplan te maken. Zo worden zij gestimuleerd na te denken over een realistisch patroon van inkomsten en uitgaven. Ook een leerervaring door met een beperkt budget om te gaan kan effectief zijn. Zo hebben de jongeren fouten kunnen maken voordat zij zelfstandig hun geldzaken moeten regelen. Dit draagt bij aan een succeservaring en moedigt de jongeren aan zichzelf te ontwikkelen. Ook stimuleert deze aanmoediging een interne locus of control, wat betekent dat jongeren beter met stress kunnen omgaan en meer zelfcontrole hebben (Ahlin & Lobo Antunes, 2015). Deze kenmerken zijn onderdeel van het doenvermogen en dragen bij aan gezond financieel gedrag.

Ook moet kritisch worden gekeken naar momenten waarop het doenvermogen van jongeren wordt belemmerd. Dit zijn stressvolle periodes waarin een grote verandering plaatsvindt, vaak op het gebied van wonen, inkomen, welzijn, school, werk of steun (Richter, 2023). Tijdens het **life-event 18-/18+** verandert op deze leefgebieden veel. Veel jongeren gaan dan zelfstandig wonen en krijgen door de vaste lasten te maken met een verandering in hun financiële situatie. Vaak zijn jongeren hier niet goed op voorbereid. Hierdoor ervaren zij de overgang naar 18 jaar als abrupt. Ook komen zij vast te zitten in hun problemen wanneer zij, vaak door onwetendheid, onverstandige financiële keuzes maken. De jongeren vertellen bijvoorbeeld over oplopende betalingsachterstanden door incassokosten en een toename van problemen door de boetes die zij ontvingen toen zij hun zorgverzekering niet betaalden.

Dit pleit voor veranderingen in het systeem van **wet- en regelgeving** rondom de weg naar zelfstandigheid. Fouten worden nu hard afgestraft, waardoor voor jongeren geen ruimte overblijft om van hun fouten te leren. Het systeem kan op twee punten worden verbeterd. Ten eerste is het raadzaam om financiële problemen niet te laten toenemen door **incassokosten en boetes**. De jongeren kunnen deze kosten niet betalen en de brieven van incassobureaus zorgen voor angst en stress, waardoor hun doenvermogen afneemt. De financiële problemen nemen als gevolg toe. In plaats van brieven over oplopende incassokosten, moeten jongeren op tijd worden doorverwezen naar de juiste hulpinstanties. Ten tweede moet er meer controle komen op de **toegankelijkheid van financiële verleidingen**, in het bijzonder achteraf betalen en rood staan. Apps zoals Klarna en Riverty zijn eenvoudig toegankelijk, zelfs wanneer jongeren al betalingsachterstanden hebben. Ook kunnen jongeren vanaf hun 18e een lening of rood staan aanvragen, zonder op de hoogte zijn van de risico's. Bovendien wordt risicogedrag genormaliseerd door reclames voor achteraf betalen. De jongeren omschrijven hun gedrag als impulsief en geven aan verleidingen lastig te kunnen weerstaan. Dit benadrukt het belang van toezicht op deze reclames en striktere limieten op rood staan voor jongeren. Dit sluit aan bij de aanbevelingen van de WRR (2017) waarin wordt gepleit voor minder mentale belasting op inwoners door verleidingen terug te dringen, eenvoudige regels en gerichte ondersteuning.

6.3.2 Focus op de ondersteuning van specifieke doelgroepen

Een aantal doelgroepen kan extra ondersteuning gebruiken tijdens de financiële ontwikkeling. Deze doelgroepen zijn: jongeren met ouders die onder bewind staan, jongeren die begeleid wonen en jongeren die instabiliteit op diverse leefgebieden ervaren. Wanneer **ouders onder bewind** staan, krijgen de jongeren weinig ondersteuning. Deze ouders weten immers zelf niet

hoe zij goed met geld om moeten gaan en hebben beperkte financiële middelen. Ook hebben deze jongeren vaak een negatief beeld van hulpverlening. Dit belemmert hen bij het vragen van hulp. Door deze kinderen actief te benaderen en informatiele steun te bieden, krijgen zij de kans om hun financiële kennis en vaardigheden te ontwikkelen. Ook emotionele ondersteuning kan effectief zijn omdat deze kinderen de effecten van geldzorgen dagelijks ervaren, onder andere door stress. Dit beïnvloedt hun houding rondom geld op latere leeftijd: zij willen compenseren voor gemiste ervaringen of vinden het lastig om over geld te praten.

Daarnaast woonden veel jongeren binnen dit onderzoek (in het verleden) begeleid. Hoewel deze jongeren hier hulp krijgen bij hun financiën, ligt de verantwoordelijkheid bij henzelf. De jongeren geven aan dat zij door problematiek op diverse leefgebieden, zoals welzijn en studie, geen prioriteit geven aan de financiën of zich er niet toe kunnen zetten dit te regelen. Door hen op vaste momenten financiële ondersteuning te bieden, bij voorkeur door hulpverlening die in de financiën gespecialiseerd is, kunnen geldzorgen worden voorkomen of vroegtijdig worden gesignaleerd. Het is belangrijk dat deze hulpverlening niet alleen informatie geeft, maar ook actief meekijkt bij de uitvoering van administratieve taken. Op deze manier leren de jongeren hoe zij hun geldzaken moeten regelen en doen zij dit ook daadwerkelijk.

Ook jongeren buiten begeleid wonen ervaren **instabiliteit op diverse leefgebieden**, zoals wonen, school, werk en welzijn. Doelgroepen die hieraan gekoppeld kunnen worden zijn onder andere dakloze jongeren, jongeren met een uitkering of studietoelage en jongeren die stoppen met hun opleiding. Soms zijn deze jongeren bij hulpverleningsinstanties, zoals het WIJ-team, Wender of het Doorstroompunt, in beeld.^{vi} Wanneer zij bij deze instanties komen, is het raadzaam om hun financiële situatie in de gaten te houden zodat op tijd hulp wordt geboden. Vaak werkt instabiliteit op diverse leefgebieden namelijk door in de financiën. Ook kan de stap om hulp te vragen bij de financiën voor jongeren groot zijn vanwege schaamte.

6.3.3 Bekendheid en toegankelijkheid van de Eurocoach vergroten

De financiële zelfredzaamheid van jongeren kan worden gestimuleerd door hen te informeren over waar zij financieel advies kunnen inwinnen en waar zij terecht kunnen bij problemen. De Eurocoach wordt vaak gevonden via andere hulpverlening. Dit betekent dat de groep die met hulpverlening in contact staat, de Eurocoach wel weet te vinden. Jongeren die geen contact hebben met hulpverlening ervaren echter ook geldzorgen. De resultaten uit dit onderzoek geven een voorzichtige indicatie dat deze jongeren wellicht niet goed worden bereikt. Ook ervaren jongeren belemmeringen bij het vragen van hulp. Zij stellen dit daarom uit, waardoor

hun problemen erger worden. Vooral onduidelijke verwachtingen maken de stap om hulp te vragen groot, mede omdat jongeren bang zijn de controle over hun geld te verliezen.

Door de positieve ervaringen van de jongeren met de Eurocoach te belichten kan de hulpverlening toegankelijker en meer zichtbaar worden gemaakt. Ook kan zo wellicht de doelgroep bereikt worden die niet met andere hulpverlening te maken heeft. De jongeren met ervaring bij de Eurocoach en de Eurocoaches moeten hierin betrokken worden. Door jongeren te laten vertellen over hun ervaringen weten andere jongeren beter waar de Eurocoach voor staat en zien zij dat het anderen heeft geholpen. Dit kan ook het taboe op schulden doorbreken omdat leeftijdsgenoten open spreken over hun financiële problemen. Ook zichtbaarheid van de Eurocoaches maakt de hulp toegankelijker omdat jongeren weten bij wie zij terecht komen.

Dit kan worden vormgegeven in een campagne waarin via sociale media bekendheid wordt gecreëerd voor de Eurocoach. Jongeren kunnen in korte filmpjes vertellen over hun ervaring en over hoe zij het vonden om hulp te vragen. Dit laat jongeren zien dat het normaal is om dit spannend te vinden, maar dat het uiteindelijk positief uitpakt. Mogelijk kan een aparte pagina of website over de hulp van de Eurocoach worden gerealiseerd, waarin stap voor stap wordt uitgelegd wat het traject inhoudt. Hierbij moet worden benadrukt dat de Eurocoach ook preventief kan meekijken bij de geldzaken. Ook kunnen zowel de Eurocoaches als jongeren op deze pagina hun ervaringen delen. Jongeren die nu in het Eurocoach-traject zitten moeten inspraak krijgen in deze initiatieven. Zij kunnen vertellen wat hen aanspreekt en hoe belemmeringen weggenomen kunnen worden.

6.3.4 Self-efficacy versterken binnen het Eurocoach-traject

Om de financiën zelfstandig te regelen moet de **self-efficacy** van jongeren worden vergroot. Om dit te realiseren moeten jongeren leren omgaan met financiële verantwoordelijkheden, zoals de vaste lasten betalen. Het is belangrijk om jongeren met financiële problemen deze verantwoordelijkheden terug te geven na een periode van stabiliteit. Wanneer dit geleidelijk gebeurt, kunnen de jongeren dit ervaren als een succes. Dit versterkt het vertrouwen in hun financiële kunnen, zodat zij zelfstandig financiële keuzes durven te maken.

Om de financiële self-efficacy van jongeren te versterken, moet een duidelijk leeraspect aan het Eurocoach-traject worden toegevoegd. Het traject wordt zo in fasen verdeeld. Eerst wordt financiële en mentale rust geboden, waardoor een goede leercontext ontstaat. Hierop volgt een periode van stabiliteit. Vervolgens wordt bekeken wat de jongeren willen leren en hoe zij dit

willen doen. Een **positieve leerervaring** kan het vertrouwen in hun financiële capaciteiten vergroten en positief doorwerken in het verloop van het traject. Deze positieve leerervaring bestaat uit duidelijke stappen die de jongere in staat stellen tot een succeservaring te komen (Bandura, 2012). Afhankelijk van de wensen van de jongere kan dit de afronding van een cursus zijn, zelfstandig een overzicht van inkomsten en uitgaven opstellen of een spaardoel bereiken. Het is belangrijk dat de jongere deze doelen zelf realiseert. Zo moet sparen niet automatisch gaan omdat zij een beperkt budget hebben. De jongeren kunnen immers van fouten leren en in de toekomst andere keuzes maken, waardoor zij vooruitgang ervaren.

Ook een **succeservaring bij gelijken** versterkt de self-efficacy (Bandura, 2012). Jongeren kunnen bijvoorbeeld gekoppeld worden aan een buddy: een jongere die het traject al heeft afgerond. Buddy's zijn een voorbeeld voor de jongeren omdat zij hun financiële situatie met succes hebben aangepakt. Dit element kan ook worden vormgegeven door middel van peer support groepen, waarbij jongeren binnen het Eurocoach-traject met elkaar praten over hun zorgen. Dit toont dat ook andere jongeren geldzorgen ervaren en dat verbetering mogelijk is.

6.4 Sterke punten van het onderzoek

De kracht van dit onderzoek ligt in de gesprekken met de doelgroep. Door met de jongeren te praten is aandacht geschonken aan een onderbelicht perspectief en ontstond inzicht in de ervaringen van de jongeren. Ook kwamen nuances naar voren, bijvoorbeeld over de beperkte invloed van vrienden en sociale media. De jongeren verschilden in leeftijd, problematiek en duur van het traject, waardoor met een diverse groep is gesproken. De ervaringen van deze jongeren bieden suggesties voor de invulling van de preventie-aanpak en financiële educatie.

Daarnaast is de saturatiegraad bereikt. Dit betekent dat de interviews na een bepaald punt geen nieuwe informatie meer opleverden en de verhalen van de jongeren zich begonnen te herhalen. Dit geeft aan dat de steekproef groot genoeg is om uitspraken over te doen (Hennink et al., 2020). Rond het elfde interview begon herhaling op te treden. Vervolgens zijn nog twee interviews gehouden om dit te bevestigen. De thema's die zijn verwerkt in deze scriptie kwamen herhaaldelijk terug en er is een diepgaand beeld verkregen omdat er geen nieuwe inzichten meer optraden. Dit vergoot de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten.

Ook is sprake van triangulatie. Dit betekent dat verschillende methoden zijn toegepast tijdens het onderzoek, namelijk diepte-interviews met de jongeren en een gesprek over de resultaten met vier Eurocoaches. Triangulatie versterkt de interne validiteit van het onderzoek (Shenton,

2004). De Eurocoaches gaven tijdens het gesprek aan zich in de resultaten te herkennen. Zij benoemden daarnaast dat onder de jongeren die zij begeleiden, ook problemen zijn ontstaan door gokken. In dit onderzoek kwam gokken niet naar voren als oorzaak van schulden onder de jongeren. Uit het gesprek met de Eurocoaches bleek dat dit mogelijk te verklaren is door het feit dat de jongeren die met gokken te maken hebben (gehad) voornamelijk jongens zijn. Deze groep is in dit onderzoek ondervertegenwoordigd.

Tot slot is in paragraaf 4.7.1 gereflecteerd op de overdraagbaarheid van dit onderzoek. Hieruit bleek dat de inzichten uit dit onderzoek ook door andere gemeenten worden meegenomen. De resultaten schetsen een beeld van de beweegredenen van jongeren bij hun financiële keuzes en laten zien welke ondersteuning zij nodig hebben om schulden te voorkomen. Jongeren buiten de gemeente Groningen hebben ook te maken met life-events zoals de overgang 18-/18+, en maken een vergelijkbare financiële ontwikkeling door. Dit biedt aanknopingspunten waar beleidsmakers en hulpverleners in andere gemeenten op kunnen voortbouwen.

6.5 Beperkingen van het onderzoek

Het onderzoek kent een aantal beperkingen. Zo verliep de werving via de Eurocoaches waardoor sprake kan zijn geweest van selectie bias. Hoewel hen is gevraagd geen onderscheid te maken in de jongeren die zij voor deelname benaderden, blijft dit afhankelijk van hun eigen ervaringen met de jongere. Ook hebben de jongeren die meedoen vooral positieve ervaringen met de Eurocoach. Jongeren die minder tevreden zijn hebben er wellicht voor gekozen hun ervaringen niet te delen omdat zij hiertoe minder gemotiveerd zijn. Ook willen zij zich mogelijk niet negatief uitlaten over de hulpverlening waarvan zij afhankelijk zijn.

Daarnaast wordt een hoog niveau van reflectie gevraagd van de jongeren. Zij moeten terugkijken op hun jeugd om te vertellen hoe zij hebben leren omgaan met geld. Het is mogelijk dat zij zich niet meer alles herinneren. Ook kan de ervaring gekleurd zijn door hoe de band met de ouders op dit moment is. Hoewel is doorgevraagd op hun ervaringen blijft wat dat betreft het risico dat de terugblik op hun ervaring niet compleet is of nuance mist.

Deze subjectiviteit speelt ook bij mijn rol als onderzoeker. Mijn persoonlijke achtergrond, zonder problematische schulden, kan de opzet van het onderzoek en de interpretatie van de resultaten beïnvloeden. Doordat het onderzoek enkel door mij is uitgevoerd, is ook geen sprake van intercodeurbetrouwbaarheid. Om bewustzijn te creëren van deze invloed is hierop in paragraaf 4.7.2 gereflecteerd. Uit deze reflectie bleek dat mijn aannames over de manier

waarop schulden onder jongeren ontstaan, de vormgeving van het conceptuele model hebben beïnvloed. Deze aannames zijn echter bevestigd in de bestaande literatuur over de financiële ontwikkeling van jongeren. Ook bevatten de bijlagen een verantwoording van het interviewschema en het codeboek, waarin de totstandkoming van de thema's en codes is omschreven. Dit maakt het mogelijk om de resultaten te controleren en laat zien dat kritisch over de onderzoeksopzet is nagedacht.

6.6 Vervolgonderzoek naar de financiële ontwikkeling van jongeren

De bevindingen en beperkingen van dit onderzoek geven aanleiding tot vervolgonderzoek. Hoewel dit onderzoek waardevolle inzichten biedt over een moeilijk bereikbare doelgroep, is meer onderzoek naar deze doelgroep nodig. Door jongeren op verschillende momenten tijdens het hulpverleningstraject te spreken, kan de ontwikkeling in hun financiële gedrag beter in kaart worden gebracht. In dit onderzoek werd hen gevraagd terug te kijken op deze ontwikkeling. Voor jongeren die enkele maanden hulp kregen was dit wellicht makkelijker dan voor jongeren die al meerdere jaren onder begeleiding staan van de Eurocoach.

Ook is het raadzaam een vergelijkbaar onderzoek uit te voeren onder jongeren waarbij geen sprake is van schulden. De ervaringen met leren omgaan met geld kunnen zo vergeleken worden voor deze verschillende doelgroepen. Dit maakt duidelijk of het gebrek aan financiële opvoeding en vangnet het verschil maakt bij het ontstaan van schulden, of dat de houding van de doelgroep hierin de grootste rol speelt. Het onverstandige financiële gedrag van jongeren met schulden is namelijk grotendeels te verklaren door onvoldoende doenvermogen. Het is interessant om te onderzoeken of deze houding ook kenmerkend is voor jongeren zonder schulden, en welke factoren financiële problemen bij hen voorkomen.

Ook bevat het conceptuele model twee aspecten die verder onderzocht kunnen worden als losstaande factoren. Ten eerste, basisvaardigheden zoals lezen en rekenen. De jongeren spraken niet over moeite met de basisvaardigheden. Ook was het lastig om dit onderwerp tijdens de interviews aan te kaarten wanneer het door de jongere niet werd benoemd. Gezien de toenemende problemen met basisvaardigheden onder jongeren, is het raadzaam deze invalshoek verder te onderzoeken (zie paragraaf 1.2). Ten tweede werd impulsiviteit in het koopgedrag door vrijwel alle jongeren benoemd als factor die heeft bijgedragen aan de schulden. Binnen dit onderzoek is dit meegenomen als onderdeel van het doenvermogen, specifiek de zelfcontrole. Toekomstig onderzoek kan verder onderzoeken wanneer de

zelfcontrole onder druk komt te staan en hoe jongeren hiermee omgaan. Door hierin inzicht te verkrijgen, kunnen jongeren op deze momenten beter worden ondersteund.

Al met al is bevestigd dat verschillende factoren het financiële gedrag van jongeren vormen, waaronder de financiële opvoeding, het doenvermogen en life-events zoals 18 jaar worden. Zonder steun vanuit de omgeving is het voor jongeren lastig om te begrijpen wat van hen verwacht wordt op financieel gebied. Zij moeten daarom geïnformeerd worden over hun financiële verantwoordelijkheden en ondersteuning krijgen in periodes van onzekerheid waarin veel tegelijk op hen afkomt. Ongezond financieel gedrag komt immers vaak door onwetendheid, niet door onwil. Door samen te werken kunnen ouders, scholen en gemeenten een veilige omgeving bieden waarin jongeren leren omgaan met geld. Verantwoordelijkheden ontdekken betekent immers ook fouten maken zonder dat deze meteen resulteren in schulden, zoals treffend omschreven door één van de jongeren:

“Dat je fouten kan maken en dat het nog niet helemaal fout gaat.” – P3

7. Literatuurlijst

- Agnew, S. (2018). Empirical measurement of the financial socialisation of children by parents. *Young Consumers*, 19(4), 421–431. <https://doi.org/10.1108/YC-07-2017-00717>
- Ahlin, E. M., & Lobo Antunes, M. J. (2015). Locus of control orientation: Parents, peers, and place. *Journal of Youth and Adolescence: A Multidisciplinary Research Publication*, 44(9), 1803–1818. <https://doi.org/10.1007/s10964-015-0253-9>
- Aisjah, S. (2024). Intention to use buy-now-pay-later payment system among university students: A combination of financial parenting, financial self-efficacy, and social media intensity. *Cogent Social Sciences*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2306705>
- Allen, M. W., Edwards, R., Hayhoe, C. R., & Leach, L. (2007). Imagined interactions, family money management patterns and coalitions, and attitudes toward money and credit. *Journal of Family and Economic Issues*, 28(1), 3–22. <http://dx.doi.org/10.1007/s10834-006-9048-1>
- Alvarez, L.D., Kerckheart, A. & van der Valk, I. (2018). *Laaggeletterdheid en schulden. Verkenning van de invloed van laaggeletterdheid op schulden*. Stichting Lezen en Schrijven. https://www.lezenenschrijven.nl/sites/default/files/2020-09/Onderzoek_laaggeletterdheid_en_schulden_oktober_2018.pdf
- Bandura, A. (1995). Comments on the crusade against the causal efficacy of human thought. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 26(3), 179–90. [https://doi.org/10.1016/0005-7916\(95\)00034-w](https://doi.org/10.1016/0005-7916(95)00034-w)
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.
- Bandura, A. (2012). On the functional properties of perceived self-efficacy revisited. *Journal of Management*, 38(1), 9–44. <https://doi.org/10.1177/0149206311410606>
- Belastingdienst. (z.d.). *Hoe werkt minnelijke schuldsanering?* Belastingdienst. https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/standaard_functies/priv

- Cialdini, R.B. (2011). The focus theory of normative conduct. In P.A.M. Van Lange, A.W. Kruglanski, & E.T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 295-312). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446249222>
- CMO STAMM. (2022, 8 augustus). *Schuldhelpverlening bij jongeren in Groningen: Een interview met de Eurocoach*. CMO STAMM. <https://cmostamm.nl/schuldhelpverlening-bij-jongeren-in-groningen-een-interview-met-de-eurocoach/>
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.98.2.310>
- Cook, L. A., & Sadeghin, R. (2018). Effects of perceived scarcity on financial decision making. *Journal of Public Policy & Marketing*, 37(1), 68–87. <https://doi.org/10.1509/jppm.16.157>
- Damian, L. E., Negru-Subtirica, O., Domocus, I. M., & Friedlmeier, M. (2020). Healthy financial behaviors and financial satisfaction in emerging adulthood: A parental socialization perspective. *Emerging Adulthood*, 8(6), 548–554. <https://doi.org/10.1177/2167696819841952>
- de Ridder, D. T. D., Lensvelt-Mulders, G., Finkenauer, C., Stok, F. M., & Baumeister, R. F. (2012). Taking stock of self-control: A meta-analysis of how trait self-control relates to a wide range of behaviors. *Personality and Social Psychology Review*, 16(1), 76–99. <https://doi.org/10.1177/1088868311418749>
- Divosa. (2024, 12 februari). 'Onze aanpak is niet vastomlijnd. We blijven experimenteren.' Divosa. <https://www.divosa.nl/verhalen/onze-aanpak-niet-vastomlijnd-we-blijven-experimenteren>
- Economakis, G., & Papageorgiou, T. (2023). *Marxist political economy and Bourdieu: economic and cultural capital, classes and state*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003375401>

- Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2010). Approach and avoidance temperament as basic dimensions of personality. *Journal of Personality*, 78(3), 865–906.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00636.x>
- Foster, D. W., Neighbors, C., Rodriguez, L. M., Lazorwitz, B., & Gonzales, R. (2014). Self-identification as a moderator of the relationship between gambling-related perceived norms and gambling behavior. *Journal of Gambling Studies*, 30(1), 125–140.
<https://doi.org/10.1007/s10899-012-9346-5>
- Gamble, A., Gärling, T. & Michaelsen, P. (2019). Young adults' consumption desires, feelings of financial scarcity and borrowing. In Hauff, J.C., Gärling, T., & Lindblom, T. (Eds.). *Indebtness in early adulthood. Causes and remedies* (pp. 89-108). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-13996-4_5
- Geber, S., Baumann, E., & Klimmt, C. (2019). Where do norms come from? Peer communication as a factor in normative social influences on risk behavior. *Communication Research*, 46(5), 708–730.
<https://doi.org/10.1177/0093650217718656>
- Gemeente Groningen. (2024). *Plan Schuldhulpverlening gemeente Groningen 2024-2028*. Gemeente Groningen. <https://gemeenteraad.groningen.nl/Documenten/Bijlage-Plan-Schuldhulpverlening-gemeente-Groningen-2024-2028.pdf>
- Gemeente Groningen. (z.d.). *Leerplicht*. Gemeente Groningen.
<https://gemeente.groningen.nl/leerplicht>
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Aantekeningen over het omgaan met een geschonden identiteit* (G.J. Johanenes, Vert.). Bijleveld.
- Grohmann, A., Kouwenberg, R., & Menkhoff, L. (2015). Childhood roots of financial literacy. *Journal of Economic Psychology*, 51, 114–133.
<https://doi.org/10.1016/j.joep.2015.09.002>
- Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (Eds.). (2015). *Handbook of socialization: Theory and research*. Guilford Press.

- Head, E. (2009). The ethics and implications of paying participants in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 12(4), 335–344.
<https://doi.org/10.1080/13645570802246724>
- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. (2020). *Qualitative Research Methods*. Sage.
- Inspectie van het Onderwijs. (2023). *De Staat van het Onderwijs 2023*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
<https://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/onderwijsinspectie/documenten/rapporten/2023/05/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023/Staat+van+het+Onderwijs+2023.pdf>
- Jaccard, J., Blanton, H., & Dodge, T. (2005). Peer influences on risk behavior: An analysis of the effects of a close friend. *Developmental Psychology*, 41(1), 135–47.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.1.135>
- Jorgensen, B. L., & Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family Relations*, 59(4), 465–478.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x>
- Jungmann, N. & Madern, T. (2016). *Duurzame verbetering van gezond financieel gedrag. Droom of werkelijkheid?* Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
<https://www.wrr.nl/binaries/wrr/documenten/working-papers/2016/06/30/duurzame-verbetering-van-gezond-financieel-gedrag.-droom-of-werkelijkheid/WP023-Duurzame-verbetering-gezond-financieel-gedrag.pdf>
- Kaiser, T., & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78.
<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>
- Keizer, M. (2019). *Lezen ≠ Begrijpen. De invloed van beperkte leesvaardigheid op de omgang met financiële problemen*. Stichting Lezen en Schrijven.
https://www.lezenenschrijven.nl/sites/default/files/2020-09/LisB_Eindrapport_A4_LR.pdf
- Koops, R. (2022, 24 november). Jongeren vaak in financiële problemen door online shoppen op afbetaling. *RTL Nieuws*.

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5348705/klarna-riverty-incasso-betalingsproblemen-online-winkelen-afm>

Kuhnen, C. M., & Melzer, B. T. (2018). Noncognitive abilities and financial delinquency: The role of self-efficacy in avoiding financial distress. *The Journal of Finance*, 73(6), 2837–2869. <https://doi.org/10.1111/jofi.12724>

Madern, T. (2015). *Op weg naar een schuldenvrij leven. Gezond financieel gedrag noodzakelijk om financiële problemen te voorkomen*. [Proefschrift, Universiteit Leiden]. Nibud.
<https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2889415/view>

Madern, T. Jungmann N., & van Geuns R. (2016). *Over de relatie tussen lees- en rekenvaardigheden en financiële problemen*. Stichting Lezen & Schrijven.
<https://surfsharekit.nl/objectstore/b8a18172-972a-4571-a61a-b5d15d4b5b8d>

Makkink, L. (2023, 25 januari). Zorgen om online gokken in de klas: 'Ze denken snel geld te verdienen'. *RTL Nieuws*.
<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5361377/online-gokken-middelbare-scholieren-account>

Maxwell, K. A. (2002). Friends: The role of peer influence across adolescent risk behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(4), 267–77.
<https://doi.org/10.1023/A:1015493316865>

McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, 27, 415–444.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.415>

Meelissen, M. R. M., Maassen, N. A. M., Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Valk, J., Dood, C., Derks, I., In 't Zandt, M., & Wolbers, M. (2023). *Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht*. Universiteit Twente. <https://doi.org/10.3990/1.9789036559461>

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2018). *Actieplan Brede Schuldenaanpak*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-de8a0007-bd1a-455d-9099-101e463cad56/pdf>

- Moorhouse, M., Goode, M., Cotte, J., & Widney, J. (2023). Helping those that hide: Anticipated stigmatization drives concealment and a destructive cycle of debt. *Journal of Marketing Research*, 60(6), 1135-1153.
<https://doi.org/10.1177/00222437221146521>
- Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). *Scarcity: Why having too little means so much*. Penguin Books.
- Muzus. (2022). *Levensgebeurtenis '18 jaar worden'. Onderzoek op basis van gamification principes onder jongeren en ouders met extra uitdagingen*. Muzus.
<https://indd.adobe.com/view/69c4fabe-c847-4c2c-89b1-f7d82e6b41d0>
- Nibud. (2023). *Nibud-competenties voor financiële redzaamheid*. Nibud.
<https://www.nibud.nl/download/18859/?tmstv=1710414984>
- Nibud. (z.d.). *Jongeren en hun geld*. Nibud. <https://www.nibud.nl/dossiers/jongeren-en-hun-geld/>
- NJi. (z.d.a). *Jongeren ondersteunen bij hun Big 5*. Nederlands Jeugdinstituut.
<https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/jongeren-ondersteunen-bij-hun-Big-5>
- NJi. (z.d.b). *Oorzaken en gevolgen van geldzorgen bij jongeren*. Nederlands Jeugdinstituut.
<https://www.nji.nl/armoede/oorzaken-en-gevolgen-van-geldzorgen-bij-jongeren>
- NOS. (2022, 20 april). 'Gemeenten moeten mensen in drie jaar uit de schulden helpen'. *NOS Nieuws*. <https://nos.nl/artikel/2425778-gemeenten-moeten-mensen-in-drie-jaar-uit-de-schulden-helpen>
- NVVK. (z.d.). *Schulden duurzaam oplossen*. NVVK. <https://www.nvvk.nl/ons-werkveld/minnelijke-schuldhelpverlening>
- Nyborg, K., Anderies, J.M., Dannenberg, A., Lindahl, T., Schill, C., Schlüter, M., Adger, W. N., Arrow, K.J., Barrett, S., Carpenter, S., Chapin III, F.S., Crépin, A., Daily, G., Ehrlich, P., Folke, C., Jager, W., Kautsky, N., Levin, S.A., Madsen, O. J., Polasky, S., Scheffer, M., Walker, B., Weber, E.U., Wilen, J., Xepapadeas, A. & De Zeeuw, A. (2016). Social norms as solutions: Policies may influence large-scale behavioral tipping. *Science*, 354(6308), 42–43. <https://doi.org/10.1126/science.aaf8317>

- Odekerken, M., Out, M. & Stavenuiter, M. (2023). *Werkzame elementen bij jongereninterventies, gericht op het voorkomen van (mogelijke) betalingsachterstanden*. Verwey-Jonker Instituut. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2023/01/319016_Werkzame-elementen-bij-jongereninterventies.pdf
- Orejudo, S., Puyuelo, M., Fernández-Turrado, T., & Ramos, T. (2012). Optimism in adolescence: A cross-sectional study of the influence of family and peer group variables on junior high school students. *Personality and Individual Differences*, 52(7), 812–817. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.01.012>
- Plantinga, A. (2019). *Poor psychology: poverty, shame, and decision making*. [Proefschrift, Universiteit Tilburg]. Ridderprint BV. <https://www.arnoudplantinga.nl/pdf/Poor%20Psychology.pdf>
- Pluymert, F., Toben, H., & van den Born, J. (2019). *Het grote schulden preventieboek*. Diversion. <https://www.verzekeraars.nl/media/6965/moneyways-het-grote-schuldenpreventieboek.pdf>
- Richter, C. (2023). *Versnellers op de Big 5. Een inspiratiegids voor een integrale aanpak 16-27*. Vereniging van Nederlandse Gemeenten. https://vng.nl/sites/default/files/2023-10/versnellers_op_de_big_5.pdf
- Rijksoverheid. (2022, 5 september). *Ministerie van Financiën start campagne om jongeren te wijzen op risico's van crypto's*. Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/09/05/ministerie-van-financien-start-campagne-om-jongeren-te-wijzen-op-risicos-van-cryptos>
- Rijksoverheid. (2023, 24 augustus). *Mbo-scholen kunnen vanaf 18 september geld voor financiële educatie aanvragen*. Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/08/24/mbo-scholen-kunnen-vanaf-18-september-geld-voor-financiele-educatie-aanvragen>
- Rijksoverheid. (2024, 11 maart). *Subsidie om jongeren te leren over geldzaken en geldzorgen*. Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2024/03/11/subsidie-om-jongeren-te-leren-over-geldzaken-en-geldzorgen>

Rijksoverheid. (z.d.). *Schulden aanpakken*. Rijksoverheid.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/schulden-aanpakken>

Sandel, M. J. (2020). *The tyranny of merit: What's become of the common good?* Penguin Books.

Sansone, D., Rossi, M., & Fornero, E. (2019). "Four bright coins shining at me": Financial education in childhood, financial confidence in adulthood. *Journal of Consumer Affairs*, 53(2), 630–651. <https://doi.org/10.1111/joca.12207>

Schoenmaker, I. & Kok, S. (2020). *Mens centraal. Levensgebeurtenis '18 jaar worden'*. MARE.

<https://archieff28.sitearchief.nl/archives/sitearchief/20240620135735/https://www.programmamenscentraal.nl/binaries/programmamenscentraal/documenten/rapporten/2022/01/18/onderzoeksrapport-levensgebeurtenis-ik-word-18-jaar/DT+2020269+rapport+MARE.pdf>

Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22(2), 63–75. <http://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>

Shim, S., Barber, B. L., Card, N. A., Xiao, J. J., & Serido, J. (2010). Financial socialization of first-year college students: The roles of parents, work, and education. *Journal of Youth and Adolescence: A Multidisciplinary Research Publication*, 39(12), 1457–1470. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9432-x>

Simons, A. M. W., Houkes, I., Koster, A., Groffen, D. A. I., & Bosma, H. (2018). The silent burden of stigmatisation: A qualitative study among Dutch people with a low socioeconomic position. *Bmc Public Health*, 18(1), 443. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5210-6>

Simpson, B., & Willer, R. (2015). Beyond altruism: Sociological foundations of cooperation and prosocial behavior. *Annual Review of Sociology*, 41, 43–63. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073014-112242>

Solheim S. A., Zuiker V. S., Levchenko P. (2011). Financial socialization family pathways: Reflections from college students' narratives. *Family Science Review*, 16, 97–112.

- Sotiropoulos, V., & d'Astous, A. (2013). Attitudinal, self-efficacy, and social norms determinants of young consumers' propensity to overspend on credit cards. *Journal of Consumer Policy: Consumer Issues in Law, Economics and Behavioural Sciences*, 36(2), 179–196. <https://doi.org/10.1007/s10603-013-9223-3>
- Stavenuiter, M. & Nederland, T. (2014). *Lokaal en integraal. Vormgeving en uitvoering van de schuldhulpverlening in zestig gemeenten*. Verwey-Jonker Instituut. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/3995_Lokaal-en-integraal_web-2.pdf
- Stichting Lezen en Schrijven. (2018). *Feiten & cijfers laaggeletterdheid*. Stichting Lezen & Schrijven. https://www.lezenenschrijven.nl/sites/default/files/2020-09/2018_SLS_Literatuurstudie_FeitenCijfers_interactief_DEF.pdf
- van der Schors, A., & Stierman, N. (2016). *Financiële opvoeding & het financiële gedrag als volwassene*. Nibud. <https://www.nibud.nl/download/8805/?tmstv=1710691942>
- van Giesen, R.I., Verheijen, M., & Prüfer, P. (2023). *Digitale vaardigheden van Nederlanders*. Centerdata. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2023/06/19/digitale-vaardigheden-van-nederlanders/Rapportage+Digitale+vaardigheden+van+Nederlanders.pdf>
- van Reijmersdal, E. A., & Hudders, L. (2023). Hoe word je miljonair in drie stappen? Een experimenteel onderzoek naar de persuasieve kracht van beleggingsadviezen door influencers. *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 51(3), 284–302. <https://doi.org/10.5117/TCW2023.3.004.REIJ>
- Vijaykumar, J. H. (2022). The association of financial socialization with financial self-efficacy and autonomy: A study of young students in India. *Journal of Family and Economic Issues*, 43(2), 397–414. <https://doi.org/10.1007/s10834-021-09797-x>
- VNG. (2024). *Leidraad vroegsignalering. Wat moet u als gemeente weten over vroegsignalering?* Vereniging van Nederlandse Gemeenten. <https://vng.nl/sites/default/files/2022-05/Leidraad-Prioriteren-en-opvolgen-vroegsignalen.pdf>

- von Stumm, S., Fenton O’Creevy, M., & Furnham, A. (2013). Financial capability, money attitudes and socioeconomic status: Risks for experiencing adverse financial events. *Personality and Individual Differences*, 54(3), 344–349.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.09.019>
- Walstad, W.B., Rebeck, K., & MacDonald, R. A. (2010). The effects of financial education on the financial knowledge of high school students. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 336–357. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01172.x>
- Wender. (z.d.). *Hulp voor jongeren en jeugd*. Wender. <https://www.wender.nl/hulp-voor-jongeren-en-jeugd/>
- Westhof, F., de Ruig, L. & Kerckheart, A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers 2015: Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden*. Panteia.
<https://www.financieelfittewerknemers.nl/bibliotheek/Rapporten/huishoudens-in-de-rode-cijfers-2015.pdf>
- WIJ Groningen. (z.d.). *Hulp bij geldproblemen*. WIJ. <https://wij.groningen.nl/hulp-bij-thema/geld-werk/hulp-bij-geldproblemen/>
- Wijers, M. & Veerman, N. (2023). *Nibud-competenties voor financiële zelfredzaamheid*. Nibud. <https://www.nibud.nl/download/18859/?tmstv=1719392163>
- Wijzer in Geldzaken. (2024). *Hoe ben jij GELD de BAAS? Onderzoek onder jongeren van 16-19 jaar over omgaan met geld en hun financiële toekomst*. Wijzer in Geldzaken.
<https://www.wijzeringeldzaken.nl/platform-wijzeringeldzaken/publicaties/onderzoek-hoe-blijf-jij-je-geld-de-baas-11-3-2024.pdf>
- WRR. (2017). *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
<https://www.wrr.nl/binaries/wrr/documenten/rapporten/2017/04/24/weten-is-nog-geen-doen/R097-Weten-is-nog-geen-doen.pdf>
- Yu, L., Gao, J., Kong, Y., & Huang, L. (2023). Impact of perceived scarcity on delay of gratification: Meditation effects of self-efficacy and self-control. *Current Psychology*, 43(3), 2899–2907. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04455-x>

Bijlage I. Flyer

Hoi! Ik ben Simone. Voor mijn opleiding loop ik stage bij de gemeente Groningen. Hier doe ik onderzoek naar geldzorgen onder jongeren. Daarom vraag ik jouw hulp. Ik zou graag met jou willen praten over jouw ervaringen met geld en geldzorgen. Op deze flyer staat hoe het interview in zijn werk gaat.

Ik zou het heel fijn vinden als je mij wil helpen, maar als je liever niet meedoet is dat ook niet erg. Jouw deelname is volledig vrijwillig. Ook blijft alles wat je zegt tijdens ons gesprek anoniem.

MET WIE IS HET INTERVIEW?

Het interview wordt gehouden door Simone.

WAAR GAAT HET OVER?

Jouw ervaringen met het leren omgaan met geld en geldzorgen.

HOE LANG DUURT HET?

Ongeveer 1 uur.

WAAR IS HET?

Aan het Harm Buitenplein. Als je liever ergens anders afspreekt kunnen we dat overleggen.

WANNEER IS HET?

Dat spreken we samen af. We kunnen bijvoorbeeld afspreken als jij al aan het Harm Buitenplein bent voor een afspraak met de Eurocoach.

Wanneer je meedoet aan het interview krijg je een cadeaubon van €30,- als bedankje!

Je kan kiezen uit:

- Bioscoopbon
- Cadeaubon Douglas
- Cadeaubon Nike

Wil je graag meedoen? Of heb je nog vragen? Stuur mij dan een appje!

Bijlage II. Informatiebrief

Informatiebrief interview

Ik ben Simone. Ik ben student aan de Rijksuniversiteit Groningen. Voor mijn opleiding loop ik stage bij de gemeente Groningen. Hier doe ik onderzoek naar geldzorgen onder jongeren. Het doel van dit onderzoek is begrijpen hoe jongeren leren omgaan met geld en hoe onder jongeren problemen met geld ontstaan. Via dit interview wil ik graag meer te weten komen over jouw ervaringen met deze onderwerpen.

Jouw Eurocoach heeft gevraagd of jij mee wil doen aan het interview voor mijn onderzoek. Om jou meer informatie te geven over dit onderzoek, krijg jij deze brief. Deze brief geeft informatie over het interview. Ook legt de brief uit hoe er met jouw gegevens wordt omgegaan. **Aan het einde van deze informatiebrief staat mijn telefoonnummer.** Als je graag mee wil doen aan het interview kan je mij Whatsappen. Ook als je vragen hebt mag je deze altijd stellen.

Wat gaan we doen?

- **Het interview duurt ongeveer 60 minuten.** Het is niet erg als het interview korter of langer duurt.
- **Ik neem de audio van het interview op** zodat ik het kan terugluisteren en uit kan schrijven wat er is gezegd.
- **Wat je vertelt tijdens het interview kan niet fout zijn.** Als je ergens niet over wil praten of een vraag niet wil beantwoorden, is dit ook geen probleem.
- **Jouw deelname aan dit interview is volledig vrijwillig.** Als je niet meer mee wil doen heeft dit geen invloed op jouw hulpverleningstraject. Je kan op ieder moment stoppen met het interview.
- **Voordat het interview begint onderteken je een toestemmingsformulier.** Wij nemen dit formulier samen door. Door dit toestemmingsformulier te ondertekenen ga je akkoord met de informatie in deze informatiebrief. Ook stem je hierdoor in met het interview en het gebruik van jouw informatie in het eindonderzoek. Hierbij blijft jij anoniem.
- Aan het einde van het interview herhaal ik kort wat we hebben besproken. Je kan dan aangeven of iets niet klopt of iets liever wil weglaten.

- **Om jou te bedanken voor deelname aan het interview krijg je een cadeaubon.**
Ook is dit een vergoeding voor mogelijke reiskosten. De waarde van deze cadeaubon is €30. Wij bespreken vooraf met elkaar welke cadeaubon je krijgt. Je kan kiezen uit een bioscoopbon of bon voor de Douglas of Nike.

Hoe zit het met privacy?

- **Alles wat je tegen mij zegt blijft anoniem.** Ik weet wel waarover wij hebben gepraat, maar ik vertel andere mensen niet over ons gesprek. Ook komen jouw naam of andere kenmerken waaraan iemand jou kan herkennen niet in de uitgeschreven versie van het interview. Deze informatie komt ook niet in het eindonderzoek.
- De audio-opname van het interview wordt veilig bewaard op mijn telefoon van de gemeente. Alleen ik heb toegang tot deze opname. **De opname wordt verwijderd zodra ik het interview heb uitgeschreven.**
- De uitgeschreven versie van het interview worden bewaard op een beveiligde schijf. Uiterlijk 31 december 2025 wordt de uitgeschreven versie van het interview verwijderd.

Hoe wordt het interview gebruikt?

- **Het interview wordt gebruikt voor het eindonderzoek van mijn opleiding.** Dit onderzoek wordt ook door de gemeente gebruikt om de hulpverlening aan jongeren te verbeteren.
- **De dingen die jij zegt tijdens het interview kunnen anoniem in het onderzoek worden opgeschreven.** Dat betekent dat niemand – behalve ik – weet dat jij dit hebt gezegd. **Jouw naam wordt nergens genoemd.**

Wat als ik niet meer mee wil doen?

Je mag altijd stoppen met het interview. Dit mag ook als wij het interview al hebben gehad. Je hoeft mij niet te vertellen waarom je stopt. Als je besluit niet meer deel te nemen, worden al jouw gegevens verwijderd. Wanneer je na het interview besluit te stoppen, laat mij dit dan weten door een bericht te sturen naar [telefoonnummer]. **Dit kan tot 1 week na het interview.**

Ik heb nog vragen/wil graag deelnemen, wat moet ik doen?

Als je graag mee wil doen aan het interview, stuur mij dan een Whatsapp bericht. Mijn telefoonnummer is: [telefoonnummer]. Via Whatsapp spreken wij een datum af voor het interview. Ook als je nog vragen hebt kan je mij een bericht sturen.

Bijlage III. Formulier geïnformeerde toestemming

Toestemmingsformulier interview

Voordat je besloot deel te nemen aan dit interview heb je van mij een informatiebrief gekregen. Hierin stond informatie over het onderzoek, de risico's en cadeaubon. Ook werd hierin uitgelegd hoe er met jouw informatie wordt omgegaan. Je hebt mij ook vragen kunnen stellen over de informatie.

Met dit toestemmingsformulier geef je aan dat je de informatie begrijpt en hiermee akkoord gaat. Ook geef je hiermee toestemming voor het interview, de audio-opname van het interview en het gebruik van jouw informatie in mijn eindonderzoek. Hierbij blijf jij anoniem.

Heb je de informatiebrief gelezen, begrijp je de informatie en ga je hiermee akkoord?

- Ja, ik begrijp de informatie en wil deelnemen aan het interview over mijn ervaring met geldzorgen en het omgaan met geld.
- Nee, ik wil niet deelnemen aan het interview.

Wat jij zegt tijdens het interview kan worden opgeschreven in mijn eindonderzoek.

Hierbij blijf jij volledig anoniem. Vind je dat goed?

- Ja, wat ik zeg tijdens het interview mag anoniem worden opgeschreven in het eindonderzoek.
- Nee, wat ik zeg tijdens het interview mag niet worden opgeschreven in het eindonderzoek.

Ondertekening

Interviewnummer _____

Datum _____

Handtekening deelnemer _____

Handtekening onderzoeker _____

Bijlage IV. Interviewschema

Interviewschema

Introductie

Voordat we begonnen met het interview hebben we het formulier voor geïnformeerde toestemming doorgelezen en ondertekent. Ook heb je mij vragen kunnen stellen over de informatiebrief en het onderzoek. Ik wil je nu vragen of je mij toestemming geeft om dit interview te starten en op te nemen.

Mijn naam is Simone. Ik studeer Sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ik ben bijna klaar met deze studie. Om mijn studie af te maken loop ik stage bij de gemeente Groningen. Dit doe ik op de beleidsafdeling, waar ik veel bezig ben met de schuldhulpverlening. Voor het afronden van mijn studie, en voor de gemeente, doe ik dit onderzoek. Het onderzoek gaat over geldzorgen onder jongeren. Ik wil vooral horen over jouw ervaringen met het leren omgaan met geld en geldzorgen.

Ik vraag tijdens het interview eerst of je wat over jezelf kan vertellen. Daarna vraag ik over hoe jij hebt leren omgaan met geld. Ook zullen we het hebben over hoe bij jou geldzorgen zijn ontstaan, en hoe je hiervoor bij de Eurocoach terecht bent gekomen. We zullen het ook hebben over welke hulp jij misschien hebt gemist.

Voordat ik de vragen ga stellen wil ik nog zeggen dat je het altijd mag aangeven wanneer jij een vraag liever niet beantwoordt. Dan slaan wij deze vraag gewoon over. Ook zijn er geen foute antwoorden, ik wil graag horen over jouw ervaringen. Als je wil stoppen met het interview of even een pauze wil nemen mag je dit altijd tegen mij zeggen.

Achtergrondinformatie

1. Hoe oud ben je?
2. Waar ben je zoal mee bezig in het dagelijks leven?

Probes: school, werk

3. Kun je me vertellen over hoe je nu woont?

Probes: op jezelf, bij ouders, broers/zussen

Openingsvragen

4. We gaan met elkaar praten over geld en geldzorgen. Waar denk je aan bij deze onderwerpen?
5. Wat denk jij dat iemand moet kunnen om geldproblemen te voorkomen?

Probes: kennis, (basis)vaardigheden, gedrag, houding

6. Kun je me iets vertellen over hoe jij je geldzaken regelt?

Probes: vertrouwen in zichzelf, moeite met bepaalde dingen

Kernvragen

Socialisatie

7. Hoe heb jij leren omgaan met geld?

Probes: hebben de ouders advies gegeven, zakgeld, dingen voorgedaan

8. Hoe werd er bij jou thuis omgegaan met geld?

Probes: geldgebrek, (hoe) werd er thuis over geld gepraat, houding ten opzichte van geld, werd er hulp gevraagd bij problemen

9. Hoe wordt/werd er op school aandacht besteed aan het omgaan met geld?

Probes: hoe vaak, wat heb je hiervan onthouden

10. Hoe gaan jouw vrienden om met geld?

Probes: wordt er over geld(zorgen) gepraat, schaamte, belangrijk om veel geld te hebben

11. Misschien heb je het wel eens meegemaakt dat jouw vrienden risico's namen met hun geld. Kun je je zo'n moment herinneren?

Probes: hoe voelde dat, groepsdruk

12. Zie je op sociale media ook veel posts over geld?

Probes: wat voor soort posts, hoe reageer je hierop

13. Aan wie neem jij een voorbeeld wanneer het gaat om de manier waarop je met geld omgaat?

Risicogedrag en doenvermogen

14. Soms kan het lastig zijn om goed met geld om te gaan. Kan je mij vertellen over een moment waarop jij hiermee moeite had?

Probes: stress, risico genomen

15. Waarom vond je het toen lastig om de goede keuze te maken?

Probes: lange termijn overzien, hoe is uiteindelijk de keuze gemaakt, welke overwegingen hebben meegespeeld

Ontstaan schulden

16. Hoe veranderde jouw financiële situatie toen je 18 jaar werd?

Probes: wat moest je toen regelen, hoe kwam je hierachter, voelde je je goed voorbereid, vertrouwen in dat dit goed kwam, hulp gevraagd, van wie

17. Hoe zijn bij jou problemen met geld ontstaan?

Probes: wanneer begon je je zorgen te maken, wat maakte het lastig, eigen rol bij het ontstaan van problemen, hoe reageerde je (actie of wachten), wat had je nu anders gedaan

18. Wie heeft jou geholpen tijdens deze periode?

Probes: op wat voor manier hebben zij geholpen (emotioneel, financieel)

Begeleiding

19. Hoe ben jij bij de Eurocoach terechtgekomen voor hulp?

Probes: hoe wist je van bestaan, belemmeringen hulp vragen

20. Op wat voor manier heeft de Eurocoach jou geholpen?

Probes: beter met geld omgaan, meer vertrouwen in jezelf en waarom

Preventie

21. Op wat voor manier hadden jouw geldzorgen voorkomen kunnen worden?

Probes: wat voor hulp had je nodig gehad, kennis en vaardigheden, van wie hulp nodig gehad

22. Naar wie zou jij luisteren als het gaat over advies over je geldzaken?

Afsluitende vragen

[Korte herhaling van wat is besproken].

23. Hoe kijk jij naar jouw financiële toekomst?

24. Zijn er nog dingen waar je graag iets meer over wil vertellen?

25. Heb je nog tips voor hulpverleners die jongeren in jouw situatie graag willen helpen?

26. Hoe vond je het om mee te doen aan het interview?

27. Zijn er nog dingen die ik misschien anders had kunnen doen of vragen?

Dit waren alle vragen die ik jou wilde stellen. Heel erg bedankt voor je deelname aan dit interview. Ik vind het heel fijn dat je tijd hebt vrijgemaakt voor het interview en hoop dat je het ook leuk vond om mee te doen

Bijlage V. Operationalisatie interviewvragen

Vraag	Concept uit model	Deelvraag	Theorie	Toelichting
Introductie				
Introductie	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Ik stel mij voor, leg uit wat we gaan doen en benadruk dat de jongere geen antwoord hoeft te geven als hij/zij dat niet wil. Ik vraag toestemming voor de start van het interview en audio-opname.
Achtergrondinformatie/demografische vragen				
<i>Hoe oud ben je?</i>	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Dit vertelt iets over de leeftijdsverdeling van de jongeren.
<i>Waar ben je zoal mee bezig in het dagelijks leven?</i> Probes: school, werk	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Voor het overzicht van de doelgroep en om de verdere vragen beter vorm te geven is het goed om te weten of de jongere naar school gaat en/of werkt.
<i>Kun je me vertellen over hoe je nu woont?</i> Probes: op jezelf, bij ouders, broers/zussen	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Dit geeft een idee van de woonsituatie van de jongere. Hier kan ik in de verdere vragen rekening mee houden.
Openingsvragen				
<i>We gaan met elkaar praten over geld en geldzorgen. Waar denk je aan bij deze onderwerpen?</i>	O.a. schaarste, life-events, financiële verleidingen	N.v.t.	N.v.t.	Dit is een breed geformuleerde vraag om rustig over te gaan in het hoofdthema. Ik krijg een idee waarmee de jongere dit associeert. Hier kan ik in de verdere vragen rekening mee houden.
<i>Wat denk jij dat iemand moet kunnen om geldproblemen te voorkomen?</i> Probes: kennis, (basis)vaardigheden, gedrag, houding	Kennis, vaardigheden, doenvermogen	1, 2 & 3	Paragraaf 3.2	Hiermee ontstaat een beeld van wat de jongere verstaat onder gezond financieel gedrag, bijvoorbeeld kennis of houding.
<i>Kun je me iets vertellen over hoe jij je geldzaken regelt?</i> Probes: vertrouwen in zichzelf, moeite met bepaalde dingen	Kennis, vaardigheden, doenvermogen, begeleiding	2	Paragraaf 3.2	Hierdoor ontstaat een beeld van het traject met de Eurocoach. Ook hoor ik hoeveel de jongere hierin zelf doet en kan ik vragen waar hij/zij meer of minder moeite mee heeft.

Kernvragen				
Socialisatie				
<i>Hoe heb jij leren omgaan met geld?</i> Probes: hebben de ouders advies gegeven, zakgeld, dingen voorgedaan	Socialisatie	2	Paragraaf 3.3	Ik hoor wie de grootste rol heeft gespeeld tijdens de financiële ontwikkeling van de jongere. Ik vraag ook op wat voor manier hij/zij heeft geleerd met geld om te gaan.
<i>Hoe werd er bij jou thuis omgegaan met geld?</i> Probes: geldgebrek, (hoe) werd er over geld gepraat, houding ten opzichte van geld, werd er hulp gevraagd bij problemen	Socialisatie (ouders), kennis, vaardigheden, doenvermogen	2	Paragrafen 1.2 & 3.3	Wanneer thuis negatief over geld wordt gesproken, heeft dit impact heeft op de houding van het kind ten opzichte van de financiën. Ook opgroeien met geldzorgen beïnvloedt deze houding.
<i>Hoe wordt/werd er op school aandacht besteed aan het omgaan met geld?</i> Probes: hoe vaak, wat heb je hiervan onthouden	Socialisatie (school), kennis, vaardigheden	2	Paragrafen 1.2 & 3.3	Deze vraag laat zien of de jongere op school iets heeft meegekregen over hoe zij hun geldzaken moeten regelen.
<i>Hoe gaan jouw vrienden om met geld?</i> Probes: wordt er over geld(zorgen) gepraat, schaamte, belangrijk om veel geld te hebben	Socialisatie (vrienden), financiële verleidingen, kennis, doenvermogen	2	Paragrafen 1.2, 3.3 & 3.4	Vrienden zijn een belangrijke referentiegroep voor de jongere: hoe vrienden zich gedragen, beïnvloedt hoe de jongere zich gedraagt. Deze vraag biedt inzicht in hoe het gedrag van de vrienden invloed heeft op de jongere.
<i>Misschien heb je het wel eens meegemaakt dat jouw vrienden risico's namen met hun geld. Kun je je zo'n moment herinneren?</i> Probes: hoe voelde dat, groepsdruk	Socialisatie (vrienden), financiële verleidingen, doenvermogen	2	Paragrafen 1.2, 3.3 & 3.4	Wanneer vrienden risicogedrag vertonen wordt dit gedrag genormaliseerd. Ook kan de aanwezigheid van vrienden het weerstaan van financiële verleidingen lastiger maken door groepsdruk. Deze vraag toont hoe vrienden invloed hebben op het gedrag van de jongere.
<i>Zie je op sociale media ook veel posts over geld?</i> Probes: wat voor soort posts, hoe reageer je hier op	Socialisatie (sociale media), kennis, financiële	2	Paragrafen 1.2, 3.3 & 3.4	Sociale media zijn een steeds belangrijkere bron van informatie voor jongeren. Dit kan hen kennis meegeven, maar kan ook een financiële verleiding zijn door reclame en het promoten van financieel risicogedrag zoals

	verleidingen, doenvermogen			beleggen. Deze vraag laat zien hoe dit het (risico)gedrag en doenvermogen van de jongere beïnvloedt.
<i>Aan wie neem jij een voorbeeld wanneer het gaat om de manier waarop je met geld omgaat?</i>	Socialisatie	2 & 3	Paragraaf 3.3	Deze vraag toont aan wie de jongere een voorbeeld neemt wat betreft de financiën en waarom. Zo wordt duidelijk wat hij/zij belangrijk vindt in een rolmodel. Dit kan meegenomen worden bij de preventie.
Risicogedrag en doenvermogen				
<i>Soms kan het lastig zijn om goed met geld om te gaan. Kan je mij vertellen over een moment waarop jij hiermee moeite had?</i> Probes: stress, risico genomen	Financiële verleidingen, life-events, schaarste, doenvermogen	1, 2 & 3	Paragraaf 3.4	Deze vraag laat zien op welke momenten het voor de jongere lastig is om de juiste keuze omtrent het geld te maken. Hierdoor wordt duidelijk wat (of wie) hier invloed op heeft.
<i>Waarom vond je het toen lastig om de goede keuze te maken?</i> Probes: lange termijn overzien, hoe is uiteindelijk de keuze gemaakt, welke overwegingen hebben meegespeeld	Socialisatie, doenvermogen	1, 2 & 3	Paragrafen 3.2, 3.3 & 3.4	Deze vraag maakt duidelijk welke overwegingen meespelen in de keuze die de jongere op een lastig moment maakt. Heeft de omgeving hier bijvoorbeeld invloed op of is het een keuze die vanuit persoonlijke overwegingen wordt gemaakt?
Ontstaan schulden				
<i>Hoe veranderde jouw financiële situatie toen je 18 jaar werd?</i> Probes: wat moest je toen regelen, hoe kwam je hierachter, voelde je je goed voorbereid, vertrouwen in dat dit goed kwam, hulp gevraagd, van wie	Life-events, schaarste, financiële verleidingen, kennis, vaardigheden, doenvermogen, vangnet	1 & 3	Paragrafen 3.4 & 3.5	De overgang naar 18 jaar wordt gezien als life-event waarbij financiële problemen kunnen ontstaan. Deze vraag biedt inzicht in hoe deze overgang bij de jongere is gegaan: had hij/zij voldoende kennis en vaardigheden, kon hij/zij goed omgaan met de nieuwe situatie, hoe heeft het netwerk een rol gespeeld tijdens deze overgang?
<i>Hoe zijn bij jou problemen met geld ontstaan?</i> Probes: wanneer begon je je zorgen te maken, wat maakte het lastig, eigen rol bij het ontstaan van problemen,	Life-events, schaarste, financiële verleidingen, socialisatie,	1, 2, 3 & 4	Paragrafen 3.2, 3.3, 3.4 & 3.5	Deze vraag maakt duidelijk hoe de geldzorgen van de jongere zijn ontstaan. Daarnaast laat het zien hoe hij/zij hierop gereageerd heeft: heeft hij/zij hulp gevraagd of afgewacht en hoe hebben de geldzorgen hem/haar

hoe reageerde je (actie of wachten), wat had je nu anders gedaan	kennis, vaardigheden, doenvermogen, vangnet			beïnvloed? Hier kan ook ter sprake komen van wie de jongere hulp heeft gehad of juist gemist.
<i>Wie heeft jou geholpen tijdens deze periode?</i> Probes: op wat voor manier hebben zij geholpen (emotioneel, financieel)	Vangnet	3 & 4	Paragraaf 3.5	Deze vraag maakt duidelijk bij wie de jongere om hulp heeft gevraagd voor de geldzorgen. Welke obstakels ondervond hij/zij hierbij en missen ze ook bepaalde hulp? Het maakt duidelijk of de jongere steun vindt in het netwerk, bij hulpinstanties of beide.
Begeleiding				
<i>Hoe ben jij bij de Eurocoach terechtgekomen voor hulp?</i> Probes: hoe wist je van bestaan, belemmeringen hulp vragen	Schaamte, vangnet	3 & 4	Hoofdstuk 2	Om verbeteringen te kunnen in de hulpverlening doen is het goed om te weten waar de jongere over de Eurocoach heeft gehoord, of hij/zij belemmeringen ervaarde bij het vragen van hulp en wanneer hij/zij besloot hulp te vragen.
<i>Op wat voor manier heeft de Eurocoach jou geholpen?</i> Probes: beter met geld omgaan, meer vertrouwen in jezelf en waarom	Kennis, vaardigheden, doenvermogen, schaarste	3 & 4	Hoofdstuk 2 & paragraaf 3.2	Deze vraag laat de ontwikkeling in financiële zelfredzaamheid van de jongere zien sinds hij/zij hulp ontvangt: op welke gebieden ziet hij/zij verbetering en wat doet dat voor het financiële gedrag?
Preventie				
<i>Op wat voor manier hadden jouw geldzorgen voorkomen kunnen worden?</i> Probes: wat voor hulp had je nodig gehad, kennis en vaardigheden, van wie hulp nodig gehad	Kennis, vaardigheden, doenvermogen, vangnet	3 & 4	Paragrafen 3.2, 3.3, 3.4 & 3.5	Door de jongeren te laten reflecteren op hoe de geldzorgen zijn ontstaan en voorkomen hadden kunnen worden, ontstaat inzicht in wat er qua preventie wellicht beter kan.
<i>Naar wie zou jij luisteren als het gaat over advies over je geldzaken?</i>	Kennis, vaardigheden, netwerk, vangnet	3 & 4	Paragraaf 3.3	Om preventie vorm te geven is het goed om te weten van wie de jongere advies zou aannemen. Zo wordt ook duidelijk welke kenmerken deze persoon moet hebben.
Afsluitende vragen				
<i>Hoe kijk jij naar jouw financiële toekomst?</i>	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Deze vraag zorgt ervoor dat het interview niet abrupt eindigt. Hiermee wordt gewerkt richting het afronden van

				het interview. Mogelijk laat het ook zien in hoeverre de jongere toewerkt naar financiële zelfredzaamheid.
<i>Zijn er nog dingen waar je graag iets meer over wil vertellen?</i>	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Deze vraag geeft de jongere de mogelijkheid om nog toevoegingen of aanpassingen te doen.
<i>Heb je nog tips voor hulpverleners die jongeren in jouw situatie graag willen helpen?</i>	N.v.t.	3 & 4	N.v.t.	De jongere kan hier tips geven naar aanleiding van iets dat zij hebben gemist in bijvoorbeeld de preventie van geldzorgen of in hun begeleiding. Het kan ook gebaseerd zijn op iets dat hij/zij juist positief heeft ervaren.
<i>Hoe vond je het om mee te doen aan het interview?</i>	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Deze vraag laat aan mij zien hoe het interview is ervaren door de jongere. Bij de volgende interviews kan ik deze ervaring meenemen.
<i>Zijn er nog dingen die ik misschien anders had kunnen doen of vragen?</i>	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Deze vraag laat aan mij zien hoe het interview is ervaren door de jongere. Bij de volgende interviews kan ik deze ervaring meenemen.

Bijlage VI. Codeboek

Aanpak ^{vii}	Thema ^{viii}	Sub thema	Code	Omschrijving	Voorbeeld
Deductief	Ontstaan financiële problemen ^{ix}	Financiële verleidingen	<i>Achteraf betalen</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan door achteraf betalen en bijkomende incassokosten.	“Ook aankopen, die ik bijvoorbeeld via een Klarna had gekocht en dat nooit had betaald en dat ook gewoon vergat.” – P3
Deductief		Ongezonder financieel gedrag	<i>Rekeningen niet betalen (onvoldoende inkomsten)</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan door rekeningen niet te betalen omdat hiervoor niet voldoende geld was.	“En toen op dat moment betaalde ik mijn lesgeld niet omdat het gewoon niet wou, omdat ik daarnaast ook niet werkte enzo.” – P4
Inductief			<i>Rekeningen niet betalen (overig)</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan door rekeningen niet te betalen omdat betalen werd uitgesteld, vergeten of omdat het geld ergens anders voor werd gebruikt.	“Dus ik wou dat eigenlijk behouden maarja toen ging ik in plaats van met m’n zorgtoeslag m’n zorg niet betalen, ik ging daarmee gewoon leuke dingen doen.” – P7
Inductief			<i>Onverstandig budgetteren</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan door onverstandig budgetteren, bijvoorbeeld door overbesteding en geld (een hoog bedrag) direct uit te geven in plaats van opzij te zetten.	“[...] stel ik zou 1000 euro op die rekening hebben, dan denk je van ‘ooooh, ik heb 1000 euro, kan wel’, die 50 euro spel of die 100 euro, dat kan wel.” – P1
Deductief		Overgang 18-/18+	<i>Geen life-event</i>	De participant vertelt dat de overgang 18-/18+ niet als life-event werd ervaren.	“Ik zat toen nog op de middelbare. Mijn enige verandering was dus dat ik de tegemoetkoming kreeg.” – P2
Inductief			<i>Stabiele woonsituatie</i>	De participant vertelt dat hij/zij tijdens de overgang 18-/18+ een stabiele woonsituatie had.	“Nee, ook het beschermd wonen, begeleid wonen destijds is allemaal vanuit de gemeente voor mij geregeld.” – P5

Deductief			<i>Life-event</i>	De participant vertelt dat de overgang 18-/18+ als life-event werd ervaren.	<i>“En dan ben je ineens 18, en dan, dan gaat het stress-knopje toch wel meteen om hoog van, hé, ik moet alles regelen [...].” – P6</i>
Deductief			<i>Financiële verantwoordelijkheden</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan door niet goed omgaan met de financiële verantwoordelijkheden rond zijn/haar 18 ^e (zorgverzekering, betalingsverplichtingen).	<i>“Omdat je dan echt wel te maken komt met je eigen vaste lasten en je eigen – nou, alles wordt van jezelf. [...].” – P3</i>
Inductief			<i>Financiële vrijheid</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan door niet goed omgaan met financiële vrijheid, zoals een eigen rekening.	<i>“Want toen kon ik bestellen wat ik wilde, want dan kreeg ik ook nooit meer opmerkingen van mijn moeder van ‘heb je alweer wat besteld’. Dus ik had gewoon die complete vrijheid.” – P11</i>
Inductief			<i>Verandering financiële situatie</i>	De participant vertelt dat de financiële situatie rond zijn/haar 18 ^e veranderde door bijvoorbeeld vaste lasten, zorgtoeslag en studiefinanciering.	<i>“Ja je moest je zorgverzekering enzo betalen, lesgeld betalen, en meer eigenlijk niet.” – P4</i>
Inductief		Ontwikkelingen op diverse leefgebieden	<i>ADHD/autisme</i>	De participant vertelt dat het hebben van bijvoorbeeld ADHD of autisme invloed heeft gehad op het financiële gedrag.	<i>“Waarschijnlijk gewoon impulsiviteit vanuit mijn [ADHD/autisme]. Dat is een veelvoorkomend dingetje.” – P5</i>
Inductief			<i>Mentaal en fysiek welzijn</i>	De participant vertelt dat het mentale en fysieke welzijn samenhangt met de financiële situatie.	<i>“En dat kwam ook mede dankzij [gezondheidsklachten]. [medische gegevens]. Dus daardoor ben ik eigenlijk gestopt met werk.” – P4</i>
Deductief			<i>Op zichzelf gaan wonen</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan of verergert toen hij/zij zelfstandig ging wonen.	<i>“Ja de grootste problemen kwamen echt toen ik op mezelf ging wonen, [...]. En dan heb je ook ineens huur</i>

					<i>dat je moet betalen, moet je al je boodschappen zelf doen.” – P11</i>
Inductief			<i>Instabiliteit woonsituatie</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan of verergert door een instabiele woonsituatie (veel verhuizen, dakloosheid).	<i>“Bijvoorbeeld toen ik alles verloren was en alles in de war had gebracht. Toen had ik destijds geen huis. En toen heb ik naar het WIJ team gebeld van, hoe moet ik dit nou regelen?” – P3</i>
Inductief			<i>Instabiel/beperkt inkomen</i>	De participant vertelt dat schulden zijn ontstaan of verergert door instabiliteit rondom het werk en inkomen (onzeker werk, wegvallen uitkering, weinig te besteden).	<i>“[...] het begint natuurlijk bij je zorg omdat het enige inkomen is die je hebt. Ik denk als je nu gewoon nog werk had gehad had je ook gewoon een normaal inkomen gehad snap je. Dan had je het wel gewoon kunnen betalen.” – P12</i>
			<i>Geboorte kind</i>	De participant vertelt dat de geboorte van een kind het financiële gedrag/financiële situatie heeft beïnvloed.	<i>“De zorgverzekering was een grote omdat na bevallingen heb je gewoon best wel veel zorgkosten” – P8</i>
			<i>Botsing met ouders</i>	De participant vertelt dat botsing/geen goede band met de ouders invloed had op de financiële situatie en het financiële gedrag.	<i>“En ze hebben al die tijd gewoon contact gehad met mijn vader en ik ben ook best wel jong uit huis gegaan en ik heb nog steeds geen contact met hem.” – P7</i>
Inductief	Omgang met financiële problemen^x	Geldzorgen aanpakken	<i>Geldzorgen aanpakken</i>	De participant vertelt dat hij/zij in reactie op de geldzorgen probeerden deze op te lossen.	<i>“En toen ben ik dus naar de WIJ team gestapt en heb ik die trajecten gedaan. In de hoop dat ik het zelf nog recht kon trekken.” – P8</i>
Inductief		Geldzorgen ontwijken	<i>Geldzorgen ontwijken</i>	De participant vertelt dat hij/zij afleiding zocht van de geldzorgen of post van incassobureaus negeren.	<i>“Ik heb mezelf heel erg aangeleerd om dan te slapen of gewoon een YouTube video te kijken. Wat dan ook. Gewoon</i>

					<i>afleiding zoeken. Dat ik er niet mee bezig hoeft te zijn.” – P5</i>
Deductief		Schaarste	<i>Alleen aan geld(zorgen) denken</i>	De participant vertelt dat hij/zij alleen nog bezig was met de geldzorgen en daardoor geen oog meer had voor andere zaken.	<i>“Continu op mijn geld zaten te letten, dat het gewoon ongezonder begon te worden op een gegeven moment.” – P9</i>
Deductief			<i>Stilstaan</i>	De participant vertelt dat hij/zij door stress de geldzorgen niet meer aanpakte en in het algemeen stil kwam te staan in het leven (life-events uitstellen: werk, school).	<i>“Voor jezelf wordt het heel lastig, naar school gaan wordt dan heel erg lastig omdat je dan toch wel heel veel stress hebt en ik heb dan bijvoorbeeld ook dat ik dan ging stoppen met school zodat ik kon werken.” – P3</i>
Deductief			<i>Onverstandige keuzes</i>	De participant vertelt dat hij/zij door stress en geldzorgen onlogische financiële keuzes maakte, zoals betalingsregelingen afsluiten van een te hoog bedrag.	<i>“Omdat ik op dat moment in een hoekje vol gedreven of stressvol, financieel. Dat ik dan geld uitgeef. Om op dat moment het probleem op te lossen.” – P8</i>
Deductief			<i>Overzicht kwijt</i>	De participant vertelt dat hij/zij door stress en geldzorgen het overzicht kwijtraakte over de geldzaken.	<i>“Dat ik dacht bij mezelf, oh ik moet daar op letten, ik moet daar op letten, ik moet daar op letten [...]. Dat ging allemaal niet meer. Ik verloor compleet het overzicht erdoor” – P9</i>
Deductief			<i>Stress</i>	De participant omschrijft de ervaring met geldzorgen als stressvol.	<i>“Nou stress dat je te weinig hebt en dat de vaste lasten wel of niet kunnen betaald worden.” – P8</i>
Deductief			Elementen financieel gedrag^{xi}	Kenniss	<i>Kennisniveau</i>
Inductief	<i>Bewustzijn</i>	De participant vertelt dat bewustzijn rondom (je houding rondom) geld, belangrijk is voor gezond financieel gedrag.			<i>“Nu is het natuurlijk wel minder, want inmiddels weet ik ook wel hoe het is om dagen geen eten te hebben omdat</i>

					<i>je slecht hebt gebudgetteerd. Dus nu snap ik het wel iets meer.” – P5</i>
Deductief		Vaardigheden	<i>Basis- en digitale vaardigheden</i>	De participant vertelt dat basisvaardigheden nodig zijn voor gezond financieel gedrag en of hij/zij hiermee moeite heeft.	<i>“Of misschien, misschien, toch, toch, toch, beter lezen. Want misschien hebben ze het inderdaad in de kleine lettertjes, het opgeschreven.” – P1</i>
Deductief			<i>Financiële vaardigheden</i>	De participant vertelt welke financiële vaardigheden nodig zijn voor gezond financieel gedrag en waar hij/zij moeite mee heeft.	<i>“Sowieso kunnen sparen. Als je niet kan sparen wordt het heel lastig.” – P6</i>
Deductief		Doenvermogen	<i>Temperament</i>	De participant vertelt of hij/zij problemen, zoals geldzorgen, aanpakt of uitstelt.	<i>“Het kostte dan misschien net wat meer energie of het kost net wat meer emotie. Waardoor je dat dan sneller toch ervoor kiest om het te laten gaan ofzo.” – P3</i>
Inductief			<i>Impulsiviteit (zelfcontrole)</i>	De participant vertelt over impulsiviteit in het financiële gedrag.	<i>“Ik ben heel erg impulsief dus ik kan heel snel ja zeggen en dan later denken, oh misschien wil ik dat toch niet.” – P2</i>
Deductief			<i>Tijdsoriëntatie (zelfcontrole)</i>	De participant vertelt of hij/zij nadenkt over de lange termijn bij het maken van financiële keuzes.	<i>“Geld heeft voor mij nooit echt een waarde gehad, dus ik heb er ook nooit echt aan gedacht oh ik moet wel echt wat opzijzetten omdat ik anders straks iets anders niet kan betalen.” – P11</i>
Deductief			<i>Self-efficacy (overtuiging)</i>	De participant vertelt over het geloof dat hij/zij heeft in zijn/haar capaciteiten om gezond financieel te handelen.	<i>“Omdat ik gewoon van mezelf nog niet 100% zeker kan zeggen van, ik kan het. Ik wil pas uit de GKB gaan als ik echt oprecht zie, ik kan nu echt goed met geld omgaan” – P7</i>
Inductief			<i>Verantwoordelijke houding</i>	De participant omschrijft dat je een verantwoordelijke houding nodig hebt om goed met je geldzaken om	<i>“Ik weet niet of het, volgens mij was het een vrij negatief beeld. Want de</i>

				te gaan, dit uit zich bijvoorbeeld in op tijd betalen en je aan je prioriteiten houden.	<i>gemeente die bepaalt vanaf nu wat je uitgeeft en niet.</i> – P7
Deductief	Vorming financieel gedrag	Financiële opvoeding	<i>Geen financiële opvoeding</i>	De participant vertelt dat hij/zij geen financiële opvoeding heeft gehad, dat wil zeggen: geen uitleg over geldzaken en geen zakgeld.	<i>“Maar, nee voor de rest was het gewoon, ‘maar je kan toch gewoon sparen?’. En dat was het dan zeg maar.”</i> – P11
Deductief			<i>Praktische leerervaring</i>	De participant vertelt of hij/zij een praktische leerervaring heeft gehad door zakgeld of verantwoordelijkheden over bijvoorbeeld de rekening.	<i>“Dat was mijn zakgeld inderdaad. Wou ik iets, sparen.”</i> – P2
Inductief			<i>Geen verantwoordelijkheden /consequenties</i>	De participant vertelt dat hij/zij geen verantwoordelijkheden had rondom geld (geen zakgeld, geen eigen rekening etc.).	<i>“Vanaf mijn 12e kon ik wel gewoon mijn vader bellen van, mag ik een tientje en dan maakte hij een tientje over. Ik heb nooit echt met geld om hoeven gaan.”</i> – P5
Inductief			<i>Wel verantwoordelijkheden /consequenties</i>	De participant vertelt dat hij/zij wel verantwoordelijkheden had rondom geld (zakgeld, eigen rekening etc.).	<i>“[...] moest ik wel altijd zelf, sparen, en het geld opbrengen laat ik het zo zeggen. Dat deed ik door klusjes en zakgeld.”</i> – P1
Inductief			<i>Veel controle</i>	De participant vertelt dat de ouders veel controle hadden over het gedrag tijdens het opgroeien.	<i>“[...] ik kwam eigenlijk van een beetje strenge ouders. Dus ik moest mijn discipline leren”</i> – P2
Deductief			<i>Niet praten over geld(zorgen)</i>	De participant vertelt of thuis over geld(zorgen) werd gepraat.	<i>“Mijn ouders waren heel erg van de oude stempel, dat geld iets is waar je gewoon niet over moet praten.”</i> – P5
Deductief			<i>Wel praten over geld(zorgen)</i>	De participant vertelt of thuis over geld(zorgen) werd gepraat.	<i>“[...] dat ze zeg maar wel over geld praatten om het op te sparen, maar het was dan voor vakantie om weer terug te gaan naar de familie”</i> – P2

Deductief			<i>Ouders gingen goed met geld om</i>	De participant vertelt dat de ouders over het algemeen goed met geld omgingen.	<i>“Mijn moeder die kan fantastisch sparen alleen ik heb het zelf nooit geleerd” – P11</i>
Deductief		Financiële situatie tijdens opgroeien	<i>Geldzorgen</i>	De participant vertelt dat hij/zij in geldzorgen is opgegroeid.	<i>“Vroeger als kind merkte ik wel dat er geldzorgen waren. [...]. En dan kon ik wel merken dat ik nouja, minder dure kleding had dan mijn klasgenoten.” – P11</i>
Inductief			<i>Bewindvoering / schuldhulpverlening</i>	De participant vertelt dat de ouders bewindvoering of schuldhulpverlening hadden.	<i>“Maar mijn moeder heeft eigenlijk altijd ook zelf bewindvoering gehad.” – P3</i>
Inductief			<i>Ervaringen gemist</i>	De participant vertelt of hij/zij tijdens het opgroeien ervaringen heeft gemist door geldgebrek.	<i>“[...] omdat ik zelf in mijn jeugd nooit die dingen echt gedaan heb. Dat ik nu gewoon denk van, ik ga even shoppen, mijn geld is er.” – P12</i>
Inductief			<i>Voldoende geld</i>	De participant vertelt dat er tijdens het opgroeien voldoende geld was.	<i>“Want ik kom best wel van een, zeg maar, rijk, nouja, rijk gezin. En ik kreeg eigenlijk alles van mijn vader wat ik wou.” – P7</i>
Deductief		Financiële educatie	<i>Geen financiële educatie</i>	De participant vertelt dat op school geen aandacht was voor financiële educatie.	<i>“Maar voor de rest, op school werd daar ook niet echt heel veel aandacht aan besteed hoor.” – P7</i>
Inductief		Invloed van vrienden	<i>Herkenning</i>	De participant vertelt over een situatie waarin hij/zij zich herkent in het financiële gedrag of de situatie van vrienden (of andersom).	<i>“Ik heb wel eens gezegd dat ik af en toe wel een schulden heb. Omdat je het dan hebt over Afterpay dat het zo makkelijk is, en dat je dan weer vergeet te betalen. Want dan herkennen anderen zich opzich wel.” – P11</i>

Inductief			<i>Begrip voor geldzorgen</i>	De participant vertelt dat de vrienden begrip tonen voor de geldzorgen en/of hulp van de Eurocoach.	<i>“Soms zei iemand zelfs van, oh ik betaal wel voor je, kom gewoon mee.” – P2</i>
Inductief			<i>Geen herkenning</i>	De participant vertelt over een situatie waarin hij/zij zich niet herkent in het financiële gedrag of de situatie van vrienden (of andersom).	<i>“[...] haar ouders, haar moeder betaalt alles van haar. Haar rekeningen, alles. Dus zij heeft gewoon haar loon voor haarzelf. [...]. En bij mij moet ik dan mijn loon weer inleveren aan de belasting, ja.” – P6</i>
Inductief			<i>Geen begrip voor geldzorgen</i>	De participant vertelt dat de vrienden geen begrip tonen voor de geldzorgen en/of hulp van de Eurocoach.	<i>“En dan moet ik of iemand anders toch soms nog wel eens zeggen van, leuk maar wat jullie nu van plan zijn daar heb ik gewoon geen geld voor. En dan is er altijd wel iemand [...] die zegt ‘maar hoe kan dat nou, [...], hoe kan het dat je daar geen geld voor hebt’.” – P11</i>
Deductief			<i>Omgang met risicogedrag</i>	De participant vertelt hoe hij/zij omgaat met financieel risicogedrag van vrienden.	<i>“Ik heb 1 vriend inderdaad die gokt. Daar sta ik echt totaal niet achter. Dus, dan denk ik bij mezelf van, ik blijf uit zijn buurt zoveel mogelijk” – P9</i>
Deductief			<i>Negatieve invloed</i>	De participant vertelt dat de vrienden een negatieve invloed hebben op hun financiële gedrag.	<i>“[...] shoppen, vriendinnen, eten. Toen kwamen de dingen zeg maar. En in de begin ga je niet zeggen van ‘oh ik heb geen geld’. In het begin doe je gewoon een beetje maar schijn ophouden.” – P8</i>
Inductief			<i>Let niet op gedrag van vrienden</i>	De participant vertelt dat hij/zij niet op het financiële gedrag van vrienden letten.	<i>“De meeste mensen kunnen wel goed met geld omgaan maar ik kijk altijd</i>

					<i>gewoon naar mezelf in dat opzicht zeg maar.” – P12</i>
Deductief			<i>Praten over geldzorgen</i>	De participant vertelt dat de geldzorgen in principe wel met vrienden besproken worden.	<i>“Ja. Ik ben altijd wel gewoon heel eerlijk van, nouja dit kan ik wel doen en dit kan ik niet doen.” – P3</i>
Inductief			<i>Vergelijken</i>	De participant vertelt dat hij/zij de financiële situatie vergelijkt met die van vrienden, wat vaak samengaat met een vervelend gevoel.	<i>“[...] een vriendin zei laatst tegen mij dat ze in principe haar hele studieschuld af zou kunnen lossen. Omdat ze dan ondertussen is wezen sparen. Ik denk van, ik heb helemaal niks op mijn spaarrekening staan.” – P11</i>
Inductief		Invloed van sociale media	<i>Geen financiële berichten</i>	De participant vertelt dat hij/zij geen berichten over financiën ziet op sociale media (geen financiële adviezen, reclames etc.).	<i>“Bijna nooit. Wel eens, gewoon van, dat leraren meer geld moeten verdienen of buschauffeurs die weer aan het staken zijn.” – P6</i>
Deductief			<i>Herkenning</i>	De participant vertelt dat berichten op sociale media over financiën laten zien dat zij niet de enige zijn met geldzorgen.	<i>“[...]]. Omdat je gewoon, je bent niet de enige. Hier in Nederland heb je heel veel armoede.”- P7</i>
Inductief			<i>Tips</i>	De participant vertelt dat op sociale media handige tips worden gegeven rondom de financiën.	<i>“Er worden vooral ook wel veel adviezen tegenwoordig gegeven. [...]. Hoe je moet geld om kan gaan of apps [...].” – P3</i>
Deductief			<i>Risicogedrag</i>	De participant vertelt dat hij/zij op sociale media reclame/promotie van risicogedrag ziet, zoals snel geld verdienen via investeren.	<i>“Ja soms wel eens ‘hoe kan je meer geld verdienen’ [...] berichten dan komen dat er dan in staat van ‘die persoon doet heel leuk’ maar achteraf hebben ze niet eens zoveel.” – P10</i>
Deductief			<i>Reclame</i>	De participant vertelt dat hij/zij op sociale media reclames ziet voor producten.	<i>“Maar daarvoor was het allemaal vakanties, allemaal leuke dingen, bla bla bla. En daardoor kan je ook weer</i>

					<i>zeg maar het gevoel van, ah ik wil dit ook weet je wel.” – P2</i>
Inductief			<i>Onrealistische verwachtingen</i>	De participant vertelt dat sociale media onrealistische verwachtingen scheppen over wat je allemaal moet hebben en doen.	<i>“Je ziet zoveel influencers zoveel dingen doen. [...] als je dan al geldstress hebt. En daarboven ook nog ziet dat andere mensen hun leven zo goed leven dat ze daar kennelijk geen last van hebben.” – P8</i>
Deductief	Sociaal en financieel vangnet^{xii}	Vormen van steun	<i>Emotionele steun</i>	De participant vertelt dat hij/zij emotionele steun krijgt, bijvoorbeeld bij mentale klachten.	<i>“Ik krijg extra hulp ja. Twee avonden per week komen ze gewoon voor mentaal zeg maar.” – P5</i>
Deductief			<i>Financiële steun</i>	De participant vertelt dat hij/zij financiële steun krijgt.	<i>“[...] als ik echt niks heb, dan stuurt mama me een cadeaubon van de Jumbo op zeg maar. Zodat ik eten kan halen.” – P5</i>
Deductief			<i>Informationele steun</i>	De participant vertelt dat hij/zij informationele steun krijgt, bijvoorbeeld door uitleg over geldzaken.	<i>“Ik heb alleen eigenlijk hulp nodig bij de begeleiding voor mijn papieren omdat ik dat gewoon nog niet snap.” – P6</i>
Inductief			<i>Praktische steun</i>	De participant vertelt dat hij/zij praktische steun krijgt, bijvoorbeeld door hulp bij het vinden van een woning of uitzoeken van de administratie.	<i>“[...] volgende week moet ik zeg maar mijn huis uit en dan moet ik verhuizen. En hun regelen dan wel weer een nieuw iets voor mij.” – P4</i>
Deductief		Steun vanuit het netwerk ^{xiii}	<i>Weinig/geen steun</i>	De participant vertelt dat hij/zij weinig steun ontvangt vanuit het netwerk.	<i>“Ik zie gewoon bij die mensen van hun dat zij wel een stabiele omgeving om hun heen hebben. Ik heb dat gewoon echt helemaal niet. Ik moet het echt helemaal zelf doen.” – P7</i>
Deductief			<i>Familie</i>	De participant vertelt dat hij/zij steun krijgt van familie.	<i>“Als ik moet janken dan bel ik haar, als ik iets kwijt wil ofzo dan bel ik haar.” – P5</i>

Inductief	Schaamte ^{xiv}	Effect schaamte	<i>Niet over praten geldzorgen</i>	De participant vertelt dat hij/zij door schaamte liever niet over de geldzorgen praat.	“Over je geld praten, is taboe, soms.” – P8
Deductief			<i>Stigma</i>	De participant vertelt dat hij/zij een stigma ervaart op geldzorgen.	“[...] dan ga je naar de Voedselbank en sowieso komen daar mensen die dan niet veel hebben. En dan maak je daar ook deel uit.” – P10
Deductief	Preventie ^{xv}	Inhoud financiële educatie	<i>18-/18+</i>	De participant geeft aan dat hij/zij graag meer informatie had gehad over de verantwoordelijkheden vanaf zijn/haar 18 ^e .	“Want toen ik uit huis ging of toen ik 18 werd en te maken kreeg met mijn vaste lasten, [...].” – P3
Deductief			<i>Financiële vaardigheden</i>	De participant geeft aan dat hij/zij graag actiever aan de slag was gegaan met financiële vaardigheden zoals sparen en budgetteren.	“Dus iets wat persoonlijker is, en je echt leert sparen.” – P2
Deductief			<i>Kennisoverdracht</i>	De participant geeft aan dat hij/zij graag meer informatie had gehad over financiële kennis en verantwoordelijkheden.	“Vooral de rekeningen denk ik. Hoe je het moet betalen, waarom.” – P6
Inductief			<i>Bewustzijn</i>	De participant geeft aan dat hij/zij graag beter bewust was gemaakt van o.a. (de effecten van) schulden en financieel risicogedrag.	“Want ik wist niet dat mensen niet in de schuld konden komen. Het klinkt misschien heel raar, maar ik kom gewoon uit, mijn gezin, wij konden echt niet klagen. Ik heb nooit gezien dat iemand het slecht had.” – P7
Deductief			<i>Informatie hulpverlening</i>	De participant geeft aan dat hij/zij graag meer informatie had gehad over de soorten hulpverlening en waar hij/zij dat kan vinden.	“Van, wij zijn hier wel voor jullie om de geldoptie voor als er problemen, fout gaan, hoe doet de GKB, maar ik denk dat men ook moet bewust worden van als je, als het fout gaat, dat je ooit alleen staat hier.” – P9

Inductief			<i>Ondersteuning</i>	De participant geeft aan dat hij/zij graag meer actieve ondersteuning had gehad toen hij/zij zich financieel ontwikkelde.	<i>"[...] wanneer de kennis wordt gedeeld dat er misschien ook, nouja sowieso ook gevraagd wordt, of gekeken moet worden of er ondersteuning nodig is. Vooral wanneer je 18 wordt." – P3.</i>
Deductief		Actoren preventie	<i>Ouders</i>	De participant vertelt dat de ouders een belangrijke rol spelen bij de preventie van financiële problemen.	<i>"En nog belangrijker, ik vind ook dat ouders hiervoor moeten voorgelicht worden. Want het begint bij je ouders."- P9</i>
Deductief			<i>School</i>	De participant vertelt dat de school een belangrijke rol speelt bij de preventie van financiële problemen.	<i>"Ja ik zou zeggen misschien tijdens of SLB-uur, of maatschappijleer. Dat je daar misschien klein beetje aandacht over geeft." – P1</i>
Deductief			<i>Overheid</i>	De participant vertelt dat de overheid een belangrijke rol speelt bij de preventie van financiële problemen.	<i>"Maar ik denk misschien zelfs dat ze ook gewoon op echt middelbare scholieren al vanuit de overheid al hulp kunnen geven. Of, gewoon leuke flyers [...]." – P2</i>
Deductief			<i>Hulpverlening</i>	De participant vertelt dat de hulpverlening een belangrijke rol speelt bij de preventie van financiële problemen.	<i>"Ik had gehoopt dat mijn begeleiding vanuit ambulante begeleiding mij toen wat beter had uitgelegd." – P7</i>
Inductief			<i>Kenmerken</i>	De participant omschrijft kenmerken van personen die betrokken moeten worden bij de preventie.	<i>"Of bijvoorbeeld dat die persoon ook echt gewoon een bepaalde, kennis heeft opgedaan"- P2</i>
Inductief			Aanpak	<i>Herkenning bieden</i>	De participant vertelt dat door preventie herkenning geboden moet worden, zodat je weet dat je niet alleen staat in je geldzorgen.

Inductief			<i>Inlevingsvermogen</i>	De participant vertelt dat preventie met inlevingsvermogen moet worden gedaan.	<i>“Vooral begripvol zijn. En het persoon geen probleem aanpraten [...] niet op ze neer kijken.” – P5</i>
Inductief			<i>Persoonlijk karakter</i>	De participant vertelt dat preventie een persoonlijk karakter moet hebben, oftewel, van toepassing moet zijn op de eigen situatie.	<i>“Ik weet alleen dat we nog economieles hadden op de middelbare school. Maar dat was veel groter, dan moest je denken in boxen en hoe dat allemaal zat. [...]. Ik had het wel fijn gevonden als er aandacht werd besteed eens van [...] als je 18 bent dan moet je allemaal dingen gaan betalen.” – P11</i>
Deductief	Begeleiding Eurocoach^{xvi}	Vindplaatsen	<i>Zelf gevonden</i>	De participant vertelt dat hij/zij de Eurocoach zelf heeft opgezocht.	<i>“Ja. Ik heb gewoon een afspraak gemaakt via internet.” – P6</i>
Deductief			<i>Hulpverlening</i>	De participant vertelt dat hij/zij de Eurocoach via hulpverlening heeft opgezocht.	<i>“En toen ben ik naar het WIJ-team gegaan. [...]. En uiteindelijk hebben hun tegen mij gezegd, misschien is het was om naar de Eurocoach te gaan.” – P10</i>
Inductief			<i>Vroegsignalering</i>	De participant vertelt dat hij/zij de Eurocoach via vroegsignalering heeft opgezocht.	<i>“Dus ik was te laat met zorgverzekering en dan krijg je een bericht van gemeente Groningen.” – P2</i>
Deductief		Reden hulpvraag	<i>Extra ondersteuning</i>	De participant vertelt dat hij/zij bij de Eurocoach is voor extra hulp met de financiën.	<i>“Ik doe eigenlijk alles zelf. Het enige waar ik [naam Eurocoach] voor heb, is mijn papieren die ik niet snap.” – P6</i>
Inductief			<i>Betalingsachterstanden</i>	De participant vertelt dat hij/zij bij de Eurocoach is omdat vanwege betalingsachterstanden.	<i>“En dat ook, half omdat ik een paar onverwachte rekeningen en dat soort dingen had.” – P1</i>

Inductief			<i>Grip kwijt</i>	De participant vertelt dat hij/zij bij de Eurocoach is omdat hij/zij de grip op de financiën kwijt is.	“En dat ik wel hulp moest vragen en misschien uit handen het moest geven. [...] Omdat ik gewoon zelf niet meer wist of ik het nog zelf kon regelen.” – P3
Deductief		Belemmeringen hulpvraag Eurocoach	<i>Schaamte</i>	De participant vertelt dat hij/zij het door schaamte lastig vond om hulp te accepteren.	“Ja ik vond het heel moeilijk om echt ergens naartoe te gaan en dan tegenover iemand te zitten, en dan te zeggen van, ik heb jouw hulp nodig. En hier zijn al mijn slechte keuzes die ik met geld heb gemaakt. Hier zijn al mijn schulden. En die schaamte die zat gewoon heel diep.” – P11
Inductief			<i>Autonomie financiën</i>	De participant vertelt dat hij/zij de hulp lastig kon accepteren omdat hij/zij dan geen autonomie meer had over het geld.	“Het voelde in het begin wel echt vervelend. Dat ik dacht, nou moet ik zeg maar iemand ander het laten doen. En het geld – het geld is gewoon niet om andere dingen te doen, leuke dingen te doen.” – P10
Inductief			<i>Mentaliteit</i>	De participant vertelt dat hij/zij het lastig vond de hulp te accepteren omdat hij/zij hier nog niet klaar voor was.	“Mijn mindset op dat moment. Ik was echt niet volwassen in mijn hoofd aan het aandenken.” – P7
Inductief			<i>Onduidelijke verwachtingen</i>	De participant vertelt dat hij/zij het lastig vond de hulp te accepteren omdat hij/zij niet wist wat te konden verwachten.	“Nieuwe plek, nieuwe mensen, ik wist niet wat ik kon verwachten van de situatie.” – P5
Inductief			<i>Zelf willen oplossen</i>	De participant vertelt dat hij/zij heeft gewacht met hulp vragen omdat hij/zij de problemen liever zelf wilde oplossen.	“Nou ik wou eigenlijk helemaal niet in de GKB. Want ik was echt standvastig dat ik wel kon leren met geld om te gaan op mezelf. Maar dat gaat natuurlijk gewoon niet.” – P12

Deductief		Effecten begeleiding	<i>Mentaliteitsverandering</i>	De participant vertelt dat door de hulp van de Eurocoach zijn/haar mentaliteit is veranderd: hij/zij is zich beter bewust van risico's en verantwoordelijkheden.	<i>“Ik ben nu echt aan het leren van, een soort van mindset, oké ik hoef niet elke keer iets nieuws te kopen. Als ik geld heb dan hoeft het niet meteen uitgegeven te worden.” – P11</i>
Inductief			<i>Rust</i>	De participant vertelt dat hij/zij rust heeft teruggekregen door de hulp van de Eurocoach, in de financiën en in het algemeen.	<i>“De rust van mijn financiën. Het is van inderdaad, ik kijk mijn mail wel eens door en dan zie ik [zorgverzekering] weer factuur staat klaar [...]. En dan denk ik bij mezelf, dat is niet mijn rekening.” – P9</i>
Inductief			<i>Vangnet</i>	De participant vertelt dat de Eurocoach zekerheid (een vangnet) biedt, omdat hij/zij meekijkt en de verantwoordelijkheid draagt voor bepaalde financiële taken.	<i>“Enige wat ik nu weet is dat het me heel erg helpt het feit dat ik gewoon niet toegang heb tot m'n hele budget zeg maar. Dat ik het gewoon in kleine beetjes krijg zodat ik gewoon geen problemen in eerste instantie kan maken.” – P5</i>
Inductief			<i>Life-events oppakken</i>	De participant vertelt dat hij/zij door de hulp van de Eurocoach uitgestelde life-events heeft opgepakt, zoals studie en rijbewijs.	<i>“Gewoon, rust in mijn hoofd. En ik kan me focussen op m'n studie en op de dingen die ik daadwerkelijk wilde doen, maar dan 4 jaar geleden.” - P2</i>
Inductief			Leerproces	<i>Leercontext</i>	De participant vertelt dat de Eurocoach de ruimte en context bood om te gaan leren hoe je met geld omgaat.
Inductief		<i>Leerwens</i>		De participant vertelt over zijn/haar leerwens, nu of in de toekomst.	<i>“Ik wil gewoon mijn eigen geldzaken kunnen regelen, [...] cursussen gaan volgen bij de GKB van hoe kom ik rond [...].” – P7</i>

Deductief			<i>Financiële kennis</i>	De participant vertelt dat hij/zij door de Eurocoach meer financiële kennis heeft opgedaan.	<i>“Het feit dat je bepaalde dingen kan bellen, betalingsregelingen afsluiten op een manier van, oké, dit is waar je genoeg geld voor hebt.” – P2</i>
Deductief			<i>Financiële vaardigheden</i>	De participant benoemd dat hij/zij door de hulp van de Eurocoach zijn/haar financiële vaardigheden, zoals sparen en budgetteren, heeft ontwikkeld.	<i>“En ook een beetje van, hoe kan ik met mijn geld omgaan. En hoe zit dat met mijn budget. Hoeveel heb ik nou daadwerkelijk elke maand te besteden voor mezelf?” – P11</i>
Inductief			<i>Grenzen leermogelijkheden</i>	De participant vertelt dat er een grens zit aan hoeveel je bij de Eurocoach kan leren.	<i>“Dan zou ik wat meer budget tegelijkertijd hebben of ik er wat van heb geleerd of niet. Ik kan dat nu niet echt testen ofzo.” – P5</i>
Deductief	Bestaande hulpverlening^{g xvii}	Actoren hulpverlening	<i>Gemeente</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van de gemeente.	<i>“Zo heb ik ook mijn eigen huis gekregen, om dat allemaal via de gemeente te doen.” – P33</i>
Inductief			<i>Begeleid wonen</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van begeleid wonen.	<i>“[...] toen ik bij het begeleid wonen kreeg ik al, ook al, financiering hulp.” – P1</i>
Inductief			<i>WIJ-team</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van het WIJ-team.	<i>“[...] ben ik naar het WIJ team gestapt. En toen heb ik gezegd ik wil in het traject leren omgaan met geld, kasboek bijhouden [...].” – P8</i>
Inductief			<i>Wender</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van Wender.	<i>“[...] hun zagen wel in mij in wat ik wel kon en hielden mij niet beperkt in de dingen die ik deed.” – P12</i>
Inductief			<i>Jimmy's</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van Jimmy's,	<i>“Nee ik ben eigenlijk naar Jimmy's gegaan voor, ik had al problemen maar ik zag het probleem niet.” – P8</i>
Inductief			<i>Moeder en kind huis</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van een moeder en kind huis.	<i>“Ja ik kreeg vanuit daar eigenlijk alle soort hulp. Psycholoog, trauma's.” – P7</i>

Inductief			<i>Voedselbank</i>	De participant vertelt dat hij/zij hulp heeft gehad van de Voedselbank.	“Toen ging ik ook naar een Voedselbank [...] het wekgeld dat ik kreeg was gewoon niet genoeg.”- P10
Deductief		Ervaring hulpverlening	<i>Associaties GKB</i>	De participant vertelt of hij/zij de GKB/Eurocoach voorheen kende en wat voor beeld hij/zij hiervan had.	“[...] volgens mij was het een vrij negatief beeld. Want de gemeente die bepaalt vanaf nu wat je uitgeeft en niet.”- P9
			<i>Financiële hulp begeleid wonen</i>	De participant vertelt over hoe hij/zij de financiële begeleiding vanuit begeleid wonen heeft ervaren.	“[...] toen hielpen hun mij wel in het begin een beetje met mijn financiën. Maar niet zodanig dat ik, dat ze er echt op letten of ik het wel echt betaalde.” – P10
Inductief			<i>Benadering</i>	De participant vertelt hoe hij/zij de benadering vanuit de hulpinstanties heeft ervaren (prettig, behulpzaam, minder prettig).	“Maar met nu, de persoon die ik ook nu heb. Die nam het ook beetje bij beetje. En [naam Eurocoach] gaf me heel veel complimentjes [...]. Dus dat gaf me ook weer een boost van oké, deze persoon wilt me ook echt helpen.”- P2
Inductief			<i>Contact</i>	De participant vertelt hoe hij/zij het contact met de hulpinstanties heeft ervaren (lastig, weinig).	“In het begin vond ik [naam Eurocoach] heel kortaf, heel streng. Dat dacht ik altijd. Maar [naam Eurocoach] is heel lief.” – P8
Inductief			<i>Ondersteuning</i>	De participant vertelt hoe hij/zij de ondersteuning vanuit de hulpinstanties heeft ervaren.	“Maar je ziet ook dat bijvoorbeeld, dat als je een hulpvraag hebt, soms kan dat gewoon niet geholpen worden.” – P3

ⁱ De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) introduceerde het begrip doenvermogen als aanvulling op denkvermogen. Dit is een reactie op de hoge mate van zelfredzaamheid die in de samenleving van burgers wordt verwacht. Voor meer informatie, zie WRR (2017).

ⁱⁱ Voor een verdere toelichting op “weten”, “kunnen” en “handelen”, zie Jungmann en Madern (2016).

ⁱⁱⁱ Nibud heeft deze competenties in 2023 geherformuleerd naar “voldoende inkomsten verwerven, financiële zaken organiseren, verantwoord besteden” en “voorbereid zijn op de toekomst” (Wijers & Veerman, 2023).

^{iv} Met standaard huishoudens wordt bedoeld, “personen [...] die een eigen huishouden hebben en handelingsbekwaam zijn” (Madern, 2015).

^v Temperament en zelfcontrole zijn gebaseerd op persoonlijkheidsmodellen zoals de Big Five en Big Three. Overtuiging wordt in bestaande onderzoeken omschreven als factor die verband houdt met hoe iemand omgaat met stress en tegenslagen. Voor meer informatie, zie WRR (2017).

^{vi} Het Doorstroompunt van de gemeente Groningen is bedoeld voor jongeren tussen de 18 en 23 jaar, die geen startkwalificatie hebben. Het Doorstroompunt helpt deze jongeren bij de keuze over hun vervolgstap wat betreft de opleiding en werk (gemeente Groningen, z.d.). Wender heeft verschillende opvanglocaties voor jongeren en biedt op deze manier een veilige woonplek. Ook biedt Wender begeleiding voor jongeren (Wender, z.d.).

^{vii} Deze rij geeft weer op welke wijze de codes tot stand zijn gekomen: deductief of inductief.

^{viii} De thema's zijn grotendeels gebaseerd op het conceptuele model en verdeeld per deelvraag. Hierbij is dus deductief gewerkt. Enkel het thema ‘Omgang met financiële problemen’ is met de inductieve aanpak tot stand gekomen.

^{ix} De sub-thema's ‘financiële verleidingen’ en ‘overgang 18-/18+’ bij het thema ‘ontstaan financiële problemen’ zijn volgens de deductieve aanpak geformuleerd. De sub-thema's ‘on gezond financieel gedrag’ en ‘ontwikkelingen op diverse leefgebieden’ zijn met de inductieve aanpak geformuleerd.

^x Het sub-thema ‘schaarste’ bij het thema ‘omgang met financiële problemen’ is volgens de deductieve aanpak geformuleerd. De sub-thema's ‘geldzorgen aanpakken’ en ‘geldzorgen ontwijken’ zijn volgens de inductieve aanpak geformuleerd.

^{xi} De sub-thema's rondom de thema's ‘elementen financieel gedrag’ en ‘vorming financieel gedrag’ zijn met de deductieve aanpak geformuleerd.

^{xii} De sub-thema's rondom het thema's ‘sociaal en financieel vangnet’ zijn met de deductieve aanpak geformuleerd.

^{xiii} Steun door hulpverlening zoals begeleid wonen is ondervangen in het sub-thema ‘actoren bestaande hulpverlening’.

^{xiv} Het sub-thema ‘effect schaamte’ bij het thema ‘schaamte’ is met de deductieve aanpak geformuleerd.

^{xv} De sub-thema's ‘inhoud financiële educatie’ en ‘actoren preventie’ rondom het thema ‘preventie’ zijn met de deductieve aanpak geformuleerd. Het sub-thema ‘aanpak’ is met de inductieve aanpak geformuleerd.

^{xvi} De sub-thema's ‘vindplaatsen’, ‘reden hulpvraag’, ‘belemmeringen hulpvraag’ en ‘effecten begeleiding’ rondom het thema ‘begeleiding Eurocoach’ zijn met de deductieve aanpak geformuleerd. Het sub-thema ‘leerproces’ is met de inductieve aanpak geformuleerd.

^{xvii} De sub-thema's rondom het thema ‘bestaande hulpverlening’ zijn met de deductieve aanpak geformuleerd.